

הישיבה הארבע-מאות וחמישים-ושלוש של הכנסת השביעית

יום רביעי, י"ח תמוז תשל"ג (18 יולי 1973)
ירושלים, הכנסת, שעה 11.06

א. מסמכים שהונחו על שולחן הכנסת

הונח על שולחן הכנסת, לקריאה שנייה ושלישית, חוק זכות מטפחים, תשל"ג-1973, שחזר מוועדת הכלכלה. כן הונחה החלטה בדבר אישור הוראות בצו תעריף המכס והפטור (תיקון התוספת מס' 66), תשל"ג-1973. וכן הונחה חוברת על סיכומיה והצעותיה של ועדת הכספים לדין-וחשבון מס' 23 של מבקר המדינה לשנת 1972, ולחשבונות של שנת הכספים 1971/72.

הי"ר צ. צימרמן:

חברי הכנסת אני מתכבד לפתוח את הישיבה. אני מצטער על האיחור של חמש דקות בפתירת הישיבה, ומביע את צערי על כך. שחברי כנסת שהיו צריכים להיות כאן בזמן כדי לפתוח את הדיון איחרו משום-מה, אני מניח שהיתה להם סיבה שלא היתה להם שליטה עליה. נעבור לסדר-היום. נשמע הודעה על המסמכים שהונחו על שולחן הכנסת.

מזכיר הכנסת נ. לורד:

ברשות היושב-ראש, הגני מתכבד להודיע כי היום

ב. דיון נוהלי

הי"ר צ. צימרמן:

חברי הכנסת, בכורה הנסיבות אנחנו מפסיקים את הישיבה לרבע-שעה, מפני שחבר כנסת שצריך היה לדבר בסעיף הראשון לא הגיע, השר שצריך היה לענות בסעיף השני לא הגיע.

שר-הפנים י. בורג:

השר שצריך לענות בסעיף השלישי - הגיע.

שמואל תמיר (המרכז החפשי):

אני חושב שאנחנו זכאים, אדוני היושב-ראש...

הי"ר צ. צימרמן:

חבר-הכנסת תמיר, אני מבקש לשוב למקומך.

שמואל תמיר (המרכז החפשי):

רק מילה אחת. אנחנו זכאים לכך שסדר הדיון וסדר המציעים שנקבע על-ידי המזכירות לפי ההגשה יישמו, ואנחנו לא צריכים להיות נפגעים מבחינת הסדר משום שהשר לא בא או חבר כנסת לא הגיע. עם כל הכבוד לשר הפנים, אני מציע שההחלטה הקודמת תישאר בתקפה.

הי"ר צ. צימרמן:

אחרי ההפסקה - הסעיף הראשון יהיה שלך; אתה תעלה לנאום.

אני פותח את הישיבה מחדש.

יצחק ה. קלינגהופר (גח"ל):

מה שחסר בתקנון הכנסת זה רבע-השעה האקדמי.

הבית יעבור לסעיף ג' של סדר-היום: הצעה לסדר-היום של חבר-הכנסת שמואל תמיר: העדפת מפלגות בשירותי הטלוויזיה והרדיו. הסעיף הקודם לא יכול להיות גזון עכשיו, משום שחבר-הכנסת ארידור לא הצליח להגיע לכנסת. אני מניח שקרתה לו איזו תקלה. רשות הדיבור לחבר-הכנסת שמואל תמיר.

שמואל תמיר (המרכז החפשי):

האם מותר לי לשאול, אדוני היושב-ראש, מיהו נציג הממשלה שישב לדברי?

הי"ר צ. צימרמן:

נציג הממשלה שישב לדברך הוא השר ישראל גלילי. אני מניח שהוא יופיע בכל רגע, כי אין זו אשמתו שהקדימו את הסעיף הזה. אבל אני מקווה שבינתיים יגיע חבר-הכנסת תמיר יכול ליהנות מההודמנות ולנאום על הנושא...

(חבר-הכנסת ש. תמיר קורא קריאת ביניים)

אם חבר הכנסת תמיר עומד על כך שהשר יהיה נוכח בזמן שהוא מדבר, אני מוכן להפסיק את הישיבה. אם חבר הכנסת מעוניין - ואני יכול להבין זאת - שהשר יהיה נוכח, אזי פתחתי את הישיבה, ואני מפסיק את הישיבה, ניח לרבע שעה, ואחרי רבע שעה נפתח אותה מחדש.

שמואל תמיר: (המרכז החפשי):

ואני מניח שנפתח אותה בסעיף שלי.

הי"ר צ. צימרמן:

בסעיף זה, כן.

ג. חוק גנים לאומיים ושמורות טבע, תשל"ג—1973 *

(הצעת חברי-הכנסת מ. זר, ד. לוי, מ. סורקיס, א. שכטרמן, י. תמיר)

כאמור יורדת איכותם של גנים אלה בגלל מפגעים אקולוגיים. אולם חמור פי כמה מתופעה זו, שאף בה יש להילחם. ולעצרה בעודה באיבה, הוא הנסיון לקצץ ולכרסם בגנים ובשמורות הטבע תוך כדי שינוי הייעוד של חלק מהם לצורך חיוני ובווער, במרכאות ולא תמיד במרכאות, זה או זה, על חשבון בריאותם של הציבור, בריאות הנוף ובריאות הנפש, ומה שגרוע יותר — על חשבון הדורות הבאים, על חשבון יוצאי חלציו.

הצעת התיקון לחוק המובאת בזה לכנסת, שליכדה סביבה חברי כנסת מכמה סיעות, והוגשה לפני כחצי-שנה, נולדה בעצם בלומוס הציבורי שהתעורר סביב מחצבת "נשר" על הרי-הכרמל. באותה תקופה נודע כי מופעל לחץ גדול בדרישה להקצות שטח בפארק הלאומי שעל הכרמל למטרת חציבה לייצור מלט, וכי יש נטייה להיענות לו. הברירה שהועמדה לפנינו, בין שמירה על הגן הלאומי על הכרמל ובין הצורך במלט, מבליטה את כובד הבעיה ואת הקושי להכריע בה.

מחד גיסא מדובר באחד מאתרי הנוף היפים ביותר במדינת ישראל, הכרמל, אחד מסמליה הבולטים של הארץ הזאת, ההר הטובל רגליו בים-התיכון, ששימש בתקופות העלייה לפני קום המדינה ובראשיתה כסמל וכסימן של ארצנו לבנים החוזרים מן הגלות. ערכים אלה וחשיבותו הטופוגרפית והאקולוגית עמדו לו להרי-הכרמל. לאחר מאבק ממושך הוכרז שטח של כ-90,000 דונם בכרמל כגן לאומי ושמורת טבע. חלק נכבד היה גם לכנסת במאבק על הקצאת השטח ושימורו לצורך זה. מאידך גיסא — מחצבת מלט המספקת אחד מחומרי היסוד החשובים ביותר לבניין המדינה, לפיתוח כלכלתה ולכושר קליטתה, מוצר שהמחסור בו הוא כיום אחת הבעיות הבעורות במשקנו, ואשר לא קל להשיגו גם בחוץ-לארץ.

ברירה זו מדגימה את ההתנגשות בין הצרכים הברי-ערים של ההווה, והדאגה החמורה לעתיד, שיש להכריע ביניהם. הרחבת המפעל או העברתו למקום אחר, או אספקת חומר-גלם למפעל ממרחקים, תעלה בכספים רבים ותגרום לאי-נוחיות.

הגיע הזמן — אבל היום, והשעה היא השעה השתים-עשרה, ולא דקה אחת פחות — להכריע מה עדיף. לפי מיטב אמונתי יש להעדיף את השמירה על איכות הסביבה ואיכות החיים, אין ברירה, ויש לשלם בעדה את המחיר שהיא עולה. יש לשמור על אוצר שאין תחליף לו. יש לשמור על ההר ויפיו, על ההר ושלמותו, שלא ייפגעו.

הצעת התיקון לחוק באה לכן לגרום-לכך כי שר הפנים לא יוכל לשנות בפרוצדורה המקובלת כיום את ייעודו של שטח שהוכרז כגן לאומי או שמורת טבע. ואנו יודעים מנסיונו עד כמה קשה להקצות אזור למטרה שכזאת, ויהיה עליו לבקש אישור של הכנסת, אשר במלי-אתה ובוועדותיה תתן את דעתה לנושא מצדיו השונים ותחליט בהתאם לנסיבות. אני מקווה ששר הפנים הנוכחי

הי"ד צ. צימרמן:

חברי הכנסת, אני שוב פותח את הישיבה אני שוב מביע את צערי על שבגלל הימים האחרונים של הכנסת, התקלות שאין לנו שליטה עליהן, בגלל היעדרות חברי כנסת בפתיחה — חלה תקלה בפתיחה. כעת אנחנו יכולים לפתוח את הישיבה. אבקש את חברי-הכנסת לשבת במקומם, ונעבור לסעיף ו' של סדר-היום: חוק גנים לאומיים ושמורות טבע, תשל"ג—1973 — הצעת חברי-הכנסת זר, לוי, סורקיס, שכטרמן ויוסף תמיר, ישיב שר הפנים. אני שמח ששר הפנים בין המקדימים, והגיע עוד לפני הזמן שבו חייב היה להיות בכנסת, ובכך נוכל לחסוך זמן. חברי-הכנסת שכטרמן יביא את ההצעה לדיון.

אברהם שכטרמן (גח"ל):

אדוני היושב ראש, כנסת נכבדה, הגני מתכבד, בשם חברי הכנסת השותפים להצעת החוק שאני מביא כעת לדיון: חברי-הכנסת מרדכי זר, דניאל לוי, מרדכי סורקיס, יוסף תמיר ועבדכם בן אמתכם...

שמואל תמיר (המרכז החפשי):

למעט חברי כנסת אחרים שביקשו להצטרף להצעה ולא ניתן להם, בהתאם למסורת הקואליציה מערך-גח"ל.

אברהם שכטרמן (גח"ל):

אני חושב שהדלת פתוחה למי שירצה להצטרף לקריאה ראשונה, ונפתח פנקס הרשמה. וככל שישגדל מספר החברים שישתתפו — כן יגדל הסיכוי לאישור הצעת החוק.

זוהי תוספת לחוק שהוחק בשנת 1963. מאז הוחק החוק ועד היום הוקמו מאות מפעלים בענפי המשק השונים, נתרבו הערים, נסללו דרכים, שונה הנוף — ולא רק לטובה.

תוך כדי ביצוע עבודות פיתוח, הרחבת תשתית, הקמת מפעלים ומיתקנים, חלה נסיגה רצינית באיכות הסביבה שאנו חיים בה. יותר ויותר עדים אנו לתופעה שמקומות, שהיו בהם אתרי טיול, בידוד וגופש, אינם יכולים למלא את ייעודם בגלל מטרדים אקולוגיים למיניהם. די אם נזכיר לבית כיצד הפכו נחלים נאים, שעליהם היתה גאווה בארץ דלת נהרות כארצנו, לתעלות-שפכים, בדרגות זיהום קשות ושונות, החל בירקון, עבור דרך נחל-אלכסנדר, נחל-התנינים, הקישון ועוד.

נוכח האצת קצב החיים והמודרניזציה זקוק האדם, יותר מאשר לפניו, למקומות שבהם יוכל למרוק את המתח המצטבר, ליהנות מנופים ירוקים ולנשום אוויר צח. על המדינה לספק לאזרח אפשרות שכזאת. חובה לאון את סביבת האדם, להגן עליה מפני תהליכי זיהום והשתתת הנוף, ולהקים תחומים ירוקים מוגנים.

שמורות הטבע והגנים הלאומיים צריכים לספק את הצורך הזה. בייחוד אמורים הדברים באזור החוף, המאוכלס בצפיפות רבה, ומשטחי ירק מעטים אלה משמשים לו ראות לנשימה, הם מספקים את החמצן החיוני לחיינו.

טבע, אינו עניין של רצון בלתי-מבוסס של שר הפנים, באשר סעיף 7 בחוק — ביטול הכרזה ושינויה, שאקרא אותו במלואו — קובע כדלקמן: "לא יבוטל ייעודו של שטח כגן לאומי או כשמורת טבע, אלא אם ביטל שר הפנים את הכרזתו לאחר התייעצות במועצה ובכל רשות מקומית שבתחומה נמצא השטח הזה". כלומר, לא יכול להיות צעד של רצון סתם. כל דבר מובא פעמיים לפורום שיש משקל ציבורי לדיון שלו, לפי החוק שהכנסת קיבלה. אם כן, השר יכול לבטל את הכרזתו רק אחרי שהוא מדבר עם המועצה לגנים לאומיים ולשמורות הטבע, שהיא גוף ציבורי, בעל סטטוס, בעל מעמד, שעניינו בכך. שנית, הוא צריך, כמובן, לדבר עם הרשות המקומית שבתוך שטחה נמצאים אותו גן או אותה שמורה שעליהם אנו מדברים. אם כן, הייתי אומר שיש שני סייגים שאינם מעוטי יכולת ומעוטי משקל.

ברם, אם הכנסת בדעה שמוכרחים להוסיף לשני הגורמים הציבוריים הללו, מועצת הגנים והמועצה המ-קומית, גורם ציבורי שלישי, ייתכן שאפשר לעשות זאת, אם מפחדים עד כדי כך. אישית, בכל אופן אני חושב שהריקוד שלי בעניין ברור. לא ביטלתי שום הכרזה אחת, אלא להיפך; אני עומד על המשמד בנוגע לשמירת היופי בארצנו. ברם, לפני שאני מציע להעביר את הצעת החוק לוועדה, אני רוצה לומר כי הנחה יסודית בשבילי היא שאנחנו, הממשלה, יכולים להציע כי במקום שמליאת הכנסת תצטרך לתת הסכמתה, תינתן זכות זו לוועדת הפנים.

אני רוצה לומר בפשטות: אם נדבר על יחסי כוחות מפלגתיים אלו ואלו — וכרגע הרי אנו בעונה שבה כל אחד יודע כי הוא יהיה הרוב בכנסת הבאה — הרי אותו יחס אשר קיים במליאת הכנסת, בשינויים קטנטנים, קיים גם בוועדה, אלא קל הרבה יותר שנושא מסויים יגיע להחלטה בוועדה מאשר שיגיע במקום הנכון, עם נוכחות השרים כפי שראינו היום, ויעמוד בסדר-היום של מליאת הכנסת. לכן הציעה הממשלה שזכות זו תינתן לוועדת הפנים, שהיא ועדה סטטוטורית לפי תקנון הכנסת.

אני מקבל את הרעיון. אם חברי הכנסת בדעה שתהיה רשות ציבורית נוספת, נוסף על השניים שמינית, אני מקבל זאת כי אנו יודעים שבניגוד למה שאמר מונ-ססקיה על שלוש הזרועות: הזרוע המחוקקת, הזרוע המבצעת והזרוע השופטת, הרי יודעים אנו שהיום יש צורך בזרוע המבקרת, והכנסת והפרלמנט ממלאים בעניין זה תפקיד חיובי וחיוני ביותר.

מתוך הערכה לנושא של שמירת הנוף בישראל, מתוך הערכה לרצון להקים גוף שלישי אשר יבדוק את העניינים ומתוך ההנחות שמינית כאן — אני מציע לבית להעביר את ההצעה הזאת לוועדת הפנים.

הי"ר צ. צימרמן:

חברי הכנסת, יש הצעה להעביר את הצעת החוק לוועדת הפנים. נצביע על הצעה זו.

הצבעה

ההצעה להעביר את חוק גנים לאומיים ושמורות טבע (תיקון), תשל"ג-1973, לדיון מוקדם בוועדת הפנים נתקבלה.

לא יקבל זאת כפגיעה בסמכותו. מדובר פה בחקיקה לדורות וביחס לשרי הפנים הבאים גם הם.

אנו כולנו אמונים על צרכי הפיתוח הדחופים ועל ההכרח לתת לכך עדיפות ראשונה במעלה. ללא פיתוח מואץ ומוגבר אין מדינתנו יכולה למלא את מכלול תפ-קדיה הקשים, החיוניים וההכרחיים. אך אסור להקריב לשם כך נכסי מולדת ולפגוע בהם ללא תקנה. יש לחפש לשם כך פתרונות אחרים, ואנו יודעים באילו קשיים ובאילו הוצאות כרוך הדבר. הכנסת צריכה לתת על כך את דעתה, והצעת החוק המובאת בזה, אדוני היושב-ראש, תתן לה את המכשיר הדרוש.

הי"ר צ. צימרמן:

רשות הדיבור לשר הפנים, לתשובה.

שר הפנים י. בורג:

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, אני אציע לכנסת להעביר את הצעת החוק, עם אותן הנחות שעוד אדבר עליהן, לבירור טרומי בוועדה. מעצם העובדה שחברים מכמה וכמה מפלגות מצאו שפה משותפת ומביאים את ההצעה הזאת בנוגע לגנים הלאומיים ושמורות הטבע, במשותף, במאוחד, לבית הגבוה הזה — מעצם העובדה הזאת אנחנו יכולים להביא שמעבר למחיצות המפלגתיות והסיעתיות יש עניינים שהם בכל זאת קרובים ללבו של כל אחד ואחד, ללא שום ספק.

נכון, אני מניח — ולא צריך להיות נידון בחוש בלשי באופן מיוחד — שהיזמה לחוק זה באה לאור הוויכוח שהתקיים בנוגע לתכניות של בית-ההרדשת "נשר" על-ידי חיפה, שרצו להרחיב את שטח המחצבה עוד יותר לכיוון תוך תוכו של הפארק הלאומי היפה. היה עירוב תחומים מסויים בין הנאה לבין ההנאה. ושאלת המלט — להיות או לחדול — כמעט היתה מכתיבה את ההצבעות השונות.

אישית לא גרסתי את זה. אישית אני בדעה, ומיד אגיד על כך משהו, שעצם העניין שהכנסת מצאה בש-עתה אפשרות להצביע על חוק אשר בא לשמור על מה שראוי להישמר, ולשמור על הגנים הלאומיים, על שמורות הטבע, על פינוט גוי ונוף בתוך המדינה — עצם העובדה הזאת מחייבת. היא מחייבת בכל עניין לעבוד ולפעול בהירות. יתר על כן, אני חושב שכל האהדה של משדר הפנים היתה נתונה לאותו חלק של הציבור שרצה לשמור על היופי שבתוך המדינה.

מותר לי להוסיף בתור שר הפנים, שבתקופה שאני מכהן במשרה הרמה הזאת נתנו הדגשים מיוחדים לבעיות האקולוגיות, לבעיות של איכות הסביבה. אלה עניינים שכל אורח במדינה, גדול כטון, מעוניין בהם. אנחנו רוצים לשמור את הכנרת, אם מותר לומר, ביפיה ובטהרתה. אנחנו מעבדים תכנית ארצית בנוגע למחצ-בות, על-מנת שלא יהיה בכל שני וחמישי ויכוח בנוגע ליהום האוויר. בעזרת הבנק העולמי אנחנו הולכים לקראת ביצוע תכנית ביוב בסכום של חצי-מיליארד לירות תוך שנים מעטות. אני מקווה שבכך נזכה לתת דחיפה חשובה קדימה לכיוון הרצוי.

אם נתייחס לעניין המוצע — ראשית כל הייתי רואה צורך להדגיש שהעניין של ביטול הייעוד של שטח מסויים, אשר בשעתו הוכרז בתור גן לאומי או שמורת

ד. הצעות לסדר-היום

1. העדפת מפלגות בשידורי הטלוויזיה והרדיו

אין דריסת רגל. כפי שאמרת, יש נעימות לוואי חלושות של גח"ל כחלק מהסכמי בדר-עופר הכוללים.

בשבוע שעבר היו כמה דיונים מרכזיים בכנסת ביום ד', שהוא היום להצעות לסדר-היום. היה דיון על מצור קתם של בני-נוער. השתתפו בדיון ארבעה מתווכחים: נציגי גח"ל, ראש הממשלה, חבר-הכנסת שוסטק, חבר-הכנסת וילנר. העימות המרכזי היה לא בין המערך וגח"ל, ללא כל קשר לגודל, אלא דווקא בדברים שנאמרו על-ידי נציגי הסיעות הקטנות. אבל בטלוויזיה זה לא היה קיים, לא היה זכר. אך ורק ראש הממשלה, נציג גח"ל, וכמובן, על מי-מנחות המאפיינים את כל המגעים בין שתי הסיעות הללו. בא בשעה התקיים דיון בשלושה שונאים מרכזיים שהסעירו את דעת-הקהל: קרן-ספיר, הוויכוח על גי'אד בין שד האוצר פנחס ספיר ובין נגיד בנק ישראל זנבר ופרשת הבילושים של אברהם אהרנסון.

אלה שלושה נושאים המעסיקים את דעת-הקהל ויורדים לשרשם של עניינים. היתה לי הזכות, בשם סיעת המרכז החפשי, להעלות את הנושא, והממשלה חשבה שהוא חשוב דיו כדי שראש הממשלה אישית תשיב, בהעדר שר האוצר, המתחמק לאחרונה מלהופיע בבית הזה ונתת מכך באופן שיטתי כבר כמה שבועות. ראש הממשלה השיבה. כמובן לא היו אלה נוסחאות כלליות, היו שם שאלות קונקרטיות מאוד, לוחצות מאוד, עם יבלות כאובות לשלטון. הטלוויזיה צילמה, הכתבים פה צילמו, רשמי-הקול קלטו. פתחת את הטלוויזיה בערב — בל יראה, בל יישמע, זה יביא הביתה קצת נימות צורניות.

בו ביום היה דיון על חוק בדר-עופר, הצעת חוק לביטול החוק ההוא, ביטול חוק בגין-ספיר, והיתה סערה מסויימת בכנסת, חריפה יותר מכל מה שהיה באותו יום בבניין הזה, עם עימות לא פשוט. וכתב אובייקטיבי והוגן שיש לרשות השידור בבית הזה, כתב קבוע, שלמה סנה, שאני חייב להדגיש את הגיונו הבלתי-רגילה בסיקורים הקבועים שלו, ממש אדם שלא נתון ללחצים משום צד — —

אורי אבנרי (המחנה הרדיקלי הישראלי) :
הייתה, יסלקו אותו.

שמואל תמיר (המרכז החפשי) :
אני מקווה שלא.

— — והוא רחוק ממפלגתי ומהשקפותי, הוא איש "למרחב" לשעבר — הוא, כשסיקר את פעולת הכנסת במדבר שלו, שהוא חשוב ברשות השידור. לפעמים יש בהשפעתו להקרנה הטלוויזיונית, נתן מקום לנושא הזה. הוא הבין את חשיבותו מתוך שיקול מקצועי עתונאי. אבל זה יוצא מחלל הבא לאשר את הכלל.

כל אותה התנגשות צולמה על-ידי כתבי הטלוויזיה. לא היה לכך הד בשידור הטלוויזיה באותו ערב.

אדוני היושב-ראש, זו דוגמה אחת מני מאות. אני יודע שקורים תקרים גם ברשות השידור. לפעמים יש כתב רגיש לנושאים סוציאליים, ומתחלק משהו, כגון אותו סיקור חשוב על בעיית המצוקה, שהיה לפני עשרה ימים, ועורר הדים רבים בציבור. אני יודע שקורים תקרים, ואני יודע את מר גורלם של אותם כתבים שהתחלקו. אבל

היו"ר צ. צימרמן :

הבית יעבור לסעיף הבא של סדר-היום: העדפת מפלגות בשידורי הטלוויזיה והרדיו — הצעה לסדר-היום של חבר-הכנסת שמואל תמיר. רשות הדיבור לחבר-הכנסת תמיר.

שמואל תמיר (המרכז החפשי) :

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, סעיף 4 לחוק יסוד: הכנסת הדין בנושאי בחירות קובע כי הבחירות חייבות להיות שוות. זהו תנאי יסודי לבחירות בארץ דמוקרטית. אני בא לומר הבוקר הזה לכנסת, כי הבחירות הקרובות לכנסת לא יהיו שוות. הן לא יהיו שוות משום שתנאי ראשון לבחירות שוות הוא שוויון המידע והאינפורמציה של האזרח המצוי לגבי מה שמתרחש במדינה ולגבי העמדות השונות של הגורמים השונים המתמודדים על השלטון במדינה, והמידע הזה אינו מגיע לא במידה שווה, לא במידה חלקית ולא במידה סבירה אל האזרח הישראלי.

עד אשר הותקנה טלוויזיה בישראל היה נוהל מקובל לכן המפלגות, שראשי המפלגות מגיעים אל הציבור באמצעות אסיפות-עם רבות. היתה הולך לדימונה, לשכונת התקווה או לרחוב דינגוף, ואלפים רבים היו נקהלים לבוא במגע עם דוברי המפלגות, האחד יותר, האחר פחות, ולשמע מה בפייהם.

הנוהג הזה חלף מעולמנו במידה רבה מאוד מהיום שבו הותקנה הטלוויזיה. מטבע הדברים הביא המסך הקטן את דוברי הציבור אל כל אדם, אל חדר האוכל או אל חדר המגורים שלו, ובעולם הגדול, החפשי, מעריכים כיום את ההבדל העצום, בייחוד בתקופה של אוכלוסיה מתרבה והולכת. זהו צינור הקשר המרכזי להבאת אינפורמציה ולהבעת דעות לפני הציבור.

באמצעות החפשיות יש כמה ערוצי טלוויזיה, בתלם ממשלתיים, בתלם פרטיים, ובאמצעות-הבדלת של אמ-ריקה רק פרטים, והכל יכולים לגשת אל המסך ולומר את דבריהם, ובודאי המתמודדים לבחירות. ישראל היא הארץ היחידה בעולם החפשי שבה סגורים הערוצים לכל, פרט לשלטון, ובנושא זה קרובים אנו מאוד לנוהלים של הארצות הטוטליטוריות. זה בכל ימות השנה. לקראת הבחירות הוחמר המצב פי כמה. אם בכל ימות השנה היו מאפשרים גם לדוברי הקולות האחרים היחבוב פה היחבוב שם, בייחוד מן הכנסת, והציבור היה מקבל התרשמות של חמש-עשרה שניות, שלושים שניות, גם מהדוברים הלא-קונפורמיסטיים של הבית הזה, הנה לקראת הבחירות נסגרו כל הצינורות, על-פי הוראה ברורה מלמעלה, ו"קול ישראל" הפך ל"קול המערך" לכל דבר, עם כמה נעימות לוואי חלושות של גח"ל, אשר הפכה לחלק בלתי-נפרד מנוף המערך בימינו.

כדי לא להישאר בתחום הכללי ניקח דוגמה מהשבוע שעבר. כבר אני מדבר על מה שקורה בהודעות רשמיות של השרים, ש"קול ישראל" או שירותי השידור מקדישים להן חלק נכבד בכל הזמנים. בשבת בבוקר שומעים פעם אחת את אבא אבן, פעם אחת את יגאל אלון, פעם את ראש הממשלה, פעם את יצחק רבין. זאת פאראדה של כל שרי השלטון ודובריו, כאשר לאופוזיציות האמיתיות

לשם מס'שפתיים לדמוקרטיה, בניגוד לכל עקרון של שוויון ההזדמנויות.

ומאחורי זה השליטה הכלכלית העצומה. ואם אתה רוצה, אדוני השר גלילי, הוכחה לשליטה הזאת, אתן לך עכשיו מתיקי עשרה, חמישה-עשר ועשרים מכתבים עם מידע על מה שקורה במשרדי הממשלה. לא חתום אדם מתחת לזה, אתה בוודאי תבין מדוע. יום יום מפ' חדים עדיין. שליטה כלכלית עצומה לרוחב ולעומק. הכספים שהמפלגות שלכם, ושלכם בלבד, יקבלו מן הסוכנות היהודית, ואני אחזור ואדגיש — למטרות סעד ובטחון, הולכים למפלגות למטרות מפלגתיות שלטוניות; המימון חסר כל פרופורציה שהבית הזה חוקק את חלוקתו הבלתי-צודקת והבלתי-סבירה; התקרה שהצבתם מעל לראשנו שגם ממקורות פרטיים אסור לנו להוציא יותר מאשר סכום מסוים — אפסי, חסר חשיבות, לעומת הסכומים, עשרות המיליונים, שאתם תוציאו; ובסוף חוק בדר-עופר, עופר-בדר, ולזה אתם תקראו הזדמנות שווה, בחירה חפשית, נשאל את פי העם, ובשם זה אחר כך תכוננו פה משטר חברתי וכלכלי עם כל התוצאות האומ' ללות שאנו נתקלים בהן, ובשם זה תלכו אחר כך אל העולם ותאמרו: אנחנו הממשלה הייצוגית של עם להכריע בנושאי חוק ובטחון, שלום ומלחמה, גבולות, שטחים — דברים שבנפש. כל זה על רקע ועל בסיס של בחירות בלתי-הוגנות, בלתי-צודקות, בלתי-שווה, בלתי-חפשיות, של משטר העו א שם סמוך למשטר של יוגוסלביה הרבה יותר מאשר ארץ דמוקרטית חפשית. צריך הרבה אומץ לב אזרחי כדי לקום אפילו ולומר דברים ולהטיח אותם בפני השליטים. צריך הרבה אי-תלות כלכלית לשם כך, וגם אז נכונות לקבל על עצמך סיכונים לאין ספור.

אני מציע, אדוני היושב-ראש...

יגאל הורביץ (הרשימה הממלכתית):

עכשיו הגיעה הטלוויזיה כדי לצלם את השר גלילי.

שמואל תמיר (המרכז החפשי):

בדיוק כך, כפי שאומר חבר-הכנסת הורביץ. היה זמן שהבאנו בחשבון שאולי רבע-דקה שלנו תגיע אל הציבור באמצעות הטלוויזיה, כאשר אני מדבר רים כאן. למדנו לאחזרה שוהו מקסם שווא.

שושנה ארבל-אלמוזילנו (המערך, עבודה-מפ"ם):
הטלוויזיה אולי הספיקה לצלם אותך, חבר-הכנסת תמיר.

היו"ר צ. צימרמן:

חבר-הכנסת תמיר, אני גותן לך עוד שתי דקות. אני מקווה שבינתיים הטלוויזיה תסתדר.

יגאל הורביץ (הרשימה הממלכתית):

לצלם זו לא בעיה; הבעיה היא לשדר.

שמואל תמיר (המרכז החפשי):

בנסיבות אלה אנו הולכים לבחירות, כאשר הזמן הכולל של שידורי הטלוויזיה, מכשיר העוצמה המרכזי לחלוקת מידע ולהבעת דעות, ניתן במידה חסרת כל פרופורציה למערך בראש וראשונה, עם מנגנונות לוואי חלושות של גח"ל; כאשר חלוקת המימון נעדרת כל הצדקה אלמנטרית, והתקרה מושגת מעל לראשנו; כאשר יש שליטה כלכלית בלתי-מוגבלת ביד המערך; וכאשר

גם אלה אינם אלא בחינת יוצא דופן הבא לאחר את הכלל. לא זו בלבד שיש הוראה, אין כבר צורך בהוראה. העורכים יודעים כבר מראש מה דרוש ומה לא דרוש, מה מותר ומה לא מותר. אבל מעבר לידיעתם של העורכים אני קובע, על יסוד מידע אישי, שהיה לחץ אישי ישיר של שר האוצר, פנחס ספיר, בקשר לשידורים הנוגעים עים בו. אני קובע זאת בוודאות ובמלוא האחריות, בדיוק כשם שיש לחץ ישיר של שר האוצר על העתונות, באמצעות פיתויים. רק בימים אלה אושרו הלוואות של מיליונים מ"טפחות" לעתונים לרכישת מכונות, כחלק מן השיטות הספיריות שבהן מנוהלת הארץ הזאת.

אבל ברשות השידור לא צריך תקציבים מיוחדים. הטלפון מספיק. מסך — המערך. אמש יכולת לראות איך ראש הממשלה החלה להתעניין בבעיות פנים, שלושה חדשים לפני הבחירות. היא סיררה עם השר שרף ועם ראש העיר קולק, שלושתם אנשי המערך, שהתחילו להתעניין מה זו דירה של 80 מ"ר, מי יגור, מה הם הסיכונים. פעם ראשונה שאנחנו נתקלים פתאום בעניין החדש הזה, שראש הממשלה הכריזה עליו כי התחילה להתעניין בבעיות פנים. וכך שידור אחרי שידור.

כחלק מן הלחצים הגדולים הללו על רשות השידור עפו מרשות השידור, בתקופה הקצרה שהיא קיימת, המנהלים: אליהוא כץ, אחר כך מנחל זר, אחר כך חגי פינסק, אחר כך גקדימון רוגל, אחר כך ישעיהו תדמור; אחר כך עפו מנהלי מחלקת החדשות: שלמה אהרונסון, יורם רונן, דן שילון, עכשיו צבי גיל; אחר כך מחלקת "ענייני היום" ברדיו: חגי פינסק, אלימלך רם, יצחק רועה, גדעון רמז. בזה אחר זה הם מתחנפים. נשאר איש הקבע של המערך — מר אלמוג.

ראשי ממשלה ורמטכ"לים בארץ יעופו; הוא נשאר. מכיוון שזהו הזרוע, שם צריך דבר בטוח מאוד. מה זה חשוב שזה כושל? מה זה חשוב שזה משעמם? מה זה חשוב שזה תפל? אבל זה נאמן.

וכך אנחנו גלך לבחירות, אדוני השר גלילי. לא בחירות שוות. הציבור לא יידע. אני נפגש לילה עם עשרות ועם מאות אנשים. עובדות לא ידועות, השקפות לא ידועות, כי אתם אינכם נותנים גישה. בחוק פלילי אסרתם את קיומה של רשת טלוויזיה אחרת. אתם מקיימים אחת, כמו בארצות טוטליטריות, והיא בטאון המפלגה, המפלגה בהא הידיעה, כפי שמקובל בחלק המזרחי של העולם, שרבים מכם, עד לפני זמן לא רב, סגדו לו ללא כל מעצור וספקות. וזה נשאר כנראה בנפש.

מדברים על חופש. אין חופש המידע בישראל. זו פיקציה שאנחנו הולכים לבחירות האלה שווי זכויות. שווי זכויות בבית הזה לדבר לפני חמישה-עשר חברי כנסת ומישהו ביצע, אבל הכל אטום כקיר אבן החוצץ בינך לבין שלושה מיליון אזרחי המדינה ותושביה, משום שאתם יודעים מה יקרה כשהקולות שלנו יגיעו אל הציבור באופן חפשי, באופן פרופורציונלי. אתם יודעים מה קורה אצלכם בשורות, ואתם נפחדים מן הסיטואציה הזאת. אז נלך לבחירות כשהטלוויזיה של כל ימות השנה, שהיא חסומה למעשה, לקראת הבחירות נחסמה הרמטית; כשתהיה חלוקת זמנים שבה ייתנו לסיעות האופוזיציות האמיתיות של חבית חמש דקות, ועוד חמש דקות, ועוד חמש דקות, גראטיס, לפני משורת הדין,

לטענה ש"הערוצים סגורים לכל, פרט לשלטון" - את עיני מי אתה מאחז? איך אתה יכול להעלות על הדעת שיתנו אמון בדברים אלה? אנשים אינם רואים, אינם שומעים?

הטענה שבשידורי ישראל אין נשמעים טונים צור-מניים כלפי השלטון גם היא חסרת כל שחר. אני סומך על הציבור בישראל, המאזין לשידורי ישראל, שיעמוד על האמת, ולא ייתן לאחז את עיניו.

הנה, בשבוע שעבר ניתן ברדיו ראיון ארוך, בתכנית "הבוקר הזה" על-ידי חבר-הכנסת שמואל תמיר עצמו, אף שהיו שטענו שאינם מבינים מה טעם ומה חידוש יש בשידור זה. אבל רשות השידור, בהתאם להוראות של מוסדות רשות השידור, פועלת לשקף את כל הגוונים, את כל הדעות.

שמואל תמיר (המרכז החפשי):

איפה, מתי?

השר י. גלילי:

אינני מנהל רשות השידור, כדוע לך, ואין לי גם יומרה כזו. לפי חוק רשות השידור נציגי הרשות אינם יכולים להופיע מעל במה זו ולהזים את הטענות או ההשמצות. לגבי העובדות אני משיב את הדברים שקיבלתי מאת מוסדות הרשות - זה מה שקיבלתי בכתב, וזאת קראתי.

שמואל תמיר (המרכז החפשי):

אולי פעם אחת, כאשר הסנאטור ג'קסון ביקש ממני להביא את דבריו לעם, או פעם אחרת אחרי ועידה -

השר י. גלילי:

אין לך דבר מגוחך יותר ומרושע יותר, חבר-הכנסת תמיר, מאשר לגבב רשימת שמות של אנשים שהיו ברשות השידור וחידול לעבוד ברשות השידור, ולצרף לזה אשמת שווא של פיטורים ו"גיפונף" בטעמים פוליטיים.

שמואל תמיר (המרכז החפשי):

לא אמרתי שכולם מטעמים פוליטיים, אמרתי שאנשים מתחלפים בשל סיבות הרבה פחות חשובות.

השר י. גלילי:

אמרת: "מגפנפים". מה פירוש הדבר? כולם שמעו מה שאמרת.

אתה מתכוון ללוות אותי באופן קבוע? גם לזה אסתגל. אני ממליץ שלא תלווה אותי באופן קבוע, אלא מזמן לזמן. אני טוען שזה מגוחך ומרושע גם יחד.

היו"ר צ. צימרמן:

חברי הכנסת, קריאות-ביניים הן תופעה מעניינת כאשר הן קריאות-ביניים. כאשר מתחילה-מהומה ומריבה ולא שומעים דבר, זה מאבד את הטעם. אני מבקש את חברי הבית להתאפק.

השר י. גלילי:

אני משוכנע כי לחבר-הכנסת תמיר אין סיבה להת-אונן על אי-שילובו במשרדים של רשות השידור, כשם שאין לרשות השידור חובה להנציח כל הברה וכל הגה ממה שמתרחש בכנסת. כמו כן אין לו לחבר-הכנסת תמיר סיבה לפריבילגיה. אם יש לו חשבון עם עמיתיו לשעבר בגח"ל, למה יעשה זאת על גבה של רשות השידור?

דרוש אומץ-לב אמיתי, אורחי וחפשי, כדי לתת יד לאו-פוזיציה אמיתית, בלתי-תלויה וחפשית, נוכח כל העובדות המצטברות יחד.

אדוני היושב-ראש, בנסיבות אלה אני סבור כי טרם אנו מתפזרים לפגרה הבאה, בעקבות ארבע שנות פעי-לות פרלמנטריות, מן הראוי שהבית ידון באחד מהיסודות של חברה חפשית, ידון בחופש הקומוניקציה, בחופש הבאת מידע, בשוויון ההזדמנות לכל הכוחות הפועלים בעם להופיע ולומר את דברם.

אם הממשלה תבקש עכשיו להסיר מסדר-היום דבר יסודי כזה, היא רק תודיע קבל עם ובפומבי שהיא איננה מאמינה בחופש ההזדמנות, שהבחירות לא תהיינה שוות. ועובדה זו צריכה לשכנע כל בוחר בעל מצפון כסיבה נוספת מדוע עליו לעשות כמיטב יכלתו כדי שהשלטון יוחלף, או לפחות יוחלש, ככל שרק ניתן.

היו"ר צ. צימרמן:

רשות הציבור לשר גלילי, לדברי תשובה.

השר י. גלילי:

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, אני רואה חובה לעצמי לקבוע כי דבריו של חבר-הכנסת שמואל תמיר היום היו מכלול של טענות שווא, טענות הבל, שאין ולא כלום להן ולמציאות הישראלית לאמיתה. הגסיון ליצור תמונת עיוותים, תמונת בלהות, שאין בישראל חופש מידע, שיש חנק של חופש הביטוי, הוא מופרך מעיקרו. הביעותים שהוא הטיל בחלל, שחלילה שוב לא ינהנה מבחירות שוות, יכול להיות להם פשר והסבר לא במציאות הישראלית אלא בגסיון ליצור אליבי למה שעלול לקרות לחבר-הכנסת שמואל תמיר ולרשימתו בבחירות הבאות. אבל אין כל זיקה בין ביעותים אלה לבין המציאות לאמיתה.

שמואל תמיר (המרכז החפשי):

בואו ותנו לנו זמן שווה בטלוויזיה להגיע ולומר את דברנו ל-500,000 נפש בישראל, ואז נראה את התוצאות, וזאת לאחר שטיפת המוח שאדם עושים להם במשך ארבע שנים, חמש שעות בלילה.

השר י. גלילי:

כאשר תסיים את קריאת-הביניים, אני מקווה שאב-חין בכך.

זה לא רציני, זה מגוחך, זה חוסר כבוד לציבור להניח שהציבור קובע את נבחריו על-פי הפרופורציה של חלוקת הזמן באמצעי התקשורת.

שמואל תמיר (המרכז החפשי):

הוא צריך לדעת עובדות ולשמוע עמדות. על-פי זה מצביעים.

היו"ר צ. צימרמן:

חבר-הכנסת תמיר, נאמת גאום ארוך למדי, ואולי גם משכנע. אנא, תן גם לשר להסביר את עמדתו, ללא הפרעות מיותרות.

השר י. גלילי:

אני מקווה שקריאות-הביניים תהיינה "משכנעות" בדיק כמו הנאום עצמו. אני מבקש שיינתן לי להמשיך את דברי.

השר י. גלילי :

הוא שריו בחברה טובה של כמה וכמה חברי כנסת "מקופחים" מסיעות שונות, לרבות שניים לפחות מחברי המערך. בין ההצעות האחרות שלא סוקרו היו כמה הצעות שחשיבותן הציבורית איננה נופלת מחשיבות דבריו של חבר-הכנסת תמיר. בכל זאת לא שפר חלקם וגם בעלי הצעות אלו היו בין "המקופחים". הטעם הוא פשוט: ב"מבט לחדשות" של יום ד' לשעבר צולמה אך ורק הצעה אחת לסדר-היום, על נוער במצוקה. המציע היה חבר-הכנסת בגין והשיבה לו ראש הממשלה. אותה מהדורת "מבט" טיפלה באותו נושא בהרחבה ביום ד' שעבר, גם בקשר למשדר הידוע בטלוויזיה על הנוער במצוקה, שהיו עליו ויכוחים רבים, וגם בקשר לראיון מתוכנן מראש עם שר הסעד. סיקור הדיון בכנסת השתלב בנושא המרכזי הזה.

אורי אבנרי (המחנה הרדיקלי הישראלי) :

באותו שידור מסרה הטלוויזיה מידע כוזב, כאילו החליטה הכנסת לדון בנושא הזה בעוד שבועיים ולא אמרה שהכנסת הסירה את הנושא הזה מסדר-היום. זה היה שקר מוחלט בטלוויזיה.

השר י. גלילי :

אם זה קיפוח, יואל חבר-הכנסת תמיר לתפוס את מקומו בשורה ארוכה של מקופחים, רחמנא ליצלן. (חבר-הכנסת מ. סורקיס קורא קריאת-ביניים)

היו"ר צ. צימרמן :

חבר-הכנסת סורקיס !

השר י. גלילי :

הדיעה בטלוויזיה מצומצמת מאוד. המבחר של הדברים המצולמים והמשודרים קטן בהכרח. כל אחד מאתנו מדבר לעתים קרובות בפומבי, בין בכנסת ובין מחוץ לכנסת, בענייני ציבור; טבעי הדבר שהנושאים שאנו עוסקים בהם נראים לנו חשובים מאוד, ואין מנוס מתחושת אכזבה שהטלוויזיה — ואפילו הרדיו, ששם האפשרויות נרחבות יותר — אינה נזקקת לדברים ולמעשים של כל אחד מאתנו בו ביום.

אנחנו, חברי הכנסת, העברנו את סמכות העריכה לרשות השידור ולמוסדותיה. אין להפוך את הבית הזה למערכת ראשית של החדשות בטלוויזיה וברדיו — שהרי בכך נעשה פלסטר את כוונתנו, את החוק שחיי קקנו. בטלוויזיה עובדים בני-אדם חיים והם עושים שגיאות ובוודאי עוד יעשו שגיאות. עליהם ללמד משיאותיהם, והם לומדים מהן, והשירות שהם נותנים לציבור משתפר כל הזמן, הגם שאנחנו מלווים את הדבר לא אחת בדברי ביקורת, ולעתים גם בדברי ביקורת חמורים. גם חברי הממשלה אינם האחרונים בהטות דברי ביקורת כלפי רשות השידור. הביקורת מוטחת כלפי משדרים שנראים בעינינו כרדיפה מופלגת אחד "סקר פיות", משדרים שהם רדודים, לא אחת גיבטת מן המשדרים מעין עוינות אפרידית ל"ממסד", בנוסח האופנה האטי-ממסדית. יש מפעם לפעם גילויים של העדר הזהירות עם עורכים שהם מאשיות המדינה, העדר שיקוף של החיובי במדינה.

הנה היה המשדר על המצוקה, שגרם להחרגות בשל שיקוף בלתי-מאוזן, מטעה את הבריות. אני

יגאל הורביץ (הרשימה הממלכתית) :

מדוע במקרה זה, חבר-הכנסת גלילי, מצלמים אותך ולא את בר-הפלוגתא שלך ?

השר י. גלילי :

לא קלטתי את מה שאמרת.

יגאל הורביץ (הרשימה הממלכתית) :

מדוע במקרה זה מצלמים אותך ולא את בר-הפלוגתא שלך ?

השר י. גלילי :

הם קיבלו הוראה על כך.

שמואל תמיר (המרכז החפשי) :

האור נדלק כאשר אתה התחלת להופיע. כאשר התחלת לדבר על דברי הבל, טענות שווא ודברים מרושעים — אז נדלק האור.

השר י. גלילי :

לא קלטתי.

(קריאה: תהיה שקט, מצלמים גם אותך.)

שמואל תמיר (המרכז החפשי) :

גם אם יצלמו אותי, ידאגו אחר כך לצנוורה.

השר י. גלילי :

אני מתייחס בבדיחות-הדעת להערה הזאת.

היו"ר צ. צימרמן :

חברי הכנסת, אני רואה שקריאות-הביניים הועילו והטלוויזיה צילמה גם את קוראי קריאות-הביניים. עכשיו אני מבקש לאפשר לשר להמשיך את דברו. אני מצטער, אני אצטרך לקרוא לסדר. אינני אוהב לעשות זאת.

השר י. גלילי :

הייתי ממליץ לטלוויזיה הישראלית לצלם ולהקרין על מסך הטלוויזיה כל המדיע כי הוא בא על סיפוקו בשידורי הטלוויזיה. אם יש מכנה משותף בין כל הזרמים בישראל הרי זו הטענה של אי-שיקוף מתאים על מסכי הטלוויזיה. לפי המידע שקיבלתי באשר לסיקור של הצעות לסדר-היום בטלוויזיה לפני שבוע, דבר שהיה נושא טענותיו של חבר-הכנסת תמיר: אכן, חבר-הכנסת תמיר לא סוקר.

(חבר-הכנסת י. הורביץ קורא קריאת-ביניים)

היו"ר צ. צימרמן :

חבר-הכנסת הורביץ, אני קורא אותך לסדר.

השר י. גלילי :

ואם היה בכך קיפוח, הרי הוא שריו בחברה טובה של כמה וכמה חברי כנסת "מקופחים".

(חבר-הכנסת ש. מ'קוניס קורא קריאת-ביניים)

היו"ר צ. צימרמן :

חבר-הכנסת מ'קוניס, אני קורא אותך לסדר.

אני מצטער, אתם חייבים לאפשר לשר לומר את דברו, זה לכבוד הכנסת.

שמואל תמיר (המרכז החפשי):

לא נשמע דיבורים על דברי הבל וטענות שווא ועבור עליהם לסדר-היום.

(חבר-הכנסת י. קרגמן קורא קרי-את-ביניים)

בכנסת עוד נדבר, זה לא ערוץ טלוויזיה. אתה לא בעל-בית, חבר-הכנסת קרגמן, אתה אינך בעל-בית פה.

(חבר-הכנסת י. קרגמן קורא קרי-את-ביניים)

אתה תתרגל לשמוע קולות אחרים. זה פרלמנט.

(חבר-הכנסת י. קרגמן קורא קרי-את-ביניים)

אתה לא תהיה בעל-בית. אצל חבר-הכנסת בדר תהיה בעל-בית, לא אצלנו.

הי"ר צ. צימרמן:

הוצאתם את הרוח, מספיק.

(חבר-הכנסת א. אנקוריין קורא קריאת-ביניים)

שמואל תמיר (המרכז החפשי):

תקיים ביור בוועדת הכנסת, חבר-הכנסת אנקוריין, יש לך טכניקה. יש עוד שבוע, אולי תחליט על סנקציות.

הי"ר צ. צימרמן:

חבר-הכנסת שמואל תמיר:

שמואל תמיר (המרכז החפשי):

מפריע להם שיש עוד פינה של חופש.

הי"ר צ. צימרמן:

חבר-הכנסת תמיר, חבר-הכנסת תמיר, אתה מח-שיב סדר פרלמנטרי? כן, אני פונה אליך שתגמור לקרוא קריאות-ביניים ולא תמשיך בכך עוד. היית פעיל באופן יוצא מן הכלל, ויש גבול. אני מבקש מחברי הכנסת לא לעזור לי בניהול השיבה. זה מיותר.

השר י. גלילי:

בעקבות הדיון בוועדה היחידה ועדת החינוך והתרבות מסקנות על שולחן הכנסת. נאמר בהן, שהוועדה עסקה בנושא ב-21 ישיבות ושמה את כל הנוגעים בדבר. הוועדה ראתה צורך להרחיב את היריעה ולהזיקק לבעיות הטלוויזיה בהיקף רחב. מסקנותיה מונחות על שולחן הכנסת.

לענין שלפנינו אביא את דברי הרוב בוועדה בסוג-יית כללי ההגנות והאיוון בדיווחים מן הכנסת:

"נהגת הרשות תוסף להדריך את עורכי החדשות שתפקידם לכסות את עבודת הכנסת, לשמור על האיוון בין הכוחות הפוליטיים בכנסת, בהתאם לעניין הציבורי של הנושא הנדון ובהתאם לעמדותיהם הייחודיות של המשתתפים בדיון ובזיכרון הציבורי."

בתכניות טלוויזיה אקטואליות בנושאים מדיניים, חברתיים וכלכליים, ישותפו אישים הנמנים על אסכולות שונות."

עד כאן לשון הוועדה. לפי מיטב הכרתי נהגה רשות השידור לפי כללים אלה. דומה שיותר מזה אין הכנסת יכולה וצריכה להדריך את מוסדות הרשות. איני סבור

מדגיש: הטלוויזיה והרדיו אינם נדרשים להלל ולשבח בסיטונות. איש אינו מערער על תפקידם להציג בעיות, לשקף אמת לאמיתה. אנו קובלים לעתים על העדר איוון המקפח אמת לאמיתה. לכן שמחתי שהוועדה המנהל של רשות השידור, בישיבתו ב-15 לחודש, נתן את דעתו על הנושא ופה-אחד התייחס בביקורת לכתבה; וזה לאחר בדיקה שנערכה. הוועד המנהל קבע פה-אחד — — —

שמואל תמיר (המרכז החפשי):

הוועד המנהל, שהמומחה הבריטי שהזמנתם אמר כי הוא לא שמע עוד על ועד מנהל שיהיה מורכב מנציגי מפלגות ושולל אותו מעיקר, זה הוועד המנהל שבו אתה מתבקר ועליו אתה נשען.

השר י. גלילי:

גמרת? אד-הוק גמרת? לדעת הוועד המנהל נמצא או בכתבה זו ליקויים שבנועו מחוסר נסיון, מעריכה עתונאית בלתי-מושלמת ומלחץ זמן, שכתוצאה מהם יצאה הכתבה פגומה ובלתי-מאוזנת. הוועד המנהל ביקש את המנהל הכללי לנקוט את האמצעים הדרושים למניעת הישנותם של ליקויים כאלה בעתיד. ולהלן הוועד המנהל דחה בתוקף את הגירסה, כאילו יש כאן מגמה מכוונת של הטעיה מצד מישוהו.

חברי הכנסת, אנחנו קבענו מוסדות כחוק להפעלת רשות השידור. הדרך לפנות אל המוסדות האלה גלויה וידועה. יתר על כן, חבר-הכנסת תמיר ידע אותה והוא אף פנה לאחרונה לוועד המנהל של רשות השידור, והוועד המנהל ביקש לפני ארבעה ימים מיושב-ראש הרשות להיפגש עמו ולשמוע את טענותיו.

חבר-הכנסת תמיר דאי זוכר, שלפני חודשים אחר-דים העביר הבית הזה לוועדה קובלנה, שהתבססה דווקא על טענה שהעדיפו אותו, את סיעתו, על פני סיעה גדולה יותר. אז יצאו — —

שמואל תמיר (המרכז החפשי):

זו היתה הדאגה היחידה של אנשי גח"ל.

השר י. גלילי:

— — אז יצאו חברי-לסיעה בהגנה על עצמאות רשות השידור מפני התערבות מבחוץ, כביכול. היכן ההגנה הזאת עכשיו?

שמואל תמיר (המרכז החפשי):

ניסינו לעודד גורמים ברשות שמחפשים עצמאות והם מדוכאים שם.

השר י. גלילי:

אל תבחנו בתוך הרשות, אל תסיתו — —

שמואל תמיר (המרכז החפשי):

זו רשות פרטית שלכם, קיבלתם אותה בירושה מהסבתא שלכם.

השר י. גלילי:

— — אל תסיתו את עובדי הרשות.

הי"ר צ. צימרמן:

חבר-הכנסת תמיר, אתה דיברת בלי הפרעות.

אדוני היושב-ראש, זו אינה תופעה שולית בחברה שלנו. מונטסקיה דיבר על שלוש זרועות השלטון — הזרוע המבצעת, הזרוע המחוקקת והזרוע השופטת. בימינו יש גם הזרוע הרביעית, שהיא הזרוע המדווחת, הזרוע השוטפת מוח כאשר השלטון רוצה להפוך את הדיווח לשטיפת מוח.

הלא יש מבחן פשוט מאוד, אדוני היושב-ראש, הפשוט ביותר לגבי אמיתות ואמינות של דיווח. יש בארץ עתונות חפשית. הבה נשווה מה מופיע בעתונות, איך ומה מופיע בעתונות, לעומת מה שמופיע בכלי התקשורת הממלכתיים. נכון, ברדיו הדיווח הוא, בעיקרו, הוגן, ואין פער בין הרדיו ובין, נגיד, "מעריב", "ידיעות אחרונות" ו"הארץ". איזה דמיון יש בדיווח בכלל ובדיווח ווח מהכנסת ומהזירה המדינית בפרט, בין, נגיד, שלושת העתונים האלה, שלושה בלתי-תלויים, קרובים לשלטון, ובין מה שמשחק מעל למסך הקטן? אין שום דמיון. אני יכול לתת רשימה ארוכה של נושאים, שהם נושאים מרכזיים בדיווח ובוויכוח בעתונות הבלתי-תלויה, שאין להם זכר בטלוויזיה.

אני רוצה להזכיר פה עכשיו דברים הנוגעים לי. בכל זאת אזכיר פרט אחד קטן. באותו יום, שעליו דובר כל כך הרבה, עשתה הכנסת מעשה נדיר מאוד. כל הסיעות נתנו חופש הצבעה — דבר נדיר שקורה פעם-פעמים בקדנציה של הכנסת, חופש הצבעה על עניין מצפוני שהעליתי, עניין ההפלות המלאכותיות. הטלוויזיה הואילה בטובה להזכיר, שהיתה הצעה כזאת והורדה מסדר-היום. דיווח על הוויכוח הנוקב הזה ועל ההצבעה הבלתי-רגילה הזאת, שכל הסיעות התפלגו, כמעט כל הסיעות — לא היה. לא היה שום דיווח. הוויכוח לא היה ראוי לדיווח.

אגיד לך, אדוני השר, למה אין דיווח. גם זה דבר שאנחנו רואים בעינינו. אנחנו רואים מתי הטלוויזיה באה לבית הזה, מה היא עושה בבית, ובעיקר מה היא לא עושה בבית הזה.

שמואל תמיר (המרכז החפשי):
ומתי עוזבת את הבית באמצע הדיון.

אורי אבנרי (המחנה הרדיקלי הישראלי):
אמנם איננו רואים את זה כל כך טוב כמו חברינו מהמערך, כי בבית הזה או מחוץ לבית הזה מישוה נתן את ההוראה, במשך שנים, שהטלוויזיה, בלי יוצא מן הכלל, תצלם מזווית שממנה רואים רק את המערך.

בנימין הלוי (גח"ל):
אזכור רואים מהבג.

אורי אבנרי (המחנה הרדיקלי הישראלי):
ואזכור — מהבג. זה אמנם פרט קטן, אבל כל מי שמבין יודע, שאת חברי-הכנסת משה נסים לעולם לא יראו, וזה נקבע על-ידי סמכות של המערך. בנכנסת זאת עובדה. זאת עובדה שאנחנו רואים. אבל אנחנו יודעים, אדוני היושב-ראש, שעל מה שמדווחים מהכנסת מח-ליטים מראש, מפני שהחברים היקרים בטלוויזיה באים עם רשימה מה לצלם ומה לא. כאשר הם באים עם הוראה לצלם את נאומי של חברי-הכנסת בגין ואת תשובת ראש הממשלה, כפי שהיה בשבוע שעבר, החברים היקרים מהטלוויזיה יכולים לשבת פה חמש

השכנסת צריכה ויכולה לכונן את עצמה בוועדת עריכה, ואינני גורס שהיא מוסמכת לכך.

אינני רואה טעם בדיון הזה, ואני מבקש לא לכלול את ההצעה בסדר-היום.

היו"ר צ. צימרמן:
להצעה אחרת, רשות הדיבור לחברי-הכנסת אבנרי.

אורי אבנרי (המחנה הרדיקלי הישראלי):
אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, אשתמש בסגנון של השר גלילי — דברי הבל הוא השמיעי, טענות שווא הוא השמיעי, רוח עוועים היתה בדבריו, דבריו היו מרושעים, דבריו היו מגוחכים, והייתי יכול להוסיף עוד כמה וכמה אדייקטיבים משל, אבל אסתפק בסגנון שלך. יש לנו, אדוני היושב-ראש, ברירה פשוטה מאוד: או להאמין לדברי השר גלילי, או להאמין למראה עיניים. יש משטרים בעולם שכאשר יש סתירה בין דברי השר לבין מראה העיניים — מאמינים לדברי השר. אני מקווה שבארץ הזאת עדיין מראה עיניים עדיף על דברי רים שמושמים מטעם הממשלה.

מה אתה מספר לנו, על איזו טלוויזיה אתה מדבר? זו שאנחנו רואים או זו שקיימת בדמיון? כולנו יודעים שמשך ברזל ירד על המסך הקטן בחודשים האחרונים, ונעלם כל זכר לביקורת אמיתית, כל זכר לכוחות ציבוריים, אלא אם כן אי-אפשר למנוע זאת. דווקא הדוגמה שאתה הבאת עכשיו היא המוכיחה. ובכן, נמצא כתב טלוויזיה אמין ששידר תכנית מצויינת על המצוקה, נכונה בעיקרה. מה עשיתם לכתבים האלה? איזה מסע טרור הפעלתם עליהם, לא רק להוריד את הראש שלהם, אלא כדי שלא יימצא עוד מישהו שיען מהיום ועד הבחירות להראות מצוקה במדינת ישראל. אין מצוקה במדינה, הכל נהדר, הכל מצויין, וגברת מאיר בכבודה ובעצמה מתעניינת בענייני פנים, אחרי כמה זמן? — אחרי חמש שנים בשלטון היא גילתה שיש במדינה הזאת ענייני פנים.

אדוני היושב-ראש, גם על ענייני המצוקה הדיווח כוב, ואפילו שקרני. ראיתי את הדיווח הזה מהכנסת ביום רביעי האחרון. מה נאמר בדיווח בטלוויזיה, ולא פעם אחת כי אם פעמים? נאמר שהכנסת החליטה לקיים את הדיון בבעיות המצוקה בעוד שבועיים. זו אמר, זה מה שהיה פה, או שהמערך הציע, וראש הממשלה בשם המערך הציעה, להסיר את ההצעה מסדר-היום, בטענה, באלביו מגוחך, שבעוד שבועיים יהיה דיון על משרד ראש הממשלה, ואז היא תיאות בטובה להזכיר את בעיית המצוקה? הכנסת הסירה מסדר-היום שתי הצעות לסדר-היום, של חברי-הכנסת בגין ושל חברי-הכנסת וילנר, על בעיות המצוקה. ואתם התביישתם — ובצדק התביישתם — לא העזתם להגיד למאות אלפי המקשיבים והרואים, שהכנסת העזה לה-רים את ידיה על-מנת להוריד את הבעיה הזאת מסדר-היום. מישוה נתן את ההוראה לשקר ולומר שהוחלט משהו אחר. שקר גס, ואני אומר זאת כעתונאי הידע מה זו עובדה ומה זה שקר. זה היה דיווח שקרני, שלא היה עולה על דעת המדווח הטלוויזיוני, שהוא עתונאי והיה כאן, לטעון דבר כזה. וההוראה באה ממישהו אחר. הפרט ה"קטן" הזה מראה מה קורה בטלוויזיה היום.

— הצעות לסדר-היום (אבנרי, ש. תמיר, אנקוריון, צימרמן, קרגמן, מיקוניס) —

שמואל תמיר (המרכז החפשי):

אבל כאשר חבר-הכנסת בן-פורת קרא "גונבי הסו-סיים" — לא הראו אותו בטלוויזיה.

אורי אבנרי (המחנה הרדיקלי הישראלי):

אדוני היושב-ראש, אני מודע לכך שבכנסת הבאה ייעשה ניסיון קיצוני להשתיק את הקולות, שאני מקווה כי יהיו וירימו בכנסת הבאה קולות רציניים. אני מסתכל על פני חבר-הכנסת ברעם, חבר-הכנסת אנקוריון, חבר-הכנסת קרגמן — חבר-הכנסת עופר איננו כאן וגם חבר-הכנסת בדר — — —

ישראל קרגמן (המערך, עבודה-מפ"ם):

הציבור יחליט.

שמואל תמיר (המרכז החפשי):

הציבור. עם עשרות המיליונים, עם הכסף של קרן-ספיר. הציבור.

ישראל קרגמן (המערך, עבודה-מפ"ם):

הציבור כבר שילם לך בעד הדמוגיה שלך.

שמואל תמיר (המרכז החפשי):

למרות כל זאת, תיווכחו. אתם יודעים זאת יפה.

אורי אבנרי (המחנה הרדיקלי הישראלי):

הציבור יפסוק. מפני שחברי-הכנסת קרגמן וברעם והשר גלילי לא סומכים כל כך על הציבור, לוקחים את הטלוויזיה, ובמשך ארבעה חודשים עושים שטיפת מוח עצומה. אז הציבור — הם מקווים — יפסוק בהתאם לשטיפת המוח.

אדוני היושב-ראש, אני מציע להעביר את ההצעה לוועדה.

הי"ר צ. צימרמן:

אני מבין, שהשר איננו מתכוון להשיב לוויכוח הסוער הזה. ובכן, נעבור להצבעה. לפני הבית שלוש הצעות: הצעת המציע לכלול את הנושא בסדר-היום, הצעת השר שלא לכלול את הנושא בסדר-היום — נצביע את הצעת המציע מול הצעת השר, זו מול זו — ואחר כך נצביע על ההצעה להעביר את הנושא לוועדה.

הצבעה

10	—	בעד ההצעה לכלול את הנושא בסדר-היום
24	—	בעד ההצעה לא לכלול את הנושא בסדר-היום
1	—	נמנעים
		ההצעה לא לכלול את הנושא בסדר-היום נתקבלה.

הי"ר צ. צימרמן:

עכשיו הכנסת תצביע אם לקבל את הצעת חבר-הכנסת אבנרי להעביר את ההצעה לוועדה.

הצבעה

ההצעה להעביר את הנושא לוועדה לא נתקבלה.

שמואל מיקוניס (מק"י):

מי נמנע?

הי"ר צ. צימרמן:

מי נמנע?

שעות וחברי הכנסת יכולים לעשות "שמיניות באוויר" והבית יכול להתפוצץ בוויכוח סוער — לא יקומו ממקור-מם, כי יש להם הוראה מראש מה לצלם וממילא גם מה לא לצלם. ואז בא כבוד השר ובעזרת-מצח, שאפשר להסבירה ולתרוץ אותה רק באי-ידיעה — אני מקווה שאי-ידיעה, אדוני השר — אומר: אל תאמינו למה שאתם רואים, אל תאמינו למה שאתם רואים בכנסת, אל תאמינו למה שאתם רואים מעל המסך, כל זה לא חשוב, חשובה ההודעה המוסמכת של ממשלת ישראל, זו האמת.

(קריאה: לא צריך להאמין למה שאתה אומר.)

זו סכנה גדולה מאוד. אין מכשיר הדומה לטלוויזיה, מכשיר לשטיפת מוח, מכשיר דיווח. בכל המדינות הדמוקרטיות עומדת הבעיה הזאת על סדר-היום. יש גם מדינות דמוקרטיות שבהן יש דיקטטורה טלוויזיונית כגון: צרפת ואיטליה. יש מדינות שבהן יש חופש. כל פרשת ווטרגייט, אדוני היושב-ראש, עם הביקורת הפנימית הנוקבת, בארצות-הברית, לא היתה אפשרית לולא העתונות החפשית, לולא הטלוויזיה החפשית בארצות-הברית כיום.

שמואל תמיר (המרכז החפשי):

אתה רק משכנע אותם עד כמה השיטה שלהם נוחה להם יותר.

אורי אבנרי (המחנה הרדיקלי הישראלי):

הם יודעים את זה היטב. אין צורך ללמד אותם. הרגישות שלהם לכוחה של הטלוויזיה באה לידי ביטוי יום יום, גם בהנחיה לגנוז מה שהם גוזרים וגם כאשר, חלילה, משהו עובר מעבר למסך-הברזל, כמו, חלילה, הדיווח על המצוקה — — —

(קריאה: אין עוד מדינה אחת בעולם שבה נותנים לחבר אחד לדבר כל כך הרבה, כאשר הזמן בתקנון הוא 5 דקות. אתה מדבר כבר עשרים דקות.)

ארי אנקוריון (המערך, עבודה-מפ"ם):

זה מופנה ליושב-ראש.

שמואל תמיר (המרכז החפשי):

צריך לקרוא ליושב-ראש הכנסת, אולי יוריד את יושב-ראש הכנסת הזה, כפי שעשה בוועדה.

הי"ר צ. צימרמן:

קיבלתי את הערות החברים. הן נכונות. סימנתי לנואם כבר מזמן שצריך לסיים. אקווה שיסיים ולא נצטרך לנקוט אמצעים חריפים יותר.

(חבר-הכנסת מ. סורקיס קורא קרי-את-ביניים)

חבר-הכנסת סורקיס, כולנו רוצים שהדיונים יתנהלו בערך בסדר ושלא נפרוץ מסגרות.

אורי אבנרי (המחנה הרדיקלי הישראלי):

כמה טוב שאנשי המערך לעולם לא עוברים על גבולות הזמן. הם מקופחים. אינם מדברים בבית הזה. אינם מופיעים בטלוויזיה לעולם. אינם נראים בטלוויזיה. לא גולדה מאיר, לא ישראל גלילי, לא יגאל אלון ולא משה דיין.

שמואל מיקוניס (מק"י):

אני מבקש רשות להודעה על הימנעות.

היו"ר צ. צימרמן:

רשות להודעה על הימנעות לחבר-הכנסת מיקוניס. אני רואה שחבר-הכנסת מיקוניס נמנע, אבל לא רוצה להימנע מלנמק את ההימנעות.

שמואל מיקוניס (מק"י):

אנמק את הימנעותי בגבולות הזמן.

כבוד היושב-ראש, חברי הכנסת, השאלה הזאת יכולה לעמוד ביום רגיל, לא ערב הבחירות, ואז היתה עוברת בפחות התרגשות. אבל היא עלתה על סדר-היום שבוע לפני פיזור הכנסת, ולכן היתה התרגשות גדולה.

עם זה, יש מקום להתרגשות מסוימת כשמדברים על העדפת מפלגות בשידורי הטלוויזיה והרדיו, שהיא עובדה קיימת. הייתי אומר שהטלוויזיה מנסה לפעמים להתמודד עם בעיות החברה הישראלית - ואז היא "מקבלת על הראש", כמו שאומרים, והיא נרתעת. יש לפעמים נסיון מצדה להציג את העוני, את המצוקה של משפחות מעדות המזרח, את המצוקה של הנוער. פעם אפילו ניסו בטלוויזיה ליצור מין סאטירה ישראלית על הממשל, על הממסד, דבר המקובל בעולם, וגם זה בוטל. לכן אלה הנמצאים בשלטון בישראל ומדברים הרבה על דמוקרטיה, משוכנע אני שהם רחוקים מהבנה למהות הדמוקרטיה באמת. דמוקרטיה פירושה לסייע להביא לידי ביטוי את המתרחש בקרב העם. גישה כזאת ממילא תשקף כבר את עמדות המפלגות שבשל-טון וגם את עמדות המפלגות שבאופוזיציה.

לפי דעתי, גם מתוך הסתכלות ונסיון עצמי, יש לחץ רציני מצד הממסד על הטלוויזיה. ואביא לכם דוגמה קטנה: הטלוויזיה מצלמת לא אחת את אולם הכנסת. אני רואה זאת. יש שמצלמים בחלק מסויים של האולם רק את הגב; יש שלא מצלמים אפילו את הגב של חברי כנסת מסוימים. אומרים, שיש לי גב פוטוגני, אבל לא תמיד מצלמים אף את הגב שלי. אבל משום שלא מצלמים את הגב של ה"רב" מיקוניס - לא מצלמים גם את הגב של הרב חבר-הכנסת מזרחי, היושב באותה שורה אתי. יוצא איפוא כי הרב מזרחי מאותה ישראל סובל בגלל "הרב" מיקוניס היושב באותה שורה. את הפנים שלנו בכלל לא מראים כשמצלמים. רק את "האופוזיציה" הראשית ואת הקו-אליציה; את זה מראים.

בנימין הלוי (גח"ל):

את האופוזיציה לא מראים.

שמואל מיקוניס (מק"י):

עכשיו אביא דוגמה אחרת. שוב, דוגמה מנסיוני העצמי. הוטל עלי, ביחד עם חברי כנסת אחרים, לבוא לרחובות לבשר לנשיא המדינה קציר - או קצ'לסקי - שהוא נבחר כנשיא המדינה. דיברתי אתו ושווחחתי אתו, וראיתי שהטלוויזיה מצלמת כל זאת. ראיתם אותי בטלוויזיה באותו ערב? אני "נחתכתי". לי, אישית, זה לא חשוב. כל מי ששייך לממסד הוא חשוב, ומי ששייך לאופוזיציה הוא אפילו מיותר. אני על פנים "נחתכתי". ולא רק במקרה זה "חותכים". יודעים את מי "לחתוך".

בנימין הלוי (גח"ל):
אתה "חתך".**שמואל מיקוניס (מק"י):**

לומר, שאין הכוונה מצד השלטון לטלוויזיה - זוהי היתממות או משאלה חסודה שהאחרים יאמינו בזה.

לכן היה הרבה מן האמת בדברי חבר-הכנסת תמיר ובדברי חבר-הכנסת אבנרי, אם כי מבין כולנו יש מי שמוחרם לחלוטין בטלוויזיה, ויש מי שאינו מוחרם כל כך בטלוויזיה. יש החרמה, החרמה מכוונת.

השר גלילי אינו יכול לטעון שיש יחס לא נכון לציבור, אם חושבים שאפשר באמצעות הטלוויזיה להשפיע עליו. באמצעות הטלוויזיה והרדיו ובאמצעי התקשורת האחרים משפיעים על הציבור במשך שנים, לא רק ערב הבחירות לכנסת; במיוחד - ערב הבחירות לכנסת. אמצעי תקשורת אלה עומדים לרשות הממסד, והוא משתמש בהם באופן הרחב ביותר.

אני מוכרח לגלות לכם "סוד", לאנשי הקואליציה, אם אינכם יודעים זאת. מה שהצלחתם לעשות זה מה שאמרה ראש הממשלה אחרי הבחירות לוועידה ה-11 של ההסתדרות לפני ארבע שנים. היא אמרה אחרי הבחירות: "הצלחנו להמאים את עצמנו על הציבור". וראש הממשלה המנוח לוי אשכול אמר כמה חודשים לפני מותו ש"הולך ומיטשטש ההבדל בינינו" - כלומר בין המערך - "לבין גח"ל". ומה פיתחתם בכך בציבור? - את פולחן הזילזול! אני מוכרח להגיד לכם: בציבור קיים פולחן הזילזול כלפיכם. אפילו כשהאזרח מזהל בכך, הוא הולך מתוך הרגל ומצביע בעד מפלגת השל-טון, וחלק קטן בעד גח"ל. זה לא הבעת אמון של הציבור בשליטיו במשך כל כך הרבה שנים. זה רק מראה על אינרציה, על חוסר מוצא, על מבוי סתום, על הלך-רוח/ש, על זילזול, על זילזול בכך. אל תחשבו שזוהי הבעת אמון בכך. זהו זילזול בכך, ובוזה לא תועיל לכם גם הטלוויזיה.

אתם, למעשה, חלשים - עד כדי כך שבטלוויזיה אינכם יכולים להציג אפילו פיגורות פוטוגניות. מסתבר, כי מי שנמצא הרבה שנים בשלטון מאבד אפילו את הפוטוגניות שלו. הציבור איננו שמח כל כך לראות אותכם בטלוויזיה יום יום. הציבור היה ברוצן רואה יותר את האחרים, את אלה שמבקרים את השלטון - לא מעמדות של דמגוגיה, אבל באופן ענייני ונכון. יש מה לבקר, יש מה לתקן, יש מה לעשות למען העם הזה, הנושא בעול בניין המדינה ובניין הארץ, בעול קליטת העלייה. יש מה לעשות בכיוון זה, ואתם, השל-טים, אינכם עושים בכיוון זה. לכן אל תהיו כל כך שבטי רצון מעצמכם, אל תגידו "שישו בני מעי", אהנו נבחרים ונוסיף להיבחר. אתם נבחרים, עליכם לדעת, על-ידי אנשים שמגלים כלפיכם יחס של זילזול. שום טלוויזיה לא תועיל לכם מבחינה זאת, אם כי הטלוויזיה בתור רשות ציבורית היתה חייבת לשרת את הציבור כולו. באמצעות ההתערבות שלכם וההתנבאה שלכם הטלוויזיה איננה משרתת את הציבור כולו; היא איננה משרתת גם את נציגי כל המפלגות בכנסת. לכן נמנעתי מהצבעה.

2. החלטת ועדת השרים לענייני כלכלה להעלות שכר לימוד בבתי-הספר העל-יסודיים

אדוני היושב-ראש, איזו עצה אפשר ליעץ לאותו מפרנס, אב לשני ילדים, שאחד מהם לומד בבית-ספר על-יסודי, אב המשתכר כ-1,400 לירות לחודש ברוטו וכ-1,200 לירות נטו? אב זה אינו זכאי לכל הנחה במסגרת שכר לימוד מדורי, והוא יצטרך לשלם השנה קרוב ל-3,000 לירות שכר לימוד והוצאות "סל החינוך".

חיים קורפו (גח"ל):

האם משרד החינוך פנה לוועדת המחירים להעלאת מחיר שירות זה?

אברהם כץ (גח"ל):

כפי שאתה יודע, לא. הוא פנה לוועדת השרים לענייני כלכלה, ביקש ונענה בשלילה. על הכל חלה הקפאה, חוץ מדבר קטן, שולי, שנקרא שכר לימוד על-יסודי.

האב הזה יצטרך לשלם שכר נטו של חודשיים למטרה זו בלבד; כ-16% מכל הכנסתו — לסעיף זה בלבד. ומה אם יש לאותו אב בן נוסף הלומד אף הוא בבית-ספר על-יסודי, ואולי גם בן אחר הלומד במוסד על-יסודי?

השבוע קיבלו כל אזרחי המדינה את התעריפון הכחול-לבן של שר המסחר והתעשייה, ובו פנייה לציבור לבל ישלם יותר בעד דג קפוא ובשר עוף, מרגרינה וגבינה כחושה. סעיף אחד חסר בפנייה זו, הסעיף המבקש שנו לא לשלם יותר, הרבה יותר, בעד שכר הלימוד לבנינו.

יודע גם ידע אני ששכרם של המורים עלה, והממשלה מכסה את חלק הארי של העלאה זו. ההורים מתבקשים להשלים רק את היתרה החסרה המסתכמת ב-15 מיליון לירות, לערך, פחות מעשירית האחוז של תקציבנו, פחות מפרומיל אחד. יודע אני שדלי האמצעים יצטרכו לשלם שכר לימוד, ולבעלי האמצעים אין הדבר משנה כלל ועיקר. אך מה יאה על מעמד-הבניים, אלה ששכרם התחדשני נע בין 1,000 ל-2,000 לירות? מאלה — כך הכריעה ועדת השרים לענייני כלכלה — יש לגבות כ-15 מיליון לירות. לריאקטורים משותקים, לתקורות נופלות בתשלובת ערד, מצאה ועדת השרים לענייני כלכלה עשרות מיליוני לירות. להשקעות התעשייה האווירית במדבר יוקאטן שבמקסיקו, העלויות לעלות באוויר, תמצא ועדת השרים מיליוני לירות. רק לחינוך העל-יסודי, 15 מיליון לירות — יוק. אין, לפניית משרד החינוך והתרבות אין ערך. להמלצות ועדת החינוך והתרבות אין משקל.

אדוני היושב-ראש, אולי בעצם יגלו פעם לכנסת מה הם קני-המדיה המגנחים את ועדת השרים לענייני כלכלה בהחלטותיה? אם משרד החינוך והתרבות וועדת החינוך של הכנסת פה-אחד לא הצליחו לשכנע את ועדת השרים לענייני כלכלה, אולי תשוכנע זו על-ידי העובדות הפשוטות כפי שהבאתי, עובדות הקובעות שלימוד בבית-ספר על-יסודי הופך למצרך-ראווה, כמעט מותרות, במקום שהיה שירות בסיסי ויסודי הניתן על-ידי המדינה לאזרחיה.

חיו"ר צ. צימרמן:

חברי הכנסת, הבית יעבור לסעיף הבא של סדר-היום: הצעה לסדר-היום של חברי-הכנסת אברהם כץ על החלטת ועדת השרים לענייני כלכלה להעלות שכר לימוד בבתי-הספר העל-יסודיים. רשות הדיבור לחברי הכנסת כץ.

אברהם כץ (גח"ל):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, לקראת שנת הלימודים תשל"ג הועלה שכר הלימוד בבתי-הספר העל-יסודיים והועמד על 1,295 לירות לתלמידים בכיתה י'. 1,435 לירות לתלמידים בכיתה י"ב. היתה זו העלאה רצינית בשכר הלימוד. הנושא הועלה בכנסת כהצעה לסדר-היום, והועבר — לפי הצעת שר החינוך והתרבות — לוועדת החינוך והתרבות של הכנסת. זו דנה בנושא ביסודיות, כאשר בכל הישיבות נטלו חלק נציגי משרד החינוך והתרבות. המלצות ומסקנות הוועדה הוגשו על שולחן הכנסת ב-23 בפברואר 1972. מבין ההמלצות שנתקבלו פה-אחד מבקש אני להדגיש את ההמלצות הבאות:

1) הוועדה ממליצה על העלאת סולם הפטור במסגרת שכר לימוד מדורי בדריגה אחת לפחות כלפי מעלה; 2) ועדת החינוך והתרבות קובעת כי הוצאות "סל החינוך" (הכולל הוצאות לרכישת ספרים, מחברות, ציוד לימודי, תלבושת אחידה, תלבושת ספורט, מסי כיתה, טיולים, מסיבות וכיוצא באלה), הנאמדות בכ-600 לירות לשנה לתלמיד, וזה בנוסף על עול שכר הלימוד — יש בהן הכבדה ניכרת על התקציב החודשי של הורים רבים, והוועדה ממליצה לפני המשרד לבדוק את מכלול האפשרויות לצימצום הוצאות "סל החינוך".

המסקנות מסתיימות במשפט: "ועדת החינוך והתרבות מגישה מסקנות אלה לכנסת ולממשלה מתוך דאגה למצב שבו יימצאו נערים בישראל שלא יוכלו ללמוד בבתי-ספר על-יסודיים בשל מעמסה כספית".

ובעוד אנו מצפים להגדלת הפטור משכר לימוד, הניתן באמצעות שכר לימוד מדורי, כמתבקש ממסקנות ועדת החינוך והתרבות, נתבשרנו על דבר העלאה נוספת, בסדר-גודל של כ-22%, בשכר הלימוד.

חברי הבית, שכר הלימוד נקבע עתה ל-1,580 לירות לשנה לתלמיד כיתה י', ו-1,751 לירות לתלמיד בכיתה י"ב. ומה נמצא ברקע של העלאה זו? א) נמצא כאן את החלטת הממשלה על דבר הקפאת מחירים של מוצרים ושירותים. הממשלה סוברת שיש מקום להקפיא את המחירים של בשר קפוא ומוצרי חלב, שירותי מכבסה דירות, שירותי הארחה ומוצרי טקסטיל. רק מחירו של סעיף אחד, שולי, טפל — החינוך העל-יסודי — רק מחירו של זה יועלה, וב-22%. כך פסקה השבוע סופית ועדת השרים לענייני כלכלה, ולא שעתה לפניותיו של משרד החינוך והתרבות בנושא זה.

ב) נמצא כאן גם את שכר הלימוד המדורי. כאן הוגדלו הנחות הפטור, בממוצע, בכל הדריגות בפחות מ-20%, אפילו לא כדי העלאת שכר הלימוד האחרונה. ומה לגבי ההעלאה הקודמת? והיכן התשובה להמלצות שהוגשו לפני הבית?

חברת ל"ה, ישיבה תנ"ך

— הצעות לסדר-היום (צימרמן, המר, קורפו) —

היו"ר צ. צימרמן:

רשות הדיבור לסגן שר החינוך והתרבות, לדברי תשובה בשם הממשלה.

סגן שר החינוך והתרבות ז. המר:

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, בהתייחסי לדבריו של חבר-הכנסת אברהם כץ אביא כמה עובדות באשר לשכר הלימוד במערכת החינוך העל-יסודי במדינת ישראל, ואסביר את המדיניות ואת השיקולים שמאחוריה. ואם אין באים כיום לתבוע הנהגה מיידית של חינוך חינם לכל המערכת, דומני שאפשר יהיה לראות שבתנאי המחסור הקיימים הרי המאמצים שנעשו וההחלטות שהתקבלו אכן מקדמים ומרחיבים כראוי את אפשרויות הלימוד במערכת החינוך העל-יסודי בישראל.

1. כדי לכסות את תוספות השכר המתחייבות מהסכמי השכר לשנים 1972–1973 אמצה הממשלה להוסיף לשכר הלימוד בתשל"ג עוד כ-33% מעבר לשכר הלימוד בתשל"ב, היינו כ-40 מיליון לירות. היום רים לא חוייבו להשתתף בכך. משרד החינוך הוא ששילם את מלוא הסכום ישירות לבתי-הספר.

2. לקראת שנת תשל"ד, כדי לכסות את מלוא תוספת השכר של המורים, הנובעת מהסכמי השכר לשנים 1972–1973, יש צורך להעלות את שכר הלימוד ב-44% לעומת זה של תשל"ב. תוספת זו מגיעה לכ-30 מיליון לירות.

ועדת השרים לענייני כלכלה, בישיבתה מיום ג' בסיון תשל"ג, 3 ביוני 1973 — היינו כשלושה שבועות קודם שהוחלט בממשלה, בכ"ד בסיון תשל"ג, 24 ביוני 1973, ובזוהי תוך קושי להיבא מראש על החלטה זו, על ייצוב המחירים, — החליטה על השתתפות של הממשלה וההורים שווה בשווה —

חיים קורמו (גח"ל):

איזה נימוק זה? ואם תעשיין יחליט חודש לפני כן להעלות את המחירים, האם יתנו לו?

סגן שר החינוך והתרבות ז. המר:

ועדת השרים החליטה על כך קודם שהממשלה החליטה על ייצוב המחירים.

— ועדת השרים לענייני כלכלה החליטה על השתתפות של הממשלה ושל ההורים שווה בשווה בתוספת עומס זו. היינו, הממשלה תספוג 15 מיליון לירות ותשלם לבית-הספר, ו-15 המיליון הנוותרים ישולמו על-ידי ההורים.

3. כדי לתת מושג על משמעות הדבר, חשוב לשים לב לכך ששך כל תשלומי שכר הלימוד לבתי-הספר העל-יסודיים עולים בשנת תשל"ד לכדי 270 מיליון לירות. אילו לא שיתפה הממשלה את ההורים בתוספת, היה עליה לכסות 215.5 מיליון לירות, שהם כ-79% משכר הלימוד. ומאידך גיסא, אם היה העומס נופל על כתפי הורים בלבד, היה חלקה של הממשלה מגיע ל-186.5 מיליון לירות, היינו כ-69%. ההחלטה שנתקבלה הביאה לכך שהשתתפות הממשלה בשכר הלימוד מגיעה לכ-200 מיליון לירות, שהם כ-74% מכלל שכר הלימוד בתשל"ד.

זו תוספת ניכרת ועקבית לחלקה של הממשלה בשכר הלימוד, שעלה בשנים האחרונות באופן ניכר משנה לשנה.

4) תוספת זו בשכר הלימוד להורים מגיעה לכ-22% בלבד מתוך כלל תוספת שכר הלימוד המגיעה, כאמור, ל-44%, לערך, וזאת כאשר בשנתיים האחרונות עלה ממוצע השכר במשך ב-40%, בקירוב, וזה נתון שהוא דאי רלבנטי לחלק ניכר של ההורים.

5) יתר על כן, עקב מדיניות שכר הלימוד המדורג באופן פרוגרסיבי, על-פי אמות-מידה סוציאליות, נהנים כ-90,000 ילדים מתוך כ-150,000 תלמידי בתי-הספר העל-יסודיים, שהם כ-60%, מפתור כללי מתשלום שכר לימוד. 20% אחרים נהנים מהנחות שבין 80% ועד 10%, ורק כ-20% משלמים את מלוא שכר הלימוד.

ובכלל, החל מהשנה שעברה נהנים כל ילדי כיתות ט' מלימוד חינם, כשמשרד החינוך והתרבות מכסה את מלוא שכר הלימוד, לרבות התוספת. החל משנת הלימודים תשל"ד פטורים גם כליל משכר הלימוד 30% מתלמידי כיתות י' מיושבים שונים, מירושלים ומאזורי מצוקה בתל-אביב ובגוש דן, וזאת בהיכנסם למערכת חוק חינוך חובה חינם. כידוע, בעיירות-הפיתוח לומדים כולם מכבר בכיתות ט' ועד י"ב חינם. הבעיה שנוותרת ושחבר-הכנסת כץ דיבר עליה היא איפוא זו של "שכ" בות-הבניינים", למשל: של אלה המשתכרים 1,500 ל"ר לחדש, ולהם שלושה ילדים, שאחד מהם לומד בבית-ספר תיכון והוא נהנה מ-20% הנחה בלבד, על-פי הדירוג הסוציאלי, והבעיה החריפה אצלם מהתוספת של כ-300 לירות לשנה, והנטל עליהם מגיע ל-240 לירות לשנה, או 20 לירות נוספות לחדש, ובסך-הכל לכדי 111 לירות לחדש שכר לימוד.

6) כאן אי-אפשר לי שלא לומר דברים אחדים בשבח המפעל העצום של שכר לימוד מדורג, מפעל שהושקע בו מאות מיליונים במשך השנים, מפעל שהביא לכך שדבים רבים מבני השכבות מעוטות ההכנסה, שלא היו יכולים ללמוד קודם לכן, נקלטו במערכת החינוך העל-יסודי ומסיימים אותה בהצלחה.

עקב השינויים במדד יוקר המחיה, תוספות השכר ותוספת שכר לימוד, אושרו השבוע שינויים משמעותיים בטבלת הפטור, כך שלמרות עליית השכר הנוכרת שחלה במשך תישמר אותה דרגת פטור שהיתה לפני כן, וכבר לפי בדיקה ראשונה, שאינה סופית עדיין, מתברר לנו שבמקרים רבים עשויים אף לחול שיפורים, וההורים יקבלו דרגת פטור גבוהה מזו שהיתה להם לפני שינוי הסולם.

התיקון שנעשה בטבלה הוא פרוגרסיבי, למשל, הזכאים לפטור של 100%, שיעור השינוי שלהם מגיע ל-28.6%, היינו מ-140 לירות הכנסה לנפש ל-180 לירות. ביתר הדרגות חלו שינויים בסדר-גודל מ-23.7% ועד 21.2%, כאשר שיעור השינוי הזעיר ביותר בשיעור הפטור של 10% מגיע ל-16.7%. אפשר לומר שבממוצע שונתה הטבלה ב-21.6%.

אגב, נוסף על הדרגות הסוציאליות של הכנסת המשפחה מתחשבת טבלת הדירוג בגורמים אחרים להנחות משמעותיות בשכר הלימוד, כמו לימוד שני ילדים או יותר בבית-הספר התיכון המזכה כל אחד מהילדים, מלבד הראשון, ב-20% הנחה בלי להתחשב בדירוג הסוציאלי. כן מוכה בהנחה דומה, הימצאות בן בצבא, היות האב או האם חולים כרוניים או נכים ועוד.

אדוני היושב-ראש, נכון, כפי שנאמר, שקיימות

— הצעות לסדר-היום (המר, צימרמן, וילנר); חוק שירות המדינה (גימלאות) (תיקון מס' 6) (צימרמן, כרמל, דינשטיין) —

אף התיקונים בטבלת הדירוג ועל אף האמצעים האחרים שנקטו ויינקטו כדי להקל, הרי נראה לי שזה מה שיכול משרד החינוך לסייע בשלב זה לילדי ישראל הלומדים בחינוך העל-יסודי. זה המצב האפשרי, כל עוד איננו מסוגלים להעניק חינוך חנם לכל. וכאמור, אין זה מעט, וזה אף יגדל עוד.

אגב, תוך שלוש שנים יהיו פטורים כל ההורים מתשלום שכר לימוד בכיתות י', כך שנטל החינוך של בניהם יפול עליהם, כשהוא מדורג, במשך שתי שנים בלבד.

בכל אופן ראוי הנושא לבחינות מדוקדות יותר ולעיונים נוספים בוועדה של הכנסת, ואני מציע להעבירו לדיון בוועדת החינוך והתרבות של הכנסת.

הי"ר צ. צימרמן:

חברי הכנסת, אני רוצה לשאול את המציע אם הוא מסכים להצעה זו. מסכים. אם כן, לפני הבית יש רוק הצעה אחת: להעביר את הנושא לוועדת החינוך והתרבות.

הצבעה

ההצעה להעביר את הנושא לוועדת החינוך והתרבות נתקבלה.

הי"ר צ. צימרמן:

חברי הכנסת וילנר, האם אתם מסכים שיוקדם נושא אחר ברבע שעה בגלל לחץ הזמן?

סגן שר האוצר צ. דינשטיין:
זה עניין של דקות ספורות.

מאיר וילנר (הרשימה הקומוניסטית החדשה):
אני מסכים.

ה. חוק שירות המדינה (גימלאות) (תיקון מס' 6), תשל"ג—1973 *

(הצעת חבר-הכנסת מ. כרמל)

לפיכך בא אני להציע לכנסת שכל מי ששירת, לפי קריאת המוסדות הלאומיים, ביחידות צבאיות או צבאיות-למחצה בארץ ובחו"ל, בין ה'1 בספטמבר 1939 לבין ה'14 במאי 1948, היום בו נתכוננה המדינה — וזה כולל גם את תקופת מלחמת העולם השנייה, את תקופת המאבק שקדמה להקמת המדינה, ואת המאורעות בתחום הבטחון — יכלול באותה מידה בקטגוריה זו של זכאים לחישוב גימלאות עקב שירותם זה; על-ידי כך נימצא מחירים קיפוח שנגרם שלא בכוונה הלאה ששירתו בארץ לפי קריאת המוסדות הלאומיים.

הי"ר צ. צימרמן:

רשות הדיבור לסגן שר האוצר, לדברי תשובה בשם הממשלה.

סגן שר האוצר צ. דינשטיין:

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, הנושא הוא — הכרה בזמן שירות בנוטרות ובפלמ"ח בתקופה המוכה בגימלאות לפי חוק שירות המדינה (גימלאות). אנחנו

הוצאות נוספות לשכר הלימוד, אשר הורי התלמיד הלומד בבית-הספר העל-יסודי צריכים לשלמן: טיולים, חלבושות, ספרי לימוד, מכשירי כתיבה וכדומה. ובכן, המקרים הקשים יותר מקבלים על-פי רוב, בדרך זו או זו, את הסיוע הדרוש, בחלקו לפחות. ובאשר לאחרים, צריכה אמנם להימצא דרך להקל בזאת, ולמשרד אף כמה כלים לשם כך, אשר צריכים דאי שיכלול ושיפור.

על משרד החינוך והתרבות לשים לב לכל נשירה מבית-הספר הנובעת מקשיי שכר הלימוד, או "סל החינוך", ולטפל באהבה ובהעמקה וביעילות במקרים מוצדקים ויוצאי דופן ולסייע להם מקרנות מיוחדות, כך שלא יימנע, שלא לצורך, מהתלמיד להמשיך ולסיים את לימודיו. משרד החינוך אמנם ער ומודע לכך ואף הצהיר מכבר שלא יקרה כי קשיי מיון ימנעו נער או נערה מללמוד.

עם זאת ברור שטבלת הדירוג של שכר הלימוד, שהיא מתוקנת ומשוכללת ומתקדמת, תישאר המכשיר העיקרי המאפשר לימודים לדבים ומדרבן אותם להמשיכים ולסיים.

אדוני היושב-ראש, מתמיד שילם האב היהודי, וגם במצוקתו, ממיטב כספו כדי להעניק לבנו חינוך ראוי. (חבר-הכנסת ח. קורפו קורא קריאת-ביניים)

עכשיו תשמע את המשפט השני.

מדינת ישראל בתקציבה וממקורות ציבוריים משקיעה אמצעים עצומים, כ-2.2 מיליארד לירות לשנה, במערכת החינוך שלה. כך הכניסה למערכת הלמידה רבים משכבות דלות אמצעים ומונעה נשירתם, וכך גם סיועה בלימודי "שכבות-הביניים". אם אמנם נושאת "שכבות-הביניים" בנטל כבד בתשלום שכר הלימוד, על

הי"ר צ. צימרמן:

נעבור לסעיף שלאחר מכן: חוק שירות המדינה (גימלאות) (תיקון מס' 6), תשל"ג—1973 — הצעת חבר-הכנסת משה כרמל. רשות הדיבור לחבר-הכנסת כרמל.

משה כרמל (המערך, עבודה-מפ"ם):

כבוד היושב-ראש, כנסת נכבדה, ב-14 במארס שנה זו קיבלה הכנסת את חוק שירות המדינה (גימלאות) (תיקון מס' 5), תשל"ג—1973, הבא לאפשר חישוב גימלאות של עובדים בשירות המדינה, אשר שירתו בזמנם בבריגדה היהודית או ביחידה אחרת בצבא הבריטי.

עם קבלת חוק זה נמצא שאנשים אחרים, אשר נענו לקריאת המוסדות הלאומיים והתגייסו בטרם קום המדינה לנוטרות ולפלמ"ח בארץ, נמצאו מקופחים והם אינם יכולים לזכות באותם תנאים של גימלאות, שזכו להם אנשי הצבא הבריטי והבריגדה היהודית.

— חוק שירות המדינה (גימלאות) (תיקון מס' 6) (דינשטיין, נסים, צימרמן; הצעה לסדר-היום (צימרמן, וילנר) —

סגן שר האוצר צ. דינשטיין:

כשתבוא הצעה כזאת, אינני מתנגד שידון בה בוועדה.

אני מציע שהצעת החוק של חבר-הכנסת כרמל תעבור לוועדה, ואני מסכים שהיא תובא לדיון בוועדת העבודה.

הי"ר צ. צימרמן:

חברי הכנסת, לפני הבית הצעה אחת: להעביר את הצעת החוק של חבר-הכנסת משה כרמל לוועדת העבודה, להכנה לקריאה ראשונה. אני מעמיד הצעה זו להצבעה.

הצבעה

הצעה להעביר את הצעת חוק שירות המדינה (גימלאות) (תיקון מס' 6), תשל"ג—1973, לדיון מוקדם בוועדת העבודה נתקבלה.

משה נסים (גח"ל):

מה לגבי אצ"ל?

1. הצעה לסדר-היום

עמדת הממשלה לגבי כיבוד זכויותיו הליטימיות של העם הפלשתינאי

הי"ר צ. צימרמן:

ירדנית פלשתינאית. פלשתינה שתקרא ירדן, או ירדן שתקרא פלשתינה.

מה פירוש הדבר בשפה הפוליטית? פירוש הדבר שראש הממשלה מכריז: אנחנו לא ניתן — והכוונה בכוח הצבא, — לעם הערבי הפלשתינאי להגדיר את עצמו כרצונו; ואפילו אם זה לא על חשבון ישראל, אלא ליד ישראל, מחוץ לגבולות ישראל, גם אז — אומרת ראש הממשלה — לא, לא תקום ולא תיכון מדינה פלשתינאית. ואני שואל: מי שמך? איך אפשר לקבוע יחסים על-ידי הכתבת תנאים לעמים אחרים? אחר כך הכריזה ראש הממשלה: "לא אדבר עם נציגים פלשתינאיים העומדים בראש אירגונים פלשתינאיים". "אמנם לא איכפת לי" — הוסיפה, — "אם חוסיין יביא לשיחות פלשתינאיות אחד". הטון הזה, הוילוול הזה בעם אחר, הנסיון להכתוב לו איך הוא יתארגן ויציג את עצמו — מדמהים ממש.

והשר דיין? הוא מרבה בזמן האחרון בהכרזות מפוצצות, אבל בכיוון אחד, כי היו זמנים שכל יום אמר דבר והיפוכו. בזמן האחרון הכל בכיוון אחד. "ב-1948 — אמר שר הבטחון — ויתרו הפלשתינאים על זכויותיהם הפוליטיות, על זהותם העצמית הפלשתינאית".

זהו אבסורד אחד גדול. הפלשתינאים מוכיחים את זה יום יום ושעה שעה, במשך 25 שנה, כאשר כעם של פליטים הם עומדים על זכויותיהם הלאומיות.

ובקשר לשר גלילי, לא כדאי להקדיש הרבה מלים: הוא התפרסם בעולם כולו בהכרזות: "אין ישות פלשתינאית. נקודה".

יש גם כאלה, כמו שר החוץ, שלפי צרכים פרגמטיים או נגיד, לצרכי פרגמטיה מדינית, ממצאים כל פעם מלים מסובכות, שקשה לפעמים לפענח אותן. פעם דוחה בקיצוניות יזמות והצעות של מדינאים ערבים, כמו בור-גיבה ואחרים, אחר כך מבין שאין זה יאה לשר החוץ לדבר כך, זה לא עושה רושם טוב בעולם, והוא מנסה לתקן. אבל זהו משחק דיפלומטי. בעצם אין הבדל עקרוני בין עמדתו לבין עמדת השרים שמנתי.

הסכמנו ומסכימים לכך בהמשך לתיקון קודם בחוק — דומני שהיה זה חוק שירות המדינה גימלאות (תיקון מס' 5), שהכיר בשירותים של מתיגייסי הבריגדה היהודית והצבא הבריטי כתקופה המוכרת לצורך חישוב הגימלאות.

אנחנו רואים, אם כך, מקום להיענות להצעת התיקון של חבר-הכנסת כרמל, כפי שהשמיע אותה, להכרה בתקופת שירות מלא ופעיל בנוטרות ובפלמ"ח, ובלבד — ותנאי זה הוזכר גם בהצעה של חבר-הכנסת כרמל — שתקופת השירות עלתה על שתי שנות שירות. ההכרה תהיה, אם כך, לפי אותה מתכונת וסיגים שקבעה הכנסת לגבי מתיגייסי הבריגדה והצבא הבריטי.

הבית עובר לסניף הבא של סדר-היום: עמדת הממשלה לגבי כיבוד זכויותיו הליטימיות של העם הפלשתינאי — הצעה לסדר-היום של חבר-הכנסת וילנר. רשות הדיבור לחבר-הכנסת מאיר וילנר.

מאיר וילנר (הרשימה הקומוניסטית החדשה): אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, סיעתנו החליטה להציע לכנסת לקיים דיון בשאלה שהיא מרכזית בשביל השלום והבטחון באזור, שהיא קובעת במידה מכרעת את כל מערכת היחסים שלנו באזור, ואת הפרספקטיבה של התפתחות ישראל לקראת חיי שלום ובטחון.

גושא זה איננו כנראה כל כך סנסציוני, אין בו זרקורים, אבל כפי שקורה לא אחת בחיינו המדיניים, השאלות המרכזיות, הגורליות, הקובעות, אם פנינו לשלום ולשלווה או אם פנינו למלחמה חדשה ולשפיכת דמים, אינן נידונות כלל בכנסת, אינן מוכרעות בכנסת. הממשלה עושה את שלה ומעמידה אותו בפני עובדות מסוכנות.

השאלה של עמדת הממשלה לגבי זכויותיו הליטימיות של העם הערבי הפלשתינאי איננה שאלה פלשתינאית בלבד. זוהי לא פחות מכך שאלה ישראלית. בישראליות, שאלת עתידה של ישראל — לאן פניה מועדות. שמענו הרבה הכרזות, אמנם לא זהות, לא אחידות, מצד שרים בממשלה. שמענו הכרזות מפי ראש הממשלה, מפי שר החוץ, מפי שר הבטחון, מפי השר בלי תיק אבל עם טלוויזיה — גלילי, ואחרים.

מפי ראש הממשלה שמענו לפני חודשים מספר הכרזה האומרת: "העם הפלשתינאי? לא שמעת. אולי תגידו לי, מתי היה עם כזה? האם קיים עם כזה?" אחר כך, כאשר ההכרזה האירונית-צינית הזאת עוררה רוגז רב בעולם, עורר מישהו את הבעיה גם בממשלה, וראש הממשלה הסכימה לדבר קצת אחרת, בלי לשנות את עצם העמדה. אבל בהזדמנויות רבות אחרות היא הודיעה: "אנחנו לא נרשה שתקום מדינה גושפא באזור, בין הים והמדבר. בינינו לבין ירדן רק מדינה אחת —

איקרית וברעם, אשר זה היום השלישי שובתים שבי-תת-רעב מול הכנסת, עם הבישוף ראוי בראשם. ואילו כאן בכנסת שקט. האטימות לזכויות האנושיות האלמנה-טריות של בני העם הערבי, אפילו הם אורחי ישראל, נובעת מהגישה הכללית, והגישה הכללית היא: מקסי-מום שטחים ערביים ומינימום ערבים.

ההתנהגות הזאת והמדיניות הזאת גם מביאות להתעוררות של גורמים קיצוניים בקרב העם הערבי הפלשתינאי. אנו תומכים בזכויות הלאומיות הלגיטימיות של העם הערבי הפלשתינאי ועם זאת שוללים גישות קיצוניות ופרוגרמות קיצוניות של מנהיגים פלשתינאיים, אשר שוללים את קיומה של מדינת ישראל ומשתמשים בשיטות מאבק פסולות נגד אורחים, תוך עשיית מעשים שלא ייעשו.

מה הן הזכויות הלגיטימיות של העם הערבי הפלש-תינאי כיום, כפי שהן מוכרות על-ידי החברה הבין-לאומית, על-ידי האומות המאוחדות ועל-ידי כל מדינות העולם כמעט? זכויות אלה אינן באות על חשבון מדי-נת ישראל וזכויותיה הלגיטימיות. זכותו של העם הערבי להשתחרר מהכיבוש הפלשתינאי הישראלי; זכותו של הפלשתינאי הערבי הפלשתינאי לבחור בין שיבה למדינתם לבין קבלת פיצויים, בהתאם להחלטה שנתקבלה בעניין זה באו"ם; זכותו של העם הערבי הפלשתינאי להגדרה עצמית שרירה וקיימת. גם אחרי שהגבולות המוכרים, הבטוחים והקבועים בין ישראל ובין המדינות הערביות ייקבעו — קיימת הזכות של העם הערבי הפלשתינאי להגדיר את עצמו: או להקים מדינה עצמאית, או להיות יחד עם ירדן במדינה אחת.

הזכויות הלגיטימיות האלה — לא הדרישות הקיוניות שאינן לגיטימיות — זכות לתמיכה כללית בעו-לם. הדבר בא לידי ביטוי היסטורי ממש בהודעה המשותפת של ראשי שתי המעצמות הגדולות, ארצות-הברית וברית-המועצות, בהודעה של ברז'נייב וניקסון, שבה נאמר כי הסדר השלום במזרח התיכון "צריך להיות תואם את האינטרסים של כל המדינות באזור, לעלות בקנה אחד עם עצמאותן וריבונותן של מדינות אלה ולהביא בחשבון את האינטרסים הלגיטימיים של העם הפלשתינאי". כלומר, לא על חשבון מדינה כל שהיא באזור אלא תוך כיבוד העצמאות והריבונות של כל מדינה, תוך נסיגת ישראל מהשטחים הכבושים ותוך כיבוד הזכויות של העם הערבי הפלשתינאי. כל זה צריך להוות חלק בלתי-נפרד של כל הסדר שלום. גם ההחלטה של עצרת האו"ם בדון היא ברורה ומפורטת.

אין מדינה בעולם התומכת בעמדה השלילית של ממשלת ישראל. אולי דרום-אפריקה, אולי רחוויה.

בעולם הערבי, לעומת זאת, מתחוללות תמורות חיוביות חשובות מאוד, בעלות משמעות יסודית והיס-טורית. מצרים כבר מזמן מוכנה שלום אתנו. מעט הכרזות שונות של בורגיבה ושל בוסטפליקה, שד החוץ של אלג'יריה. לא אכנס לפרטים, לא עם כולם אני מזדהה, אבל אציין את עצם ההכרה הכללית בזכות קיומה הריבונית של מדינת ישראל. אפילו בהחלטה המשותפת של המפלגה הקומוניסטית האיטלקית ושל אירגון השיחוד הפלשתינאי יש קטע מיוחד, שבו מני-היג'י אש"פ מברכים את הקומוניסטים האיטלקים על תרומתם להצלחת ועידת בולוניה. באותה ועידה נקבעו — כידוע — על-ידי ישראלים וערבים וכן על-ידי נציגים

ויש כאלה שאינם בממשלה, אבל בתוך החוגים השליטים של מפלגת השלטון, מפלגת העבודה, כמו חבר-הכנסת אריה אליאב, המבנים שלשול בהבל-פה את קיומו של עם אחד אין זה מתקבל על הדעת, אין זה מציאותי. מדינאים אלה מודים בקיומו של עם פלשתינאי, אבל רוצים לקבוע לגביו עמדה פטרנלית בנוסח: "אמנם אתה קיים, אבל אני אסדר את ענייניך, אקח ממך קצת טריטוריה מהפה, קצת משם, נסדר לך נציגות, ואתה תהיה ילד טוב". גם גישה פטרנלית זו, אם כי היא מבוססת אצלו על הנחה יסודית נכונה, איננה מוליכה אותו להסקת מסקנות. הוא לא עקבי, הוא לא מסיק את המסקנות, שאם קיים עם עם זכויות לאומיות, איש מהחוץ איננו יכול להכתיב לו.

אני רוצה להדגיש, כי החלטת עצרת האו"ם משנת 1947, שעל הבסיס שלה הוקמה מדינת ישראל, מדברת על שני עמי פלשתינה (א"י) המגדורית, על חלוקת הארץ לשתי מדינות עצמאיות הדמוקרטיות. היסוד להחלטה זו היתה ההכרה בקיומם של שני עמים בארץ: העם היהודי והעם הערבי בארץ-ישראל, בזכותם להג-דרה עצמית ולעצמאות ממשלתית. אלה השוללים את קיומו הלאומי ואת זכויותיו הלאומיות של העם הערבי הפלשתינאי משמיטים בכך את הקרקע לקיומה החוקי של מדינת ישראל כמדינה ריבונית, חברת האו"ם, המו-כרת על ידי קהילת העמים.

מדינת ישראל קיבלה את החלטת האו"ם ואת הנחיותיה היסודיות. הדבר כלול גם בנוסח מגילת העצ-מאות של מדינת ישראל.

משום כך על-ידי ההכרזות של שרי הממשלה, השוללות את זכויותיו הלאומיות של העם הערבי הפלשתינאי, את זכות ההגדרה העצמית של העם הערבי הפלשתינאי ואף, מדי פעם, את עצם קיומו הלאומי — הם כורתים בכך את הענף החוקי הבין-לאומי שעליו מבוססת הקמתה של מדינת ישראל, וסותרים את החוק הבין-לאומי, ואת מגילת העצמאות של מדינת ישראל. זוהי חרב פיפיות אשר יכולה בנקל להיות מופנית נגד מדינת ישראל וזכות קיומה.

זכותו הבלעדי של העם הערבי הפלשתינאי היא להתארגן כרצונו ולבטא את ישותו הלאומית על-ידי מוסדות ומנהיגים. הנסיון של כמה מנהיגים בישראל לשלול את עצם קיומה של ישות פלשתינאית ואת קיומו הלאומי של העם הזה, לא זו בלבד שהוא מרושע, גועני ופראי, אלא הוא גם מגוחך. העם הערבי הפלש-תינאי לא זו בלבד שהוא חי וקיים, אלא מעולם לא היווה גורם פוליטי מזרח-תיכוני ובין-לאומי כה חשוב כפי שהוא כיום. זוהי תנועה לאומית המונית, המוכרת במזרח ובמערב כאחד. יכול המלך חוסיין לערוך טבח בפלשתינאים; יכולה ממשלת ישראל לנסות להחזיק את העם הפלשתינאי בשטחים הכבושים, לרצוח מנהי-גים פלשתינאים בבתייהם בבירות, אך ככתוב — ככל שיענו אותם כן ירבו וכן יפרצו.

טרגדיה גדולה עוברת על העם הערבי הפלשתינאי זה עשרים וחמש שנה. המדיניות של ממשלת ישראל מעוררת זעם והתנגדות טבעיים. העם הפלשתינאי נתון במצב של עם של פליטים במשך דור שלם. יצירת עובדות מוגמרות בשטחים לא תשנה את ההתפתחות ההיסטו-רית, לא תועיל לממשלה ההתאכזרות לגבי ערביי ישר-דאל, כמו אותה התאכזרות שאנו עדים לה כלפי תושבי

חבורת ל"ג, ישיבה תנ"ג
- הצעה לסדר-היום (וילנר, צימרמן, אבן) -

כאשר מנהיגים ערבים רבים מדברים על הזכויות הלגיטימיות של העם הפלשטינאי. כוונתם היא בדין זה: שלילת זכות קיומה של ישראל ושלילת זהותם של היהודים כעם. הספרות המביאה את המושג הזה לידי ביטוי היא כל כך שופעת שמיותר אפילו לצטט ממנה במעמד זה. אם חבר-הכנסת וילנר מבקש לדעת את עמדתה של ממשלת ישראל ביחס לפירוש זה של הזכויות הלגיטימיות של העם הפלשטינאי, הרי העמדה היא ידועה והיא חד-משמעית: ישראל לא תשלים עם איזו שהיא הגדרה, אשר ממנה משתמע שזהותנו הלא-מית הייחודית תתחלש או תשונה או תצומצם לטובתה של זהות אחרת, ותהיה אשר תהיה. אין כאן שום איזון או שום שוויון. אי-אפשר להעמיד את תביעתם של הערבים לכונן את המדינה הערבית ה-19 מול הזכות של מדינת ישראל היחידה לקיים את עצמאותה.

עכשיו מתעוררת השאלה: היש פירוש ערבי אחר למושג זה של זכויות לגיטימיות של העם הפלשטינאי? מבחינה היסטורית היתה לממשלות הערביות הדוממות לקבוע בשנת 1948 כיצד הן מפרשות את המושג זכויות העם הפלשטינאי. ירדן פירשה אותו בכך שסיפחה לעצמה את הגדה המערבית, בהסכמתם של נכבדי הפלשטינאים; ומצרים בכך שניהלה את רצועת-עזה תחת ממשל צבאי קשות. עד היום לא שמענו שכל ממשלות ערב יקומו ויאמרו: יש לפרק את ירדן, או יש להפכה למדינה פלשטינאית. יש שם שמשמע דבר זה, אולם זה לא הקונסנזוס הבין-לאומי או הערבי. העובדה היסודית היא - והעובדה הזאת לא באה לידי ביטוי בנאומו של חבר-הכנסת וילנר - חפיפה רבה מאוד הקיימת בין המושג פלשטינאי המושג ירדני. מרביתם של הפלשטינאים היו והיום אזרחי ירדן, ומרביתם של אזרחי ירדן היו והיום פלשטינאים. מכאן שהפרדה מהותית בין המושגים פלשטינאי וירדני איננה אלא המצאה חסרת שחר המיועדת לאחוז את העיניים ולשמש בסיס לפגיעה בריבונות ישראלית.

הערה היסטורית נוספת: אילו ממלכת ירדן בזמן כינונה היתה מוגדרת כמדינה פלשטינאית או פלשטינאית-ירדנית, היה נחסך ממנה לפחות העירפול הסמנטי אשר נוצר מסיבוב למושג זכויות הפלשטינאים, אין זה נכון שמישהו שולל את עצם ההגדרה. אינני סבור שאנחנו כישראלים יש לנו רשות להתיימר לקבוע אם יש או אין ישות פלשטינאית. הם צריכים לקבוע זאת. הם עצמם צריכים לקבוע זאת. הם קבעו וקובעים זאת בכיווני מחשבה שונים בתקופות שונות. אולם אין לנו זכות להעניק או לשלול מן הציבור הזה את השם, הכותרת והזהות שהוא רוצה לייחס לעצמו.

דיברתי על תולדות החפיפה הזאת בין המושגים ירדן ופלשטינאי. ב-15 במארץ 1972, כפי שהעיר חבר-הכנסת וילנר, הודקה ראש הממשלה לנושא הזה בהקשר של מינוי אילו דאה מלך ירדן לגבון - וזה בהקשר ההודעה שלו על מבנה פדרלי - להנהיג שינויים במבנה הפנימי של ממלכתו, כדי לתת לממלכה ההיא ביטוי לערבים המגדירים עצמם כפלשטינאים, אילו לאחר משיא-ומתן בינוני היינו מגיעים להסכם בכל השאלות, לרבות הנושא הטריטוריאלי - כי-א לא היה זה מעניינו לנקוט עמדה בעניינים פנימיים שהם בסמכותה הריבונית של המדינה הערבית הנובלת עם מדינת ישראל במזרח. זה תוכן הודעתה של ראש

של עמים אחרים החלטות, אשר נותנות בסיס להסכם לטובת כל העמים.

אני רוצה לסכם ולומר, שהנושא שאנו מעלים היום בכנסת זוהי שאלת חיים, שאלה מכרעת לעם ישראל. אנו מעלים זאת לטובת עם ישראל, כדי שנוכל להיות בלי מלחמות, כדי שנוכל לבנות את הארץ ולהתפתח, כדי שבינו לא יהיו חשופים עוד לסכנות הרג במלחמות בלתי-פוסקות.

אומרים שמישהו רוצה לחסל את ישראל בשלבים. את מי שרוצה לחסל את ישראל - אנו דוחים. אבל המציאות היא שממשלת ישראל רוצה לחסל את העם הערבי הפלשטינאי בשלבים, וזה דבר שיש להתקומם נגדו, והוא גם חלום באספמיה מצד אלה החושבים שאנו חיים בתקופה שבה אפשר לחסל עמים ולשלול את זכויותיהם.

ביסומו של דבר, עמדת הממשלה מחבלת בשלום ונוגדת את האינטרס הלאומי של ישראל. זוהי מדיניות התלושה מן המציאות בארץ, באזור ובעולם. העם הערבי הפלשטינאי הוא עם עם זכויות אשר מוכרות על-ידי כל העמים, וככל שנוכר בהן מהר יותר - כן יתקרב השלום והבטחון לעם ישראל. יש לפעול ש-מל-חמות חדשות לא יהיו מנת-חלקו של הנוער והעם. למען חירותנו וחירותם אנחנו מציעים דיון בכנסת, כדי להביא לשינוי העמדה הבלתי-מתקבלת על הדעת של הממשלה, המחבלת בשלום.

ה"ר צ. צימרמן:

רשות הדיבור לשר החוץ, לתשובה.

שר-החוץ א. אבן:

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, הנושא שלפנינו הוא רציני הרבה יותר מן הנאום אשר הושמע זה עתה. הבה, איפוא, נתייחס לנושא.

המושג "זכויות הלגיטימיות" של העם הפלשטינאי נאי הוא מושג מעורפל דו-משמעותי, הוא ניתן לפירוש שים שונים. ואמנם יש והיו פירושים שונים למושג הזה. מהו הפירוש הערבי? מרביתם של הדוברים הערבים המשתמשים במונח הזה, ובמיוחד האירגונים המגדירים את עצמם כפלשטינאים, מתכוונים לדבר ברור - לבי-טול מוחלט של עצמאות ישראל וריבונותה, על-מנת שבמקומה תבוא מדינה בעלת רוב ערבי שתיתוסף על 18 המדינות הערביות הקיימות. לפי המושג הזה נדעת לעם הערבי בעולם זכות להגדרה עצמית במאה אחוזים ולעם היהודי באפס אחוזים.

ביטוי ברור ומונוסח למושג הזה אנחנו מוצאים באמנה הפלשטינאית מ-1968, אשר אושרה מחדש בכ"ג נסי האירגונים הפלשטינאים מאז. אותה אמנה מתיימרת עד היום הזה להגדיר את זכויותיו של העם הפלשטינאי. אמנה זו מבססת את הגדרת זכויותיהם של הפלשטינאים על שלילה מוחלטת של זכויות היהודים להיות עם עצמאי במולדתם. אני מצטט למשל ולדוגמה שני משפטים מסעיף 20 של האמנה: "הטענה לקשר היסטורי בין היהודים והפלשטינאים איננה תואמת את העובדות ההיסטוריות. היהודים אינם עוד עם עם אישיות עצמית, הם אזרחי המדינות אשר להן הם משתייכים". והאמנה מוסיפה לאמור, כי המושג פלשטינאי צריך להיות מושג ערבי ולכל היותר יותר לקומץ של יהודים להיות מיעוט במדינה ערבית זו.

אורי אבנר (המחנה הרדיקלי הישראלי):
לא יועיל, גם לבוין היה על מה להסתמך.

שר-התחן א. אבן:

זו הפעם הראשונה, שמת' לב, שחבר-הכנסת וילנר אינו מדבר על החלטת מועצת הבטחון 242. בדרך כלל הוא משמיע את ההחלטה הזאת.

מאיר וילנר (הרשימה הקומוניסטית החדשה):
אני מוכן להספיק זאת לנאום.

שר-התחן א. אבן:

החלטה זו מטילה את האחריות לכינון השלום על מי? על מדינות חברות האו"ם באזור, ועליהן בלבד. אין כל בסיס בין-לאומי מוסכם לטענה כאילו גורמים אחרים באים בחשבון כשותפים שווים למהלך זה, אם כי כמובן טבעי הוא שהמדינה השכנה ממזרח תכלול גם נציגי האוכלוסיה הפלשתינאית בנציגותה. ברור שאם מועצת הבטחון תשתמש בהקשר זה בהגדרות שאינן כלולות בהחלטה 242, הרי ההחלטה הזאת לא תחייב את ישראל.

עובדה היא, אם כן, ששום גורם בין-לאומי, שום מעצמה ושום דעת-קהל ערבית כבדת-משקל אינה גורסת מדינה פלשתינאית נוספת לירדן ונוספת לישראל. השימוש בנושא של מדינה שלישית בא למעשה לבטל אחת או שתיים מן המדינות הקיימות.

סיכומי של דבר, אי-אפשר להפריד הפרדה חדה כזאת בין המכלול הפלשתינאי ובין המכלול היירדני. אינני טוען שיש זהות מוחלטת בין שני הנושאים, אבל להציג שיש הפרדה מוחלטת בין שני הנושאים הללו זו התנכרות לגיאוגרפיה, להיסטוריה ולעובדות התרבותיות והלאומיות היסודיות באזור.

לא היתה מעולם ממלכת ירדן, בלי שרובה יהיו אזרחי פלשתינה, ואזרחי פלשתינה תמיד היו והינם הרוב בממלכת ירדן. הבעיה היא איפוא לא בעיית פלשתינה כי אם בעיית הגבול...

אורי אבנר (המחנה הרדיקלי הישראלי):
היתה אמירות ירדן.

שר-התחן א. אבן:

אני מדבר על ירדן. מאז כינונה כזו היתה המציאות הבין-לאומית המוסמכת ואיננו רוצים לערער את הרק-מה הבין-לאומית המוסמכת.

הבעיה היא מה יהיה הגבול בין ישראל לבין המדינה השכנה.

תופיק טובי (הרשימה הקומוניסטית החדשה):
הבעיה היא שתיסוגו מהשטחים הכבושים וייוון השלום. זו הבעיה שמתעלמים ממנה.

אורי אבנר (המחנה הרדיקלי הישראלי):
הבעיה היא קיום ישראל ובטחונה וכינון הגבולות הקבועים ומצב של שלום וביטחון.

תופיק טובי (הרשימה הקומוניסטית החדשה):
איש רציני אינו מערער על קיום ישראל.

שר-התחן א. אבן:

קשה להיבא היום מתי יתקיים משא-ומתן משמ-עותי ומחייב בינינו ובין המדינה השכנה. בינתיים אנתנו

הממשלה ב-15 במארס 1972. לאמור, בעיות של זהות ערבית השנויה במחלוקת — אין ישראל מתיימרת לקבוע בהן.

ניתן, אם כן, למנות את הבעיות כדלהלן: בעיית המשטר — איזה משטר רצוי לתושבי המדינה השכנה לישראל, וייקרא שמה אשר ייקרא. זה דאי נושא שאינו באחריותה של ישראל, אלא בעיה של תושבי המדינה השכנה. כאשר יקבע גבולה של ישראל במסגרת הסכם שלום, הרי אוכלוסיה שמחוץ לגבולות ההם, דהיינו רובם של הערבים הפלשתינאים משני עברי הירדן, יהיו במילא אזרחי המדינה הערבית השכנה.

השאלה הנוספת, כיצד תיפתר בעיית הגבולות בין ישראל בין המדינה השכנה, שבה הפלשתינאים הם רוב, בעיה זו, לדעת ממשלת ישראל, ניתנת לפתרון באמצעות משא-ומתן בינינו לבין הממשלה השלטת במדינה השכנה, שהיום זו ממשלת ירדן. יהיה כמובן טבעי לגמרי בעינינו, שבמסגרת משלחת זו יהיו נציגים פלשתינאים, כשם שטבעי הדבר שכיום יותר ממחצית חברי הממשלה היירדנית הם פלשתינאים.

המצב הוא שמאז 1948 ואילך היתה לפלשתינאים מדינה ערבית שלהם, שהיו רוב בה. לכן אין כל שחר למאמץ לתאר אותם כמשוללי ביטוי ערבי עצמאי לזהותם כל השנים הללו.

הדבר המעניין הוא אחדות הדעים בנושא זה על התנגדות להקמת מדינה שלישית בתחומה של ארץ-ישראל ההיסטורית. ישראל, ירדן, תושבי יהודה ושומרון, כל המעצמות, האירגונים הפלשתינאים — כל אלה מסכימים שאין מקום לשלוש מדינות באותו תחום.

אורי אבנר (המחנה הרדיקלי הישראלי):
ואף-על-פי-כן קום תקום. כשם שהיתה אחדות דעות נגד הקמת מדינת ישראל והיא קמה, כך תקום גם המדינה הזאת.

שר-התחן א. אבן:

המעצמה היחידה שרוצה בתוצאה הזאת היא המעצמה וילנר-אבנר.

שהרי כל הגורמים שצינתי, או שהם רוצים את המדינה השלישית במקום ישראל, מדינה פלשתינאית במקום ישראל, או שהם רוצים את המדינה הפלשתינאית במקום ירדן, או שהם רוצים את המדינה הפלשתינאית במקום שתיהן. הנשיא בורגיבה, שצוטט בסיפוק כל כך גדול על-ידי חברי-הכנסת וילנר, רוצה את המדינה הפלשתינאית במקום ירדן ובמקום חלק ניכר של ישראל.

אולם לומר שיש סמכות בין-לאומית כלשהי לתביעה של פרגמנטציה כזאת בתוך התחום המנדטורי הקדמם, זו המצאת אנשים שרוצים להתנכר לרקמה הבין-לאומית כולה.

אורי אבנר (המחנה הרדיקלי הישראלי):
כך בדיוק אמר בוין עלינו.

בנימין הלוי (גח"ל):

להחריב את מדינת ישראל, זה מה שהם רוצים.

שר-התחן א. אבן:

אני מסתמך על דעתם של ערבים בנושא זה, אולי תלמד את דעתם.

לבעיה אחרת — משא-ומתן, שכתוצאה ממנו יחיה הסכם. בהסכם הזה ייקבע הגבול. על-ידי קביעת הגבול לא יהיו כלל באזור הזה אנשים נטולי הגדרה לאומית ובעלי הגדרה אחרת מעורפלת. אותם ערבים שלא יהיו אז אזרחי מדינת ישראל יהיו אזרחי מדינה ערבית, והמבנה והגורל של המדינה השכנה לישראל ממורה — הללו אינם בהכרעתו של עם ישראל או של העם היהודי או של הכנסת.

אדוני היושב-ראש, אני מציע שהכנסת לא תקיים דיון על הנושא שהועלה לסדר-היום.

מאיר וילנר (הרשימה הקומוניסטית החדשה):
לא אמרת מלה אחת על שאלת הפליטים.

הי"ר מ. זר:

רשות להצעה לחבר-הכנסת שמואל תמיר.

שמואל תמיר (המרכז החפשי):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, אני מציע להע- ביר את ההצעה שהועלתה לוועדה מטעמים מנוגדים בתכלית לטעמיו של המציע. תמים-דעים אני עם חלק מן ההנמקות של שר החוץ. הייתי מדגיש ומוסיף, שעובדה היא, שבארץ הזאת מעולם לא היתה קיימת מדינה שנקראה פלשתינ.

אורי אבנרי (המחנה הרדיקלי הישראלי):
נולדת במדינה ששמה היה פלשתינ.

שמואל תמיר (המרכז החפשי):

בארץ הזאת לא היתה קיימת, מעולם, מדינה ששמה היה פלשתינ, מדינה ערבית ריבונית.

אורי אבנרי (המחנה הרדיקלי הישראלי):
היתה מדינה בשם פלשתינ, על הבולים על המטבע ועל כל מסמך.

שמואל תמיר (המרכז החפשי):
היתה מדינה מנדטורית פלשתינ, מטעם חבר-הלאומים.

בנימין הלוי (גח"ל):
זה היה הבית הלאומי היהודי.

שמואל תמיר (המרכז החפשי):
לא היה שליט ערבי ולא ריבון ערבי. היו תושבים ערבים בפלשתינ של המנדט הבריטי, שקיבל את המנדט מחבר-הלאומים להקים פה בית לאומי.

כאשר התורכים שלטו בארץ לא היתה עוצמה פלשתינאית שתצא למרד נגדם ותקים מדינה פלש- תינאית. כאשר הבריטים שלטו בארץ, לא היתה עוצמה פלשתינאית שתצא למרד נגדם ותקים מדינה פלשתינ- אית. את הבריטים גירשו מכאן אנחנו, לא הערבים.

אורי אבנרי (המחנה הרדיקלי הישראלי):
היה מרד ערבי גדול ב-1936.

שמואל תמיר (המרכז החפשי):
בשנים 1936—1939 היו כנופיות שרצחו יהודים ולא היה מרד ערבי. הבריטים עובו — —

(חבר-הכנסת א. אבנרי קורא קרי- את-בנינים)

חיים בתקופת מעבר, הנמשכת כבר יותר משש שנים, ואשר בה כמיליון פלשתינאים מצויים בממשל צבאי ישראלי.

רצוי שנבדוק מה הזכויות של מיליון פלשתינאים אלה בתקופת המעבר: ראשית, חופש התנועה; שנית — חופש ביטוי כפי שהם עצמם מודים, חופש ביטוי בעת-ות שלהם, העולה בהרבה על המקובל בארצות ערב; שלישית — חופש לקידום הרווחה. בפעם הראשונה בתולדות האוכלוסיה הזאת נוצרו תנאים כלכליים המאפ- שרים להם קידמה מבחינת הרווחה הכלכלית. רביעית — חופש לדו-קיום בשלום עם ישראל. 150,000 פלש- תינאים מארצות שכנות ביקרו בישראל בקיץ שעבר. ומספר גדול מזה צפוי השנה.

נשארת בעיני שאלת הגדרתם הלאומית והאזר- חית של מיליון ערבים אלה. בעיה זו אינה באה על סיפוקה על-ידי קידום הרווחה הכלכלית והתרבותית. דבר זה תלוי בקביעת הגבולות ובכינון השלום. הנושא הזה לא הוכרע עדיין. ההכרעה בדבר זה עוברת דרך המשא-ומתן בין ממשלות ערב וישראל ודרך השלום. העדר משא-ומתן והעדר שלום הם המונעים בעד הפלשתינאים מלהגדיר בבירור מה בעייתם ומה מטרי- תיהם.

לעומת זאת, במסגרת השלום יהוו הפלשתינאים רוב במדינה ערבית ודאי יהיו שותפים בקביעת אופיה, גורלה ויחסיה עם ישראל. הבעיה האמיתית איפוא אינה בעיית הפלשתינאים, כי אם בעיית השלום.

קיום עצמאותה ובטחונה של מדינת ישראל היחידה הוא ציווי היסטורי מוסרי ובין-לאומי עליון, המכריע כנגד כל תביעה להגדיל את מספר המדינות הערביות מ-18 ל-19. חברי-הכנסת וילנר ואבנרי משום-מה אינם מסתפקים ב-18 מדינות אלה. אני סבור שהעולם כולו יסתפק בזה, במיוחד לאחר שיקום הגבול המוסכם בין ישראל לבין המדינה השכנה ממזרח. המצב עד כה היה. שבין המדבר לבין הים היו שתי מדינות, אחת ישראלית ואחת ירדנית-פלשתינאית. אין לנו שום סיבה לחייב את עצמנו לשנות את המבנה היסודי הזה. מה שצריך לעשות הוא להגדיר את הגבול, תנאי השלום והדו-קיום בין ישראל לבין המדינה הערבית אשר ממזרח לה, שגורלה ייקבע לא על-ידי חברי כנסת בישראל, כי אם על-ידי הזרמים הפועלים בהיסטוריה הערבית, לאמור, על-ידי האזרחים והתושבים של אותה מדינה.

בכל מקרה יהיה ציבור ערבי ניכר במדינת ישראל. אין מדינה נהנית מ-100% של הגדרה עצמית, אם כי אני חייב לומר, שהעם הערבי התקרב ל-100% אלה יותר. מאשר כל מדינה אחרת בעולם. 99.8% של הער- בים בכל העולם חיים כל אחד תחת דגלו העצמאי. אין נחלה כזאת של הגדרה עצמית לשום עם אחר. אולם, כאמור, גם לגבי המיליון שניתוספו אין לנו שום הכרעה. לאמור, מעולם לא קבעו — הממשלה והכנסת — עם כל עמידתן על גבול שלום, שיהיה שונה משביתת-נשק, מעולם לא קבעו הכרח שבהסכם שלום יצורפו מיליון ערבים נוספים, על טעויהם, למדינת ישראל. אם כן, הבעיה הזאת פשוטה. היא יכולה לבוא על פתרונה רק על-ידי כינון השלום.

במקום להעמיד את הנושא הזה לדיון נפרד, צרי- כים היו-בעלי היזמה הזאת להפנות את תשומת-לבם

מוקפים ידיים ובני-ברית ומתהלכים עם מיליונים. בעיר הזאת, כאשר היתה לנו מחתרת, עמדו לרשותנו 50 לירות ו-50 אקדחים. במחתרת הזאת היתה רוח והיא גירשה את הבריטים. והם, עם האהדה, עם המיליונים של אילי הנפט, עם הקלצ'ניקובים — זה לא דופק, כי מאחורי זה אין עוצמה אמיתית.

אורי אבנרי (המחנה הרדיקלי הישראלי):
אולי אתה צריך להדריך אותם.

שמואל תמיר (המרכז החפשי):
בודאי לא אתה. אתך לא יתקדמו הרבה. אדוני היושב-ראש, פלשתין המוצעת על-ידי חבר-הכנסת וילנר דומיו היא במקום ארץ-ישראל, במקום ישראל אפילו, לא במקום ארץ-ישראל. זאת פלשתין של יאסר עראפאת עם כידון המכוון לבטן שלנו ולמחתרת בבוקר — מטוסים סובייטיים מול נתניה, הרצליה ואשקלון, עם טילים, כדי שמטוס ישראלי לא יוכל להמריא נגדם — — —

תופיק טובי (הרשימה הקומוניסטית החדשה):
אתה חושב שמישהו מאמין לדמגוגיה הזאת היום? אין לזה כל שחר.

שמואל תמיר (המרכז החפשי):
חבר-הכנסת טובי, במקום לדבר על דמגוגיות, אני רוצה לשאול אותך, ומיד נברר את העובדות: אתה, חבר-הכנסת הישראלי תופיק טובי מהגליל המערבי, כאשר תהיה מדינת פלשתין, פה על-ידינו, ביהודה וב-שומרון, האם תגדיר את עצמך אז כפלשתינאי או כישראלי? תן לי תשובה.

(חבר-הכנסת מ. וילנר קורא קריאת-ביניים)

לא אתה, חבר-הכנסת וילנר. אתה סובייטי. אתה סוכן סובייטי. אני מדבר עם חבר-הכנסת תופיק טובי הערבי.

מאיר וילנר (הרשימה הקומוניסטית החדשה):
זאת חוצפה לחקור כך את חבר-הכנסת תופיק טובי. מי אתה?

הי"ר מ. זר:
חבר-הכנסת וילנר! חבר-הכנסת טובי, חזרת בכו-חות רעננים; ברור הבא. אני מבקש שתתנו לו לגמור. הוא כבר מיצה את זמנו.

שמואל תמיר (המרכז החפשי):
אני שואל את חבר-הכנסת טובי: אם תהיה מדינה פלשתינאית — אתה מגדיר את עצמך כפלשתינאי או כישראלי? וההתחמקות שלך מוכיחה שאתם מדברים על מדינה במקום המדינה שלנו.

הי"ר מ. זר:
חבר-הכנסת תמיר, אני מבקש לסיים.

שמואל תמיר (המרכז החפשי):
אדוני היושב-ראש, השתיקה של חבר-הכנסת טובי מדברת בעד עצמה.

תופיק טובי (הרשימה הקומוניסטית החדשה):
מה הדיבור השחצני הזה?

שמואל תמיר (המרכז החפשי):
קריאות הביניים לא יועילו לך. וינסטון צ'רצ'יל הכריז בפרלמנט הבריטי, שהחיילים הבריטיים עזבו את הארץ בגלל פעולות המחתרת של היהודים. הערבים הפלשתינאים לא עצרו כוח, נפשי ופיסי, לגרש מכאן את הקולוניאליסטים הבריטיים הזר. אנחנו עשינו זאת.

אורי אבנרי (המחנה הרדיקלי הישראלי):
לפני כן היו כאן —

שמואל תמיר (המרכז החפשי):
המהומות הפלשתינאיות הופסקו על-ידי כוח בריטי קטן. וינסטון אותם.

אורי אבנרי (המחנה הרדיקלי הישראלי):
לא היתה פעולה? מונטגומרי —

שמואל תמיר (המרכז החפשי):
לא היה כוח פלשתינאי בעל רוח ועוצמה לגרש את חוסיין, לא מארץ-ישראל המערבית ולא מארץ-ישראל המזרחית. אני קובע עובדות.

תופיק טובי (הרשימה הקומוניסטית החדשה):
בעזרת ממשלת ישראל.

בנימין הלוי (גח"ל):
הבריטים עמדו בראש הליון הערבי העבר-יירדני.

שמואל תמיר (המרכז החפשי):
העוצמה הפלשתינאית ממוקדת היום יותר ברחוב דיונוף מאשר באיזה מקום ערבי. שלושה רבעים של התורה הפלשתינאית היא תוצרת שלנו.

אני בא לומר בזה, שאין ערבים ארצישראלים שקוראים לעצמם פלשתינאים. אני האחרון שאתעלם מהנושא. הצעתי שיועבר לוועדה, אבל נשמור על פרו-פורציה. אל נלביש להם כובע גדול מזה שהצליחו להלביש על עצמם. בכל תולדות המחתרות בהיסטוריה לא היתה מחתרת מפונקת, עשירה ונחמכת כמו המחתרת הערבית כיום, כאשר אילי הנפט מאחוריה, כאשר רוסיה מאחוריה, סין מאחוריה, השמאל החדש מאחוריה, המערב מאחוריה, וכאשר 17 מדינות ערביות מאחוריה, כאשר לרשותה אוכלוסייה של מיליון ורבע ערבים בתחום השלטון הישראלי. לא היתה מחתרת בתנאים טובים כל כך, מחתרת מפונקת כל כך, באהדה רחבה כל כך, שתיכשל כשלוך מוחץ כל כך, כנראה בשל העדר מוקד רות רוחניים להתמודד עם הנושא כפי שמחתרות אחרות התמודדו.

אורי אבנרי (המחנה הרדיקלי הישראלי):
רק עכשיו אמר שר החוץ, ששום איש אינו תומך בפלשתינאים ואילו אתה אומר שכל העולם תומך בהם. תחליטו...

שמואל תמיר (המרכז החפשי):
כאשר אני עומד פה תתווכח אתי, לא עם שר החוץ. אלה העובדות. אנחנו חובשים להם כובע גדול משלהם עצמם חובשים. הם לא עשו זאת לא בזמן התורכים, לא בזמן הבריטים, לא בזמן חוסיין ולא עכשיו. צריך לברר למה אין העוצמה הזאת? כאשר יש להם תנאים טובים כל כך, כאשר הם

מפני שאם קם השבוע ישוב חדש, ותבוא הברכה, שם באזור עזה, באזור סיני, מחוץ לגבולות החלוקה, בתחום השיחור של מלחמת ששת-הימים — מה צריכים לחוש ערבים על-יד הישוב הזה? למי הם שייכים? לנו יש תשובה; אנחנו חייבים לתת להם אופציה להיות ישראלים לכל דבר, לשלב אותם, לתת להם הזדמנות. לא שראש הממשלה תבוא ותאמר שהיא לא ישנה בלילה אם נולד עוד ילד ערבי; לא להסתגר בגיטו היהודי הצר לאורך שפת הים, אלא להבין שצה"ל בלבד איננו תשובה, וצריכים להיות הרבה יותר ישובים בשטח, חייב לבוא שיקום פליטים בשטח, חייב לבוא שיקום כלכלי בשטח, חייבת לבוא זכות התאזרחות בשטח, חייבת להירקם דקמת חיים חיונית חדשה.

אדוני היושב-ראש, אתמול אמר ערבי שעוב את הארץ ועבר לצד השני: הנושא מתחיל ונגמר בפליטים, הנושא מתחיל ונגמר באנשים חיים. אנחנו איננו יכולים לברוח מהמציאות הזאת. היא קיימת, והיא פשוטה הרבה יותר מכפי שמנסים לתארה. אי-אפשר לומר, אחרי שבע שנים, שאנחנו ממתינים להחלטת האו"ם ולמשא-ומתן. הנה זכות, אדוני שר החוץ, ובורגיבה מוכן לדבר אתך, ומוכן לדבר על גבולות 1947. נגיע למשא-ומתן. יש היום גשר ריאלי כלשהו שבמשא-ומתן ההוא המינימליסט ממפ"ם עם הנוח ביותר בין הערבים, בורגיבה, יכולים עליו להידבר? אני בעד משא-ומתן ללא תנאים מוקדמים, לדבר על הכל. אבל יש איזה בסיס ריאלי היום בסדר-היום? שבע שנים תמו. איננו אומרים לצצה"ל: תחכו עד שתהיה שביתת-נשק. הוא ערוך. במקביל לזה הכרחי ליצוק למציאות זו תוכן חיובי; לא להשאיר חלל ריק שמזמין סבל, מרי ודמוגוגיה. צריך ליצוק תוכן חיובי של התנחלות, התיישבות, ערים עבירות, של שיקום פליטים ערביים, של שילוב כלכלי, של שילוב חברתי, של עשיית שלום, מציאות של שלום, חיים בצוותא, רקמת חיים חדשה, כמו בירושלים, שתהיה חזקה מכל הנהאומים, מכל הדיכויים הדמוגוגיים, מכל ההכרזות, וגם מההמתנה שלנו שמה יבואו לשאת ולתת אתנו.

הי"ר מ. זר:

חבר-הכנסת תמיר, אני מבקש...

שמואל תמיר (המרכז החפשי):

אנחנו עם יום. הנושא קיים, המציאות קיימת. התשובה הפוכה משל וילנר-אבנרי, התשובה היא של ארץ-ישראל מאוחדת, שבה גם הערבים שירצו בכך יהיו שווים, שוויוניות, ו"שם ירווה לו משפע ועושר בן ערב, בן נצרת ובני". לסיום אני חוזר ומציע לדון בוועדה בנושא.

הי"ר מ. זר:

חברי הכנסת, שלוש הצעות לפנינו: דיון במליאה, חסרה מסדר-היום, העברה לוועדה. בבקשה להצביע.

ה הצבעה

ההצעה לדון בנושא במליאת הכנסת לא נתקבלה.

ההצעה לא לכלול את הנושא בסדר-היום נתקבלה.

הי"ר מ. זר:

רשות הדיבור לחבר-הכנסת אבנרי, להודעה על הימנעות סיעתו מהצבעה.

שמואל תמיר (המרכז החפשי):

אתה מתחמק ולא עונה, כי אין לך תשובה כנה.

תופיק טובי (הרשימה הקומוניסטית החדשה):

אני חבר כנסת בישראל. אני ישראלי, ואתה לא תחקור אותי.

מאיר וילנר (הרשימה הקומוניסטית החדשה):

הוא ענה לך. עכשיו תבקש סליחה בעד הפרובוקציה. אתה דק פרובוקטור — —

שמואל תמיר (המרכז החפשי):

אם אתה אומר שאתה ישראלי — —

מאיר וילנר (הרשימה הקומוניסטית החדשה):

— — כמו כל פרובוקטור ופאשיסט.

שמואל תמיר (המרכז החפשי):

לא יועיל לך, אתה נציג ברית-המועצות בבית הזה, הנציג הקטן, השמש הקטן של ברית-המועצות בבית הזה. לא יועיל לך. אתה והערבים שמתייצבים אתך. לא יועיל לך.

מאיר וילנר (הרשימה הקומוניסטית החדשה):

— — שני חברים בכנסת — —

הי"ר מ. זר:

מספיק. אני מבקש לגמור.

שמואל תמיר (המרכז החפשי):

לא. עדיין לא דיברתי דקה אחת לא מופרעת. הגעתי לאמצע הדברים. אני מבקש דקה אחת או שתיים לסיום.

אם חבר-הכנסת טובי, שבא מאזור ארצישראלי שמחוץ לגבולות החלוקה של האו"ם, הוא ישראלי מכוח השיחור של השטח הזה על-ידי צה"ל, מכוח הוולת החוק בעקבות השיחור הזה — אזי בדיוק כמו שהוא ישראלי. ישראלי צריך להיות כל ערבי שמצוי בתחום השיחור הישראלי.

אדוני היושב-ראש, שר החוץ נצמד להחלטה 242. המציאות היא סבוכה הרבה יותר. יש מיליון ערבים בשטח, נטולי אזרחות בפועל, בשטח שאנחנו שולטים בו, שאנחנו הגורם הריבוני והקובע בו: והמיליון הללו, שהרבה מאוד חיוב נעשה לגביהם — ואני מאמץ לי כל מלה שאמר שר החוץ בנוגע לחיוב הזה — מיליון אלה מטבע הדברים לא יישארו ללא הגדרה לאורך ימים. כשאמרתם מה שאתה אמרת היום לפני שש שנים, התווכחנו, אבל ניתן היה לומר: אתם ממתינים. עברה שנה, עברו שנתיים, עברו שלוש, חמש, שש, שבע שנים. כמה זמן נשאר מיליון איש ללא אופציה להגדרה עצמית, הגדרה עצמית אישית? האופציה הזאת מתחילה בבירעם ונגמרת בחברון, ונגמרת ביריחו. ואנחנו איננו יכולים להשאיר חלל ריק ולומר: אתה באשר אתה, ואנחנו יושבים על כידונים, ואם זאת לא ארץ-ישראל, אם שם לא קיימת ריבונות ישראלית — צומחת הפלטה תנאיות הזאת, עם ההדים האומללים שלה מה בכנסת, בוואקואום שאנחנו משאירים. אנחנו מזמינים עלינו צרה זו, ובצדק אמרת שאיננה מעוגנת במשפט העמים, שאיננה מעוגנת במציאות הבין-לאומית: כל כולה תוצרת-בית של מחריבים מבית מזה, ושל מחדלים של ממשלת ישראל מזה.

אורי אבנרי (המחנה הרדיקלי הישראלי):

אני אומר, אדוני השר, ושום התחכמות לא תועיל כאן: אתה דיברת ומדבר בשם אלא שדיברת אתם; אני מדבר בשם אלה שאני דיברתי אתם; כל אחד יבוא עם שלושת הערבים שהוא דיבר אתם, למשה דיין יש שלושה ערבים משלו, שאומרים משהו לגמרי אחר, וחבר-הכנסת תמיר ודאי יש לו שלושה ערבים שהוא דיבר אתם. זה הרי לא רציני, וזה הרבה מתחת לרמה שלך, אדוני השר.

יש דרך אחת, היסטורית, להגדרה עצמית ולקביעת דעתו של עם, וזוהי דרך של הכרעה דמוקרטית עממית: בדרך של משאל-עם או בדרך של בחירות. ומכיוון שהם תחת שלטון, ובידנו לתת להם את הזכות להכריע - הבה ניתן להם, אם אתה אינך בטוח, כשם שאני בטוח, שההכרעה תהיה למען מדינה פלשתינית שלישית, כמו שאתה אומר.

אתה מנית כאן רשימה מרשימה של זכויות שיש היום לפלשתינאים תחת שלטון ישראל. אותה רשימה טובה לגבי תושבי מזרח-בית, היא טובה לגבי תושבי רודיה. אותן זכויות בדיוק. אבל דבר אחד אינך נותן להם, אדוני השר. אינך נותן להם את זכות הביטוי הפוליטי.

שמואל תמיר (המרכז החפשי):

אתה מסכים שהם יתקשרו בברית צבאית עם ברית-המועצות או עם סין, וגשק סובייטי, מטוסים סובייטיים, יהיו בטרטוריה הזאת, או תשלול מהם את הזכות הזאת, ובוזה תעשה מזה מדינת חסות קיקיונית תחת השליטה של המגף הישראלי?

אורי אבנרי (המחנה הרדיקלי הישראלי):

אענה לך על זה מיד. אבל תן לי קודם להשלים את מה שאמרתי עכשיו.

האם אתה, אדוני השר, אחרי כל הרשימה המרשימה של זכויותיהם, תתן להם את זכות ההתארגנות, את זכות ההתבטאות, את הזכות לכנס כינוסים פוליטיים, לקיים ויכוח פוליטי חפשי, להכריע מה הם רוצים להיות - או לא?

נבדוק פעם באמת את הדברים לגופם. מה ההבדל בין הדיבור הזה, שיש להם הזכות להגדיר את עצמם בדרך, לבין הזכות להגדרה עצמית במקום שהם נמצאים בו? מה ההבדל? ההבדל הוא פשוט מאוד, ועתה עמדת על כך, והמשפט הזה היה חקוב. אתה אומרת, ואולי נפלט ממך: אם מועצת הבטחון תכלול בהחלטה 242 פסקה נוספת, לאמור שהעם הערבי הפלשתינאי יוכל להיות שותף למשא-ומתן ולשלום על-ידי הקמת מדינה משלו מחוץ לגבולות ישראל - אתה אומר: זה משנה את החלטה 242, ואז אנחנו נראה את עצמנו חפשים להלכה, בעוד שהיום אנחנו רק חפשים למעשה מלבצע אותה. פירוש הדבר שאתה אומר: אני רוצה לנהל משא-ומתן עם מדינה אנטי-פלשתינית ששמה ירדן.

שר-החוץ א. אבן:

מועצת הבטחון לא תאמר את זה.

אורי אבנרי (המחנה הרדיקלי הישראלי):

אינני רוצה להעמיד פה שאלה היפותטיות, ואני גם לא זקוק לתשובה היפותטית. הרי אתה יודע ואני יודע שהתנועה העולמית - ופה, בסתירה היחידה שהיתה

אורי אבנרי (המחנה הרדיקלי הישראלי):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, נמנעתי מהצבעה, מפני שאם עלי לבחור בין גישתו של חבר-הכנסת שמואל תמיר לבין גישתו של השר אבא אבן - אין זו בחירה. מפני שבמלים אחרות הם אומרים בדיוק אותו דבר.

אדוני היושב-ראש, בין כל נאומיו וכתביו של שר החוץ לא תהיה תפארתו על הנאום גדוש הסתירות מתחילתו ועד סופו, אפולוגטיה אומללה, עמדה שאי אפשר להגן עליה, כפי שהוא השמיע פה היום.

מה אומר השר אבא אבן? אי-התערבות - בוודאי טוב; הערבים, הפלשתינאים יחליטו בעצמם מה הם רוצים להיות - מצויין; אבל אי להם אם יפעילו את ההגדרה העצמית על-ידי הקמת מדינה לאומית ריבונית משלהם מחוץ לשטח מדינת ישראל. זה - לא.

שר-החוץ א. אבן:

הם אינם מציעים את זה. אתה מציע את זה בשמם. אל תמנה עצמך כנציגם.

אורי אבנרי (המחנה הרדיקלי הישראלי):

אדוני שר החוץ, לא אתה מייצג אותם, לא אני מייצג אותם ולא המלך חוסיין מייצג אותם. אבל אתה והמלך חוסיין, ובעזרת צה"ל, מונעים מהם את ההגדרה העצמית היחידה שיש לה ממשות. כשאתה אומר שהם יגדירו את עצמם בתוך מדינה זרה ועוינת ששמה ירדן, או כשחבר-הכנסת תמיר אומר שהם יגדירו את עצמם בתוך מדינה זרה ועוינת להם ששמה ישראל - מה ההבדל? העובדה הפשוטה היא שהרוב המוחלט של העם הערבי הפלשתינאי רוצה במדינה לאומית משלו שתיקרא פלשתינה, ודגלה הדגל הפלשתיני, שלטונה פלשתיני ומקומה בפלשתינ. אם אתה, אדוני שר החוץ, מפקפק בכך, ואתה מייצג ממשלה ריבונית - - -

שר-החוץ א. אבן:

לי אומרים את ההיפך.

אורי אבנרי (המחנה הרדיקלי הישראלי):

מה שאומרים לך ומה שאתה אומר להם, אדוני השר, נפרוש-על זה את מסך הרחמנות. אבל אם אתה לרגע מתיימר להשאיר להם את הזכות לומר מה שהם רוצים לומר, כי-או יש פתרון פשוט מאוד: יש היום מיליון ורבע פלשתינאים תחת שלטון ישראלי - הבה נקיים משאל-עם בין הפלשתינאים האלה, שהם רוב מניינו ורוב בנינו של העם הפלשתינאי, ותן להם להכריע באופן חפשי, תן להם לקיים בחירות, תן להם לקיים משאל-עם, תן להם להתבטאות פוליטית חפשית.

שמואל תמיר (המרכז החפשי):

גט בנצרת, יפו וח'יפה?

שר-החוץ א. אבן:

נניח שהם רוצים מדינה עצמאית בגבולות של 1947. אתה תסכים לזה?

אורי אבנרי (המחנה הרדיקלי הישראלי):

לא.

יגאל הורביץ (הרשימה הממלכתית):

למה לא?

שמואל תמיר (המרכז החפשי):

עובדה היא שלא ענית לשאלה שהצגתי אף-על-פי שקיבלת זאת על עצמך, כי אין לך מענה.
(חבר-הכנסת א. אבנרי חוזר לדוכן)

היו"ר מ. זר:

לא, בשום אופן לא. גמרת.

שמואל תמיר (המרכז החפשי):

אתה הקלת עליו מאוד, אדוני היושב-ראש.

היו"ר מ. זר:

קודם שאמסור את רשות הדיבור אבקש למחוק מהפרוטוקול את הביטוי שהושמע כלפי שר החוץ "האשמי כמון". בבית הזה לא נתחיל בביטויים "פתחניק כמון", "האשמי כמון", "סעודי כמון".

אורי אבנרי (המחנה הרדיקלי הישראלי):

אני מתקן ל"האשמיסט".

היו"ר מ. זר:

"האשמיסט" זה דבר אחר.

אורי אבנרי (המחנה הרדיקלי הישראלי):

האשמי זאת משפחה מאוד מכובדת.

היו"ר מ. זר:

"האשמיסט" זה בסדר.

אורי אבנרי (המחנה הרדיקלי הישראלי):

אני רוצה לתקן, כבוד היושב-ראש. במקום "האשמי" — "האשמיסט".

היו"ר מ. זר:

"האשמיסט" — בבקשה. אינני מתנגד.

רשות הדיבור לחבר-הכנסת מיקוניס, להודעה על הימנעות סיעתו מהצבעה.

שמואל מיקוניס (מק"י):

כבוד היושב-ראש, חברי הכנסת, יש דברים שאי אפשר לפתור בצעקות. יש דברים שאי-אפשר לפתור על-ידי הכללות. יש דברים — וזה הנושא שאנו מדברים בו — שאי-אפשר לענות עליהם תוך עם-ארצות וחוסר ידע. הואיל והנושא הוא מהנושאים הרציניים ביותר, המעניינים את העם בישראל, את הציבוריות הבין-לאומית, צריך לדבר דברים לעניין.

למשל, חבר-הכנסת תמיר אומר על חברי כנסת מסויימים שהם סוכנים. אינני מכיר אף סוכן אחד בכנסת הזאת. אין אף סוכן אחד. לכל אחד יש השקפה משלו, אבל אין זאת אומרת שהוא סוכן של מישהו. קל מאוד לזרוק כלפי חבר זה או זה האשמה שהוא סוכן.

דבר שני — המתחרת של חבר-הכנסת שמואל תמיר וחבריו לא גירשה אף בריטי אחד מהארץ, וכל המתחרות יחד עם ההגנה, לא גירשו את הבריטים מהארץ, אלא הנצחון של הצבא הסובייטי על גרמניה של היטלר, הנצחון של בעלי-הברית במלחמת העולם השנייה.

שמואל תמיר (המרכז החפשי):

ה"פ.ק.פ. גירש את הבריטים?

בינך ובין חבר-הכנסת תמיר, חבר-הכנסת תמיר צדק; אתה אומר: אף אחד לא תומך ברעיון הפלשתיני, אף אחד לא תומך בפלשתינאים, אין להם אפוטרופוס בעולם חוץ מאורי אבנרי ומאיר וילנר ועדאפאת, וחבר-הכנסת תמיר אומר בדיוק את ההיפך: כל העולם הוא בעד הפלשתינאים, כל העולם תומך בפלשתינאים, גם רוסיה, גם אמריקה, גם סין, כל מדינות ערב — — —

שמואל תמיר (המרכז החפשי):

אמריקה — לא אמרתי. די במה שאמרתי.

אורי אבנרי (המחנה הרדיקלי הישראלי):

באמריקה ניקסון אומר את זה, לא אתה, והוא מוסמך יותר.

שמואל תמיר (המרכז החפשי):

לא בנוסח הזה.

אורי אבנרי (המחנה הרדיקלי הישראלי):

האמת הפשוטה היא — ומי שענינו לא טחו מראות, אדוני שר החוץ — ואני מציע לך להתרגל לאט לאט למחשבה הזאת, עד כמה שזה קשה לך ולהאשמים אחרים כמון — התנועה העולמית היא לעבר ההכרה בזכויות הלגיטימיות הצודקות של העם הפלשתינאי. הזכויות הלגיטימיות הצודקות של העם הפלשתינאי פי-רושן האחד הוא הזכות להקים מדינה ריבונית חפשית פלשתינאית מחוץ לגבולות מדינת ישראל. העולם כולו מתקרב לכך, מפני שאתם לא המצאתם שום פתרון אחר, לא הצלחתם להציג שום פתרון אחר, לא אתה, לא חבר-הכנסת תמיר ולא חבריכם. ניקסון, שלפני חמש שנים לא היה חולם לחתום על הודעה כזאת, חתם עליה. ברזנייב, שרחוק מאוד מהכרה בזכויות הפלשתינאים, למעשה דרש את זה עכשיו. אין היום מדינאים רציניים בעולם ווחותמים על קוממוניקט המתייחס למזרח התיכון, שאינו מזכיר את הזכויות של העם הפלשתינאי. הדבר הזה כל כך מובן מאליו, שהעולם כולו יקבל את זה. ולא מפני שאני רוצה, ולא משום שאחר רוצה זה יקום. זה יקום מפני שאין פתרון אחר.

כשם שהיה יום שבו אף כוח רציני אחד בעולם לא הסכים להקמת מדינת ישראל, וארנסט בוויין עמד על במה לא פחות מכובדת מזו ואמר: לעולם לא תקום מדינה יהודית, היהודים הם אזרחי כל העולם ויש להם זכויות בכל העולם — ובכל זאת ברוך השם קמה מדינת ישראל, והיא קיימת ותהיה קיימת מפני שיש עם יהודי ויש אומה יהודית בארץ הזאת שרצתה בכך והקימה אותה — כך בדיוק תקום מדינה פלשתינאית, מפני שיש עם פלשתינאי. ושום דיבורים, גם לא שום כיבוש צבאי, לא יעלים את קיומו של עם. עם, כשהוא קיים — צידקתו תצא לאור.

מה שתלוי בנו, אדוני היושב-ראש, הוא שעל-ידי גישה נכונה משלנו, גישה מוסרית וגישה פרגמטית התואמת את הצרכים הפוליטיים והבטחוניים של ישראל, אנחנו צריכים להתרגל למחשבה הזאת, לשלב אותה בתמונת עולם התואמת את צרכינו ואת עתידנו. ואז, במקום להעמיד את הניגוד המסוכן הזה בין קיום מדינת ישראל ובין קיום מדינה פלשתינאית — לומר לעם הפלשתינאי ולעולם כולו: אין ניגוד כזה. מדינת ישראל תתקיים, ומדינה פלשתינאית יכולה לקום ולהתקיים בצדה, והדבר יקום בשלום אם אנחנו ואם הם רוצים בכך.

היו"ר מ. זר:

בפעם אחרת, לא היום.

שמואל מיקוניס (מק"י):

זה שנחלש הקולוניאליזם הבריטי וברית-המועצות התייצבה לצד פתרון צודק של הבעיה הפלשתינאית — זה גירש את הבריטים: 75,000 חיילים.

שמואל תמיר (המרכז החפשי):

או חשבת כך.

שמואל מיקוניס (מק"י):

או חשבתי כך והיום אני חושב אותו הדבר.

שמואל תמיר (המרכז החפשי):

אסתר וילנסקה כבר חושבת אחרת.

שמואל מיקוניס (מק"י):

שום דבר לא השתנה מבחינה זו. צריך שראשי מפלגות לא יפלו לתוך ערוץ של עם-ארצות בשאלות אלה. זאת עם-ארצות. בלתי-אפשרי לדבר כך!

חבר-הכנסת תמיר, אין כאן שאלה של יחידים, של פלשתינאים יחידים שצריך לפתור את בעייתם. זו שאלה של עם, וזאת לא המצאה מלאכותית — לא במזרח התיכון, לא בישראל, לא בירדן, לא בדעת-הקהל הפני-לאומית ולא באומות המאוחדות המשקפות תה-ליכים חברתיים. צריך לדעת שקיימים תהליכים לאומיים וחברתיים. לדוגמה: בבעיית הערבים הפלשתינאים לא החליטה מועצת הבטחון בהחלטתה מס' 242, אבל אין זה מבטל את העובדה שקיימת תנועה פלשתינאית וצריך לתת לה תשובה.

התשובה שאתה נותן לה, חבר-הכנסת תמיר, אני מצטער לומר, זו הכנת התנאים למלחמת נצח בין ישראל לבין הארצות הערביות. אני חי בתוך עמי ואני יודע, שאם תעמוד לפני העם שלי הברירה: ישראל קטנה עם שלום או ישראל גדולה עם מלחמות, הוא יבחר בישראל קטנה עם שלום. אין לי כל ספק בזה. ואם אתה, חבר-הכנסת תמיר, רוצה להתפשט, להתרחב, להתנפח, וזה מכין לנו את כל התנאים למלחמת נצח, הרי העם יגיד לך, כי לא באנו הנה בשביל מלחמות. אני רוצה שהנכדים שלנו לא יצטרכו ללבוש מדי חיילים ולהילחם על "פנטזיות", על גבולות היסטוריים, דתיים, גבולות מיסטיים. שר החוץ עצמו אמר פעם, שספרי הקודש לא יכתובו לנו את גבולות ישראל, לא מיסטיקה היסטורית ולא מיסטיקה דתית. הוא עצמו אמר את זה. אפילו בגלל זה לא הייתי אומר, חבר-הכנסת אבנר, כי מה שאמר חבר-הכנסת שמואל תמיר ומה שאמר שר החוץ זה אותו הדבר. יש הבדלים בתוך הממשלה. יש שר כזה ויש שר כזה. השאלה היא: מה המגמה הקובעת בממשלה? לצערי, המגמה הקובעת בממשלה זאת העד-פת שטחים על פני שלום; לפי מיטב הכרתי — זה לא ילך ביחד: או שטחים, או שלום.

לכן אנו אומרים: ממשלת ישראל צריכה לוותר על כל תביעה טריטוריאלית בשטחים המוחזקים, כיוון שאם היא תרצה חלק, חלק ניכר, או פחות מזה, בעוד שאחרים מתכוונים לסיפוח כולל, זה לא יוליד שלום. זה יוליד מלחמות, שבדאשונה בהן נצליח, בשנייה נצ-ליח, בשלישית נצליח וברביעית אנו עלולים להיכשל. לאן נלך, למדבר? אל הים נלך, אנו עומדים עם הגב

שמואל מיקוניס (מק"י):

גם לא הפ.ק.פ. אתה לא היית מגרש אותם. אלף כמון לא היו מגרשים אותם.

שמואל תמיר (המרכז החפשי):

צ'רצ'יל הודה מפורשות בפרלמנט, מי גירש אותו מכאן. הוא יותר מוסמך ממך.

שמואל מיקוניס (מק"י):

את הבריטים גירש מהארץ הנצחון של הצבא הסובייטי על גרמניה של היטלר, על מוסוליני ועל יפאן.

שמואל תמיר (המרכז החפשי):

הסובייטים אף אישרו שמלחמת המתת-החיים הביאה לגירוש הבריטים.

שמואל מיקוניס (מק"י):

אינך מוכרח להפריע לי מהתחלה והתמדה. תן לי לומר דברים כפי שאני יודע אותם.

שמואל תמיר (המרכז החפשי):

אל תאמר דברים שאין להם קשר עם המציאות.

שמואל מיקוניס (מק"י):

תן לי לומר דברי הגיון. זה אמנם ערב בחירות, אבל אין זאת אומרת שהמוח שלנו צריך להיות מטושטש ומודלך.

שמואל תמיר (המרכז החפשי):

אבל תשתדל לשים לב לעובדות. זה יעזור, חבר-הכנסת מיקוניס.

שמואל מיקוניס (מק"י):

יש שאלות שהן חשובות יותר מאשר תעמולת בחירות.

שמואל תמיר (המרכז החפשי):

שים לב לעובדות.

שמואל מיקוניס (מק"י):

ובכן, לא גירשנו אף בריטי אחד מהארץ. אתם, יחד עם ההגנה, לא גירשתם אף בריטי אחד מהארץ. איני מזלזל במאבק הישוב בבריטים, אך רק הנצחון של בעלי-הברית על הציר הפאשיסטי ברלין-רומא-טוקיו הוא בעיקר שגירש את הבריטים מהארץ.

שמואל תמיר (המרכז החפשי):

זה היה ב-1944 ואחרי זה הם היו פה שלוש שנים — אולי לא היית או בפעילות — ולחמו בהם. היה מרד והיתה מלחמה.

היו"ר מ. זר:

חבר-הכנסת תמיר, חבל על כוחותיך.

שמואל תמיר (המרכז החפשי):

יש גבול לשטויות.

היו"ר מ. זר:

תפסיקו את הדיון על ההיסטוריה היום.

שמואל תמיר (המרכז החפשי):

זאת לא היסטוריה. יש לזה משמעויות אקטואליות.

חוברת ל"ה, ישיבה תנ"ג

— הצעה לסדר-היום (מיקוניס, זר, גולן) ; סקירת שר התיירות על פעולות משרדו (דין)
(זר, קול) —

ארץ-ישראל. הספחנים, מטעמים ריאקציוניים שלהם, הוסיפו לכך "היסטורית". הם — הערבים — יחליטו. לא אנחנו נחליט בשבילם. אנחנו לא יכולים לחוץ בכיוון זה, כפי שעשו זאת שר החוץ ושמול ממי, אסור לנו ללכת עם הראש אל הקיר בצורה הרפתקנית שכזו. אנחנו חיים בכנסת בשאנונות, אבל מי שהיה בחוץ לארץ רואה ויודע, מה הם ממדי התמיכה בעניין הפלשתינאי; זה לא עניין של "סתם בעלמא" ... אחרי וייטנאם גברה התמיכה בעם הפלשתינאי ובדרישתו להגדרה עצמית. מדוע זה דו-משמעי? זה לא דו-משמעי.

היו"ר מ. זר:

מצא משפט סיום טוב. אתה מומחה לזה.

שמול מיקוניס (מק"י):

אני רוצה לסיים במשפט אחד ולומר: שר החוץ מנה לנו את כל הטובות שהערבים בשטחים נהנים מהן. אני יכול לומר באופן ברור, וכל מי שמכיר את העניינים יכול לומר זאת: הערבים אומרים, שהם "מוחל טובות"; הם מוותרים על כל הטובות האלה ...

היו"ר מ. זר:

זה סיום טוב.

שמול מיקוניס (מק"י):

אני רוצה לומר כמו שאמר משה דיין עצמו: הם לא רוצים — לא את דיין ולא את חוסיין. פירוש הדבר, הם רוצים להיות עצמאיים. תכירו בזה. אם לא תכירו בזה מרצון, תכירו בזה מאונס.

יצחק גולן (המפלגה הליברלית העצמאית):
נקודה.

שמול מיקוניס (מק"י):

זו קריאת-הבניים הטובה ביותר שלך בשנתיים האחרונות, ולכן אני מסכים לה, ואפסיק.

ז. סקירת שר התיירות על פעולות משרדו *

1. תשובת השר

היו"ר מ. זר:

חברי הכנסת, אנו עוברים לסעיף ב' בסדר-היום: תשובת שר התיירות לדיון על סקירת פעולות משרדו. רשות הדיבור לשר התיירות.

שר-התיירות מ. קול:

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, קודם כל אני רוצה להודות לחברי הכנסת שהשתתפו בדיון וגילו התעניינות מרובה בתיירות ובפעולות משרד התיירות. אשמיע רק הערות בחדות לגבי נושאים שהועלו בוויכוח. לדברי חברי-הכנסת הרב נריה, בדבר אי-מתן פירסום מספיק למקומות קדושים בארץ בעלי אופי יהודי, בפירסום סומי המשרד בכלל ובפירסום כרות הכ"ה בפרט, ברצוני להבהיר כי משרד התיירות שוקד על פירסום נאות של כל אותם דברים שהצביע עליהם חברי-הכנסת הרב נריה, ואילו היה כאן הרב נריה, הייתי נותן לו מתנה

יפה — ואשמור אותה בשבילו — תבילת כרזות יפות של משרד התיירות, שהוא יכול לקשט בהן אפילו את ישיבת "בני-עקיבא".

אצביע על חלק מפעולות אלה. ירושלים, טבריה וצפת והמקומות הקדושים ליהודים בכלל שלובים בצורה זו או זו כמעט בכל חומר פירסומי שלנו, במידה שאינו עוסק באורח ספציפי בעיר אחרת או אינו מכוון לנוצרים. לא ידוע לי על כרזה לשנת הכ"ה ובה "היפים". משרדנו אחראי על שתי כרזות בלבד: כרזה כללית שהופקה על-ידי המשרד הראשי, וכרזה, ועליה דמויות של עובדים בשרותי התיירות, שהופקה על-ידי נציגותנו בארצות-הברית.

כרזות על מקומות קדושים ליהודים הופיעו מאז המלחמה כלהלן: ירושלים — צילום מהאוויר, 80,000 עותקים; ירושלים — ציור של בלום, 20,000 עותקים;

בנוסף על כך נערכו אירועים אחרים בעלי צביון דתי בחסות המשרד בראש השנה, בשמחת תורה, בפורים, בל"ג בעומר, בפסח - סדרים במקומות שונים - ובשבועות. השתתפותו בתקציב אירועים אלה היתה נכבדה.

לדבריו של חבר-הכנסת ג'בר מועדי עלי לומר: היה מופלא מאוד לשמוע ממנו כי לא עשינו למען הקמת מרכזי תיירות בכפרים הערביים בכלל ובכפרים הדרוזיים בפרט. כדי להעמיד דברים על דיוקם אבהיר לחבר-הכנסת מועדי, כי בשנת 1972 ניתנו מתקציב הפיתוח של המשרד הסכומים הדרושים כהשתתפות להקמת שירותים ציבוריים בדליית אל-כרמל. כמו כן ניתן תקציב כהשתתפות בפיתוח מסעדת "סלים שופי" בברכת-דם שבגולן.

בנוסף לכך אושרו עד סוף שנת 1972 הלוואות להקמת פונדק בעוספייה ולהקמת מסעדת "חנא אל חנא" בטבחה. כן אושרו כבר הלוואות חדשות להקמת 9 מסעדות בכפרים: דליית אל כרמל, עוספייה, כפר-פנה ויונה.

חבר-הכנסת יעקב מזרחי מציע שתינתן יותר תשומת-לב להדרכת תיירים למקומות יהודיים, וכן להיטיב את משכורתם של מורי-הדרך בישראל.

בקשר לכך רצוני להסביר, כי כשמדובר בביקור של תיירים יהודיים, כל מסלול סיור שלהם מבוסס על ביקור במקומות יהודיים. תכניות המסלולים נבדקות על-ידנו ואנו דואגים לכך שמקומות יהודיים ישולבו בצורה מרכזית בסיוורים. אחרי הכל, מעניינו הוא להבליטם, כי זוהי גם ערובה לשמירת הקשר עם יהדות התפוצות המבקרת בישראל.

אשר לשאלת משכורת מורי-הדרך, הרי אין הם מקבלים את משכורתם ממשרד התיירות אלא מחברות פרטיות ומהגורמים המעסיקים אותם. בעניין זה נקבעו קריטריונים בין איגודי מורי-הדרך לבין האיגוד המקצועי שלהם בהסתדרות.

לדברי חבר-הכנסת דוד קורן, בנושא פיתוח החניונים בישראל, רצוני להביא לידיעתכם כי בישיבה משותפת שנערכה במשרד התיירות ב-4 ביולי בהשתתפות נציגי אירגון המקצוע האזורי וגורמים אחרים המטפלים בהקמת חניונים וקמפינג הוחלט, כי במרוצת השנתיים הקרובות יוקמו 10 חניונים בהשקעה של כ-7 מיליון לירות. המימון יהיה בחלקו הגדול מתקציב משרד התיירות ויתר מוצא השלטון המקומי והמועצות המקומיות שבתחומן יוקמו החניונים. כל האמור לעיל הוא בנוסף על התקציב של 880,000 לירות שמשרד התיירות מקצה השנה להרחבת החניונים הקיימים.

חברי כנסת אחדים התייחסו בדבריהם לשאלת מדיניות התעופה לישראל ובתור כך גם לשאלות טיסות השכר והדרכים להחל מחר הטיסות לארץ. בקשר לכך רצוני להסביר את הדברים הבאים:

מדיניות התעופה הנוכחית תימשך עד סוף שנת 1973, ולכן אין בדעתי עתה להיכנס לדיון בשאלת טיסות השכר. אוכל רק להעיר, שלדעתי אין טיסות השכר בבחי"נ נת "תרופה" לפתרון כל בעיות התיירות בתנאים הנוכחיים של ישראל. אחת אוכל לומר: אין לראות בשאלה זו את הסיבה העיקרית להאטה בתנועת התיירות לישראל, כפי שחשב חבר-הכנסת מילמן. המצב הכלכלי

ירושלים - תחריטים, 50,000 עותקים; ירושלים - שערי-שכם, 3,000 עותקים; טבריה - 50 עותקים; בסך-הכל - כ-160,000 כרוזות.

מפות: ירושלים - 1,200,000; טבריה - 300,000; צפת - 300,000; ובסך-הכל - 1,800,000 מפות.

חוברות ועלונים: ירושלים - 3 סוגים, 1,600,000; טבריה - 2 סוגים, 500,000; חוברת ליהודים - 300,000 עותקים; צפת - 300,000 עותקים; שתי חוברות כלליות - 4,500,000 עותקים; חוברת על 10 ערים בארץ - 300,000 עותקים; ובסך-הכל - 7,500,000 חוברות ועלונים.

בקשר לסרטים: המקומות הקדושים ליהודים מופיעים בכל סרט כלשהו אי פעם לעידוד תנועת התיירות לארץ. בשנת 1970 הופק על-ידינו הסרט "נכתב באבן", שנושא אתרים יהודיים בארץ. הסרט, שהוא בן 23 דקות, הוקרן ברחבי העולם באמצעות לשכותינו.

בנוסף על כל אלה אנו שוקלים עתה רכישת עותקים מסרט מיוחד על נושא המקומות הקדושים, שהופק על-ידי שירות הסרטים שבביל משרד הדתות. מובן שיש לנו גם כרוזות על תיירים ותיירות בשפת הים ובאזורי הקיט, כי עלינו להאבק על תיירות זאת. כאן אנחנו רק מראים להייר הפוטנציאל מקצת שבמקצת מהתיירים הנפלאים של "שיר השירים". מכיוון שהרב חבר-הכנסת נריה הוא מייסד "בני-עקיבא" והתנא הגדול רבי עקיבא אמר ש"שיר השירים" קדוש מכל הספרים האחרים, אני מציע איפוא לחבר-הכנסת הרב נריה להבין שגם תיירים ותיירות רוצים לא רק לקרוא ב"שיר השירים", אלא גם לראות את "שיר השירים" של ימינו במדינת ישראל. לא נוכל למשוך את התיירים בנוסח "קוהלת" ואף לא בנוסח "איכה".

לשאלתו של חבר-הכנסת הרב נריה בדבר בית-המלון בקייט-ארבע: התכנית להקמת המלון אושרה על-ידי משרד התיירות, והחברה לפיתוח מפעלי תיירות אישרה ליוזמי הלוואה בתנאי שיקבלו ערבות המדינה כמקובל לגבי פרויקטים בשטחים. בקשה כזאת הוגשה מצדנו לוועדת השרים לענייני כלכלה, ועם קבלת ערבות המדינה הודיעו היוזמים שיגשו לבניית המלון.

חבר-הכנסת הרב נריה מצביע גם על הצורך להגביר את פעולות עידוד העלייה לרגל, במיוחד בחגים יהודיים. בעניין זה רצוני להצביע על מיבצעים מספר שמארגן משרד התיירות למטרות עידוד תיירות מסורתית מחוץ לארץ, בעיקר לקבוצות מאורגנות ותוצאותיהם. מיבצע עלייה לרגל לירושלים: בסוף 1970 נערכה תכנית על-ידי משרד התיירות בשיתוף עם "אל-על", הוועדה להר-ציון ועריית ירושלים. למיבצע זה נערכו פירסומים רבים בשפות שונות, ומידע עליו הופץ בין השאר גם בעתונות היהודית בחוץ לארץ, ובמודעות ובכרוזות בארץ. למיבצע הוקצבו 45,000 לירות, אך הוא הופסק במאי 1972, לאחר שהוברר שמספר התיירים שהשתתפו בו היה כה מצומצם - כ-150 תייר - עד כי לא היתה הצדקה להמשך קיומה.

כמו כן מארגן משרד התיירות בקביעות אירועים מיוחדים בחג החנוכה בכל אזורי הארץ. בירושלים נערך טקס הדלקת נר חנוכה על הר-ציון, בנוסף על בתי-המלון, שגם בהם נערכו טקסים מסורתיים. גם על המצדה התקיים טקס הדלקת נרות בהשתתפות כ-1,200 תיירים. תקציב המשרד לאירועי החנוכה היה 23,500 לירות.

חוברת ל"ז, ישיבה תנ"ג

— סקירת שר התיירות על פעולות משרדו (תשובת השר) (קול, אבנרי); (סיכום הדיון) (זה, ד. קורן) —

אורי אבנרי (המחנה הרדיקלי הישראלי):
הגשתי הצעה כזו לפני שמונה שנים ונימקתי אותה.

שר-התיירות מ. קול:

במשך שמונה שנים אתה עוסק בכל כך הרבה עניינים בכנסת. אם הנושא הוא כה חשוב, מדוע שכחת אותו במשך שמונה שנים, כאשר אני נאבק על כך עם כל הגורמים?

אורי אבנרי (המחנה הרדיקלי הישראלי):
העלינו את העניין מאה פעמים בהודמוניות שונות.

שר-התיירות מ. קול:

בטוחני שאילו התלכדנו כולנו סביב העניין — וזה לא עניין של יוקרה ויוזמה, אלא עניין בעל חשיבות ממדרגה ראשונה למען התיירות, הקיט והנופש בישראל — אל — אפשר היה להעביר זאת. אני מקווה שבועדת השרים לענייני כלכלה יזכה העניין ליתר תמיכה.

שמעתי שגם בוועדת הפנים התקיים השבוע דיון בנושא זה. אני מבדך את יושב-ראש ועדת הפנים על היוזמה שגילה בנדון.

כמה חברי כנסת שאלו מדוע לא חלה כל התקדמות בעניין חוק התיירות. אני צריך להציג את השאלה הזאת לחברי הכנסת. אינני מבין מדוע הם שואלים אותי. לפני חודשים מספר הבאתי לקריאה ראשונה בכנסת את הצעת חוק התיירות, והדיון בהצעת החוק טרם החל בוועדת הכלכלה של הכנסת, שאליה הוא הועבר. היכן חברי הכנסת הנכבדים? מדוע הם מעכבים את הדיון בהצעת חוק התיירות? ודאי שהצעת החוק לא תגיע לקריאה שנייה ושלישית בכנסת הנוכחית, וזאת כשאפשר היה להספיק לא רק לדון בהצעת החוק אלא גם לאשר אותה בכנסת הנוכחית. אני שמח שיושב-ראש ועדת הכלכלה של הכנסת, חבר-הכנסת שכטרמן, הביא לסיום את הפרשה של חוק תיירות מרפא, אשר אושר על-ידי הכנסת. אבל זה עדיין איננו יכול לשמש פיצוי על אי-הטיפול בחוק התיירות, שהוועדה לא דנה בו ולא הביאה אותו לקריאה שנייה ושלישית. לדעתי, זהו חוק חיוני מאוד, אשר בא להבטיח כמה תנאים יסודיים לפיתוח התיירות בארץ. יש גורמים רבים שהביאו להאטה, אבל גם אנו בישראל אשמים לא במעט בכך. זה מתבטא ביחס אל התיירים, בליכולן, במצב החופים, בניצול לרעה של תיירים ובתופעות שליליות אחרות, שאנו צריכים להיאבק נגדן.

אני מבין איפוא את צערי שחוק התיירות לא יאושר בכנסת הנוכחית. וברור שהוא לא יאושר, אם לא התחילו לדון בו.

בסיום דברי אני מודה לחברי הכנסת על תשומת-הלב ועל ההערות השונות; אנו נביא בחשבון את ההערות שהושמעו כאן במהלך הדיון, ונשתדל לעשות כמיטב יכולתנו לענות עליהן.

בארצות-הברית, התנועות בשערי המטבע בעולם, חוסר היציבות הכלכלית ובעיות אזור המזרח התיכון, מחירי הטיסות והזכרונות הלא-נעימים שנשארו מיחס היוולד כלפי תיירים שביקרו בארץ בשנים עברו — כל אלה, ועוד סיבות, הם שגרמו להאטה. אילו היו טיסות השכר בבחינת הפתרון הבלעדי, כפי שחושב חבר-הכנסת מילמן, היינו צריכים לראות עלייה רצינית בתנועת תיירות מאותן ארצות שמהן מותרות טיסות שכר לישראל. לצערי, לא כך הוא הדבר.

אוכל להודיע היום דבר אחד בבירור והוא — שאין בכונותי להשלים בשום פנים ואופן עם מחירי הטיסות שהיו לישראל עד עכשיו. אני דורש הוזלה למשך כל ימות השנה ולא רק לחודשי החורף. מחירי "החבילה" המזולים שהושגו לחודשי החורף הקרובים הם בבחינת צעד ראשון בכיוון שהזכרתי, וכאמור אני מסתפק בהישג זה.

חברי הכנסת, לשאלה בעניין רשות החופים רצוני לומר, שהגשתי שוב הצעה לוועדת השרים לענייני כלכלה לדון מחדש בהקמתה של רשות חופים. ההחלטה שנתקבלה בשעתה בוועדת השרים לענייני כלכלה להקים ועדת תיאום לא הביאה לשום פתרון. המצב בחופים שלנו החמיר מאוד בזמן האחרון. אני מפנה את תשומת-לבם של חברי הכנסת לכתבה, שפורסמה השבוע בעתון "דבר השבוע", של יורם קניוק, ובה תיאור הנעשה בחוף נתניה. יכולתי להראות לכם מכתבים רבים שקיבלתי מתיירים שביקרו בחופים אחרים. אנו הורסים אוצר גדול של ישראל. בלי רשות חופים ארצית לא יימצא לכך הפתרון. חשוב להקים רשות חופים אשר תשמור על החופים, תפתח אותם, תדאג לנקיון בהם. זאת לא יכולה לעשות רשות מקומית אחת. לכן אני תובע להקים רשות חופים, ולא אוותר בנקודה זו. אני מציע כי משרד הפנים, משרד התחבורה, ביחד עם מינהל מקרקעי ישראל, יהיו שותפים עם משרד התיירות ועם השלטון המקומי בהקמת רשות חופים. אינני יודע מדוע יש התנגדות לכך.

אני רוצה להעיר לחברי הכנסת הנכבדים: עם כל הכבוד, כולכם דיברתם בעד הקמת רשות חופים, חברי כנסת מכל הסיעות תמכו בכך. אבל אינני מבין מדוע חברי הכנסת אינם מתלכדים יחד כדי להציע הצעת חוק פרטית בדבר הקמת רשות חופים, שתובא לאישור הכנסת. מדוע הדבר לא נעשה, אם הכל רוצים בכך?

חבר-הכנסת אבנרי דיבר כגיבור גדול, כאילו הוא יום את הנושא של הקמת רשות חופים. יכולתי להוכיח לו אחרת. חבר-הכנסת אבנרי "מנעיר" את הכנסת בהצעות לסדר-היום ובהצעות חוק פרטיות רבות, ולא מוכן לי מדוע לא הגיש הצעת חוק פרטית בדבר הקמת רשות חופים, אם הוא היה היוזם. מה שלא נכון, לפי דעתי.

2. סיכום הדיון

דוד קורן (המערך, עבודה-מפ"ם):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, הצעת סיכום בשם הסיעות: המערך (עבודה-מפ"ם), מפד"ל, המפלגה הליברלית העצמאית, קידמה ופיתוח, שיתוף ואחווה:

היו"ר מ. זר:

אנו עוברים להצעות סיכום. רשות הדיבור לחבר-הכנסת דוד קורן, שיביא הצעת הסיכום בשם סיעות מספר.

— סקירת שר התיירות על פעולות משרדו (סיכום הדיון) (ד. קורן, זר, הורביץ, אבנרי); חוק תגמולי ביטוח לצד שלישי (זר, שחל) —

הי"ר מ. זר:

רשות הדיבור לחבר-הכנסת אבנרי, להצעת סיכום מטעם סיעת המחנה הרדיקלי הישראלי.

אורי אבנרי (המחנה הרדיקלי הישראלי):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, הצעת סיכום מטעם סיעת מר"י — המחנה הרדיקלי הישראלי:

הכנסת מחליטה שיש להקים רשות ארצית לחוף הים, שתקבל לידיה את הריכוז, התיכנון, הפיתוח והניהול של כל חופי ישראל, כדי למנוע השחתה וזיהום ולהפוך את שפת הים כולה לאזור בילוי וקיט לתושבי הארץ.

הי"ר מ. זר:

כדי שלא תהיה אי-הבנה: אנחנו נוהגים להשתמש בראשי תיבות של רשימות. השם שאושר לחבר-הכנסת אבנרי בוועדת הכנסת, ראשי התיבות שלו הם "מר"י". אבל נכון, שאם כל אחד ירצה לאיית את השם כרצונו, נימצא במצב לא-נוח. בכל אופן, בעלי הרשימות יחליטו מה הם רוצים.

אנחנו עוברים להצבעה על הצעות הסיכום.

הצבעה

הצעת הסיכום שהובאה על-ידי חבר-הכנסת א. אבנרי לא נתקבלה.

הצעת הסיכום שהובאה על-ידי חבר-הכנסת י. הורביץ לא נתקבלה.

הצעת הסיכום שהובאה על-ידי חבר-הכנסת ד. קורן נתקבלה.

הכנסת רושמת לפניו את סקירת שר התיירות על פעולות משרדו, שנמסרה לכנסת ביום ב' בתמוז תשל"ג — 2 ביולי 1973, וכן את דברי התשובה שנמסרו לכנסת היום, י"ח בתמוז תשל"ג — 18 ביולי 1973.

הי"ר מ. זר:

רשות הדיבור לחבר-הכנסת הורביץ, להצעת סיכום מטעם הרשימה הממלכתית.

יגאל הורביץ (הרשימה הממלכתית):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, הצעה מטעם הרשימה הממלכתית לסיכום הדיון במשרד התיירות:

1. הכנסת קוראת למשרד התיירות להגביר את ערוגותו לנוכח המשבר הפוקד את התיירות, ולפעול בהקדם להפחתת הגורמים שיצרו אותו.

2. הכנסת קוראת לשר התיירות ליצור תמריצים כדי למשוך כוחות צעירים לענף התיירות, ובכך ליצור עתודת כוח-אדם מאומן לשם איוש בתי-המלון ההולכים ונבנים.

3. שר התיירות ומשרדו מתבקשים לתת את דעתם לפיתוח התיירות העממית. במסגרת זו יש לבנות חניוני קמפינג נוספים, לשפר את חופי הרחצה ולהרבות במית-קני ספורט ימי ושיט.

4. הכנסת קוראת למשרד התיירות להקפיד הקפדה יתרה על מיון ואישור השקעות בבתי-מלון חדשים.

ה. חוק תגמולי ביטוח לצד שלישי, תשל"ג—1973 * (קריאה ראשונה)

בסעיף 29 במשפט הפתיחה, שאפשרות תביעה בין הנפגע לבין חברת הביטוח קיימת רק מפני חבות טעונת ביטוח, כלומר — רק במקום שהחוק מחייב אדם מסוים לבטח את עצמו בחברת ביטוח מסוימת יוכל הנפגע לפנות ישירות, בתנאים מסוימים, ולקבל את המגיע לו מחברת הביטוח. מה"כ" בחוק הזה השתמע הלאו לגבי מקרים אחרים, שאין בהם חבות ביטוח.

והנה קרו עשרות מקרים שבהם נפגעו אנשים בתאונות עבודה, למשל, ואין עליהם חובת ביטוח על-פי החוק — אין חובה על המעביד לבטח את מפעלו בחברת ביטוח. במקרים של תאונות עבודה קרה שהנפגע תבע בבית-המשפט, וכאשר נפסק לו סכום פיצויים המגיע לו, חברת הביטוח היתה מוכנה לשלם את הסכום שנפסק. אבל משבאה לשלם, היתה צריכה לשלם למעביד. אם המעביד היה בחליץ פשיטת-רגל או החברה נכנסה לפירוק, הרי הכספים שהגיעו לנפגע הועמדו לרשות הכונסים, והנהגים הם נושים אחרים ולא הנפגע עצמו. הבעיה הגיעה לבית-המשפט ובית-המשפט בישראל נתן את דעתו על הסוגיה הזאת בעירעור אורחי 14/69 סהר נגד המפרקים של חברת מפעלי סרן מאוחדים. בפסק-הדין בעמוד 746 פסק בית-המשפט העליון, מפי השופטים קיסטר, מני וכהן, כי לפני תיקונו של חוק פקודת כלי רכב מנועי היה המצב המשפטי ברור, וכי הפקודה

הי"ר מ. זר:

חברי הכנסת, אנו עוברים לסעיף הבא בסדר-היום: חוק תגמולי ביטוח לצד שלישי, תשל"ג—1973 — קריאה ראשונה. החוק הוא פרי יזמתו של חבר-הכנסת שחל. רשות הדיבור לחבר-הכנסת שחל.

משה שחל (המערך, עבודה—מפ"ם):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, הצעת החוק, חוק תגמולי ביטוח לצד שלישי, מוגשת בעקבות תיקון קודם שנועשה בפקודת ביטוח כלי רכב מנועי (סיכוני צד שלישי), תשכ"ח—1967, אשר תיקן את סעיף 16(1) והביא למצב משפטי, שבו קופחו עשרות, מאות ואולי אלפי אנשים כתוצאה מתיקון שנתקבל ב-1970. עד לאותו תיקון ב-1967 פירשו בתי-המשפט בישראל את סעיף 16(1), שהפך לסעיף 29 בנוסח החדש של פקודת ביטוח כלי רכב מנועי (סיכוני צד שלישי), ככולל כל חוזה ביטוח. במקרה של פשיטת-רגל של המבוטח או פירוק החברה המבטחת נוצרה יריבות ישירה בין הנפגע ובין חברת הביטוח לזכותו של הנפגע, הן לגבות את הפיצויים — לכשיוכיח את נזקו — והן לכך שחברת הביטוח לא תוכל לקזז את הסכום, שיש לשלם לנפגע, כנגד החובות שהיו למבוטח כלפי חברת הביטוח.

לשון החוק שנתקבלה בפקודת כלי רכב מנועי אמרה

חוברת ל"ו, ישיבה הנ"ג

— תגמולי ביטוח לצד שלישי (שחל, זר); החלטה בדבר הסמכת ועדת העבודה להביא לקריאה שנייה ושלישית חלק מהצעת חוק הספנות (ימאים) (זר, ארכלי-אלמולונו) —

פיצויים בסכום של כמה אלפי לירות. אותו עובד, לאחר פשיטת-הרגל של "אוטוקרס", פנה אלי וחביא לפני את בעייתו, ואמר לי בלשונו, שכל אחד אומר לו שהוא זכה במשפט, אבל איננו יכול לממש את פסק-הדין, וכאשר הוא פנה לחברת הביטוח נאמר לו, שהסכמים יועברו לכונסים. חברת הביטוח העלתה גם את עניין החובות של חברת "אוטוקרס" לחברת הביטוח.

בית-המשפט אמר שאין הצדקה לקיזו פיצויים אלה מן הטעם הפשוט, ששנת קרות התאונה אינה זהה לשנת פשיטת-הרגל, ובאותה שנה המבוטח לא היה חייב חובות כלשהם כלפי המבטח.

הנימוק השני שאצטט הוא מפי כבוד השופט כהן: "ואם היא מלווה למבוטח כספים על-מנת להיפרע מכס-פי ביטוח כמו אלה, אין לה אלא להלין על עצמה בלבד אם המבוטח מעדיף את חובות הנאמנות כלפי צד שלישי על פני חבותו כלפיה, ואם בא המחוקק ונותן לעדיפות זו גושפנקה של החוק".

חברות ביטוח רבות נוהגות לתת הלוואות למבוטחים אצלן, וכאשר קורה מקרה של פשיטת-רגל, באה חברת הביטוח ורוצה לקזז סכומים גדולים מאוד מהתשלומים המגיעים לנפגעים. אין לדעתי הצדקה לכך. דינה של חברת הביטוח במקרה זה כדין בנק שמסתכן במתן הלוואה. ושום הלוואה אינה קשורה ולא צריכה להיות קשורה לזכויותיו של צד שלישי שנפגע.

אני מביא את ההצעה לקריאה ראשונה ומקווה שהבית יאשר אותה. אישורה יתקן עוול שהמחוקק לא התכוון לו בעת שנתקבל הנוסח החדש של חוק לסיכוני צד שלישי ברוב מנועי. אני מבקש להעביר את ההצעה לוועדת החוקה, חוק ומשפט להכנתה לקריאה שנייה ושלישית.

היו"ר מ. זר:

לא נרשמו נואמים לדיון. אני מעמיד את החוק להצבעה בקריאה ראשונה.

הצבעה

ההצעה להעביר את חוק תגמולי ביטוח לצד שלישי, תשל"ג-1973, לוועדת החוקה, חוק ומשפט נתקבלה.

ט. החלטה בדבר הסמכת ועדת העבודה להביא לקריאה שנייה ושלישית חלק מהצעת חוק הספנות (ימאים), תשל"ב-1972 *

בוועדת העבודה לאחר קריאה ראשונה לצורך הכנת לקריאה שנייה ושלישית. הוועדה סיימה את הדיון בחוק, פרט לשלושה פרקים: י"א, י"ב וי"ד.

הוועדה החליטה לבקש מהכנסת להרשות לה להביא לקריאה שנייה ושלישית את החלק שהיא כבר סיימה, ואילו החלק השני יישאר בוועדה להמשך הדיון לאחר הקריאה הראשונה.

מתקופת המנדט ב-1947 הלכה בעקבות הפקודה האנגלית. והנה דווקא על-ידי תיקון הפקודה בנוסח החדש ב-1967 נוצר המצב המשפטי הזה, שהמחוקק חייב לתת את דעתו עליו.

ואלה דברי השופט קיסטר בעמוד 750 באותו פסק-דין: "אכן בשנת תשכ"ח תיקן המחוקק את החוק וקבע כי הוא חל רק על ביטוח כלי רכב, ולא ברור מה ראה המחוקק לעשות זאת, ומן הראוי הוא שהמחוקק ישם לבו לתוצאות של תיקון הסעיף".

הצעת החוק המוגשת כאן באה לתקן שני חוקים. היא באה לתקן את פקודת פשיטת-הרגל בסעיף 38 וקובעת שבמקרה של פשיטת-רגל, הרי בביטוח שנעשה לטובת צד שלישי יהיה זכאי אותו צד שלישי לקבל את המגיע לו על-פי חוזה הביטוח, בלי שיודקק. לתביעה של המבוטח עצמו.

התיקון הנוסף, שמתחייב כדי לסתום את הפירצה הזאת שנוצרה בחוק, הוא בפקודת החברות בסעיף 220, ששוב יקבע תגמולי ביטוח לטובת צד שלישי שלמענו נעשה הביטוח. הצעת התיקון — אם היא תתקבל — הרי היא תקבע שזכויותיו של צד שלישי שלטובתו נעשה ביטוח, בין שהחבות טעונה ביטוח, כמו במקרה של ביטוח כלי רכב מנועי, ובין שהביטוח אינו נובע מחבות ביטוח כמו ביטוח מעבידים — הן: אם נפגע, יוכל לקבל את הפיצוי מחברת הביטוח באופן ישיר; ולחברת הביטוח לא תהיה זכות קיזו כלפי הנפגע — הצד השלישי — בשל חובות כל שהם של המבוטח כלפי המבטח.

אעיר הערה לגבי בעיית הקיזו ומדוע לא יהיה זה מן הצדק לקזז את החובות של המבטח מחברת הביטוח. בית-המשפט נתן את דעתו על בעיה זו באותו פסק-דין שציטטתי והוא אומר כאן דברים ברורים: "משני טעמים אסור לאפשר לחברת ביטוח את הקיזו: האחד — שנת התאונה, שבה קרתה התאונה, אינה זהה לשנת פשיטת-הרגל ולשנה שבה נוצר החוב של החברה המבטח — חת כלפי חברת הביטוח".

אדוני היושב-ראש, ברשותך אביא לפני הבית דוגמה הממחישה את הצורך בתיקון החוק, שהובאה לפני על-ידי עובד "אוטוקרס" שנפגע בתאונה עבודה, ובית-המשפט פסק לו נכות של 100%, וזיכה אותו בתשלום

היו"ר מ. זר:

אנו עוברים לסעיף י"ח בסדר-היום: החלטה בדבר הסמכת ועדת העבודה להביא לקריאה שנייה ושלישית חלק מחוק הספנות (ימאים), תשל"ב-1972. רשות הדיבור ליושבת-ראש ועדת העבודה.

שושנה ארכלי-אלמולונו (יו"ר ועדת העבודה):
כבוד היושב-ראש, כנסת נכבדה, חוק הספנות נמצא

— החלטת בדבר הסמכת ועדת העבודה להביא לקריאה שנייה ושלישית חלק מהצעת חוק הספנות (ימאים) (ארבלי-אלמולינו, זר); שאילתות ותשובות (זר, נחושתן, דיין, כץ); הצעות לסדר-היום (זר, לורנץ) —

היו"ר מ. זר:

אני מעמיד את ההחלטה להצבעה.

הצבעה

ההחלטה בדבר הסמכת ועדת העבודה להביא לקריאה שנייה ושלישית חלק מהצעת חוק הספנות (ימאים), תשל"ב-1972, נתקבלה.

אני מבקשת מהכנסת לקבל את ההחלטה הבאה: בהתאם לסעיף 95 לתקנון הכנסת מחליטה הכנסת להרשות לוועדת העבודה, על-פי הצעתה, להביא לפני הכנסת לקריאה שנייה ולקריאה שלישית את הצעת חוק הספנות (ימאים), תשל"ב-1972 — להוציא פרקים י"א, י"ב ו-י"ד — שהועברה לוועדת העבודה ביום כ"ב בכסלו תשל"ג, 28 בנובמבר 1972.

י. שאילתות ותשובות

דלי אוכלוסין. הנחיות אלה הובאו גם לידיעת ועדת החוץ והבטחון וועדת הכספים של הכנסת בעת הדין על תקציב הבטחון 1972.

5. התנאים להעסקת החיילות נקבעו בין אגף הנוער והנח"ל במשרד הבטחון לבין המשקים. עיקר התנאים: (א) החיילות תעבדנה 6 שעות ביום ויתרת הזמן תוקדש להכרת המשק, לאימוץ למשפחות ולהסברה — פעולות שתאורגנה על-ידי המשק הקולט.

(ב) החיילות תבואנה מצוידות בציד אישי מסוגים שונים, ואילו המשק הקולט ידאג להסעתן מהבסיס למשק ובחזרה, לשיכון במבנים מתאימים, לכלכלתן ולעזרה רפואית בשבילן.

2. קצב מכירתם של מטוסי "ג'ט-קומודור" ו"ערבה"

חבר-הכנסת א. כץ שאל את שר הבטחון ביום ט' בתמוז תשל"ג (9 ביולי 1973):

אודה לכבודו אם יואיל להשיבני:

1. מה מספר מטוסי ג'ט-קומודור שנמכרו ונשלחו כבר לרוכשיהם?
2. מה מספר מטוסי ה"ערבה" שנמכרו ונשלחו כבר לרוכשיהם?
3. האם קצב מכירות זה תואם את התחזיות?

שר-הבטחון מ. דיין:

1-3. התעשייה האווירית היא חברה ממשלתית ונושאי ופדטי עיסוקיה מובאים לפני ועדת הכספים של הכנסת.

אני סבור שנכון יהיה מצדי שלא לעסוק בנושאים כאלה במליאת הכנסת.

יא. הצעות לסדר-היום

1. הצורך בהקמת ועדת ערר כדי לאפשר ערעור על החלטות ועדות הפטור הדנות בשיחרור נשים משירות בצבא

היו"ר מ. זר:

אנו עוברים להצעות לסדר-היום של חברי כנסת. הראשונה — של חבר-הכנסת לורנץ, בדבר הצורך בהקמת ועדת ערר כדי לאפשר ערעור על החלטות ועדות הפטור הדנות בשיחרור נשים משירות בצבא. רשות הדיבור לחבר-הכנסת לורנץ.

שלמה לורנץ (אגודת ישראל):

אדוני הישע-ראש, כנסת נכבדה, מאז ומתמיד הת-

נגדנו לגיוס בנות לצבא. הצבענו נגד החוק עם קבלתו בשנת תשי"ט. לדעתנו מקומה של הבת היהודיה, דתית או לא דתית, אינו בצבא. נדמה לי שעל סמך הנסיון של עשרים וכמה שנים הגיע הזמן שגם אלה שההלכה אינה נר לרגלם ירהרוו היהודי שני ויבדקו היטב האם מותר, האם כדאי להמשיך, ולו גם מבחינת חיי המשפחה וחיי חברה מתוקנים, בגיוס בנות לצבא.

אבל הפעם לא אכנס לכל הנושא הזה. הנושא שלי

דוד בן-גוריון אצלו; הוא לא היה מהאנשים המשתמשים במליצות. הוא פונה לכל אחד, לרבות שר הבטחון, ואומר שיידעו, שזוהי "כפייה על הצעירות נגד המצפון שלהן אשר יקר להן ולהוריהן מן החיים עצמם וזהו אצלם נטילת נשמה". ובכן, כאן לא מדובר באיסור הנוגע לדיני ממונות. גם בדיני ממונות יש חובה לאפשר עידעור, על אחת כמה וכמה כאשר מדובר בדבר היקר מכל לאדם. כאשר משפחה מרגישה שזה אצלה יותר גרוע מלקחת את הנשמה, את החיים, כיצד ייתכן ששניים או שלושה אנשים, אזרחים טובים, יקבעו את גורלם, יקבעו דין של דיני נפשות בלי כל אפשרות עידעור?

אני שואל את מר דיון: האם היית מסכים להיות דיין ולהכריע בעניין של בחורות כאלה, שאצלן זו שאלת חיים, יותר משאלת חיים, כאשר אין אפשרות עידעור על הכרעתן? אני, בכל אופן, לא הייתי מקבל על עצמי תפקיד כזה. יש לך קצת יותר ניסיון חיים מאשר לחברים היושבים בוועדת הפטור. האם היית מסכים שהכרעתך תהיה סופית, שאין אחד הכרעתך ולא כלום? אני מאמין שהיית מסכים לכך.

חברי הכנסת, אדוני שר הבטחון, איך דנים אותם חברי ועדת הפטור? אין להם כללים לדיונים. אין להם כל הנחיות. כל אחד דן לפי דרכו ולפי התרשמותו. הם שואלים שאלות ורק וכמה מהשאלות. ידוע לי ששאלו בת, איך מכשירים כף של בשר שנפלה לקדרה של חלב. אינני יודע כמה תלמידי חכמים יש כאן בכנסת. תמהני כמה מהם יוכלו לתת תשובה על כך. הם שואלים בנות לא נשואות על ענייני טהרה, דבר שאסור לשאול ומעולם לא למדו. הם שאלו מה הוא השם הנוסף לצום? יז בתמו. הם מבקשים שיגידו להם תפילות בעל-פה. לא רק ברכת המזון, אלא תפילת "כל נדרי".

דוד קורן (המערך, עבודה-מפ"ם):
את זה הם שואלים רק בחורות במיני.

(קריאה באלום)

שלמה לורנץ (אגודת ישראל):

תקבל שיהיו בתור בת דתית.

אני רוצה לצטט מתצהיר של יושב-ראש ועדת הפטור בטבריה: "אפילו משתכנעת ועדה שמבקשת המור-פיעה לפניה היא דתית בהשקפותיה ובמנהגיה, גם אז ניצבת לפני הוועדה שאלה גוספות והיא לעניין הקשר בין היותה של המבקשת דתית לבין הפטור שהיא מבקשת משירות הבטחון". הוועדה שוכנעה שהיא שומרת את כל המצוות. זה עדיין לא מספיק. "השאלה השנייה מוכרעת בעיקר על-פי התרשמותם של חברי הוועדה מהעדות, מצורת התנהגותה ודיבורה, מהופעתה ושאר גורמים שני-תלמדות בביטוי 'טבעית' עין והתרשמות כללית".

ובכן, הוועדה דנה לא רק. לפי עובדות, לפי עדות. אני יודע כמה מתקשה בית-המשפט לא לקבל עדות. במקרה נדיר בית-המשפט פוסל עדות. ולבית-משפט יש "טבעית-עין והתרשמות", אבל לוועדת הפטור העובדות עדיין לא מספיקות. הם קובעים לפי טבעית-עין והתרשמות. במקרה המסויים הזה, למי פסלו בחורה? מפני ש"התנהגותה של העותרת לפני הוועדה היתה חפזית לחלוטין מכל מצעורים". איזה חסרון. "דיבורה תקיף וענייני". חסרון גוסף. "וראינו לפנינו בחורה מן העולם, המתמצאת היטב בחברה, והריהי לכל דבר ועניין ככל בחורה אחרת שאינה באה מרקע דתי כלשהו".

מצומצם ביותר. הצעתי היא שבהתאם לחוק הקיים, שנותן לבת הדתית אפשרות להשתחרר מגיוס לצבא, תהיה אפשרות להגיש עידעור על החלטתה של ועדת הפטור בנדון. לפי הנוהל והתקנון הקיימים, אם הוועדה החליטה שהבת אינה דתית והיא צריכה להתגייס, הרי שהחלטה זו היא סופית. אין על החלטת הוועדה, שהיא בת שלושה אנשים — ואפילו יושבים בה שניים בלבד, כי בהתאם לסעיף 2(ב) של התקנון רוב חברי הוועדה פירושו שניים מתוך שלושה שיכולים להחליט — אפשרות לערער. אם הוועדה החליטה, אין כל אפשרות לערער. יותר מזה, אין גם שום אפשרות שהוועדה עצמה תדון דיון חוזר בעניין.

לפי מיטב ידיעתי, חברי הכנסת, אין דבר כזה בשום מוסד משפטי או מעין-משפטי במדינה. כאשר יש סיכסוך בדיני ממונות על מאה לירות, אם בית-משפט שלום פסק ומישהו מרגיש שלא נעשה לו צדק, יש לו אפשרות להגיש עידעור. על החלטת בית-דין לעבודה אפשר להגיש עידעור. אפילו בית-המשפט העליון, כאשר ישב בהרכב של שלושה חברים בלבד, יכול לקיים דיון חוזר. לא כן הדבר במה שנוגע לוועדת הפטור. אני שואל, אדוני שר הבטחון: האם שניים או אפילו שלושה חברים של ועדת פטור — והם לא צריכים להיות שופטים אינני בא בטענה אליהם על כך? והם לא צריכים להיות משפטיים ולא צריכים להיות בעלי ניסיון גדול בעניינים — יכולים להחליט והחלטתם תהיה חוקה מהחלטת בית-משפט רשמי — בית-משפט שלום, בית-משפט מחוזי או אפילו בית-משפט עליון, שיכול לקיים דיון חוזר?

אני רוצה לצטט מהמלצה של השופט קיסטר, בבג"ץ 456/71: "הגני ממליץ, שהמשיב מס' 1 — זאת אומרת, שר הבטחון — 'ישקול הקמת ועדת ערר על החלטות ועדות פטור והתקנת תקנות לצורך זה, שהרי שאלה של גיוס לצעירה, שהכרתה הדתית מונעת זאת ממנה, היא שאלה חמורה ביותר, ומידת הצדק דורשת שהחלטות ועדות פטור תהיינה נתונות לביקורת, כמו שמקובל לגבי עניינים אחרים ואף לגבי פסקי-דין של בתי-המשפט'".

מה שאני רוצה להוסיף על הדברים השקולים וההגיוניים של שופט בית-המשפט העליון קיסטר הוא, שאם אפשרות עידעור מוצדקת בכל עניין ובכל נושא, על אחת כמה וכמה כאשר מדובר בנושא של דיני נפשות. אבקש שלא לתפלאו אם אני אומר, לפי מיטב הכרתי, שהמדובר בדיני נפשות. גם בעניין זה אני רוצה לצטט מפסק-דין של השופט קיסטר, כי אינני מסוגל להסביר את העניין יותר טוב ממנו. הוא אומר: "מי שמכיר את הערך שיש לתורה ולחיים לפי התורה בעיני יהודי מאמין, יבין את אומדת הפגיעה בו, כאשר כופין אותו לעבור עברה. ואומר חז"ל, שמחטיא את האדם קשה לו מן ההורגו... ועל רקע זה יובנו דברי ה'חזון-איש' — והוא מצטט מדבריו של ה'חזון-איש' בקשר לגיוס נשים — 'שלא ליתן שום אפשרות כפייה על הצעירות נגד המצפון שלהן אשר יקר להן ולהוריהן מן החיים עצמם וזהו אצלם נטילת נשמה'...".

אדוני שר הבטחון, חברי הכנסת, אני רוצה שתשמעו את הדברים האלה. אפשר להסכים להם ואפשר לא להסכים, אבל אי אפשר להעלים עין מדברי אחד מגדולי הדור, שחי בתקופתנו. נדמה לי שכולם העריכו אותו, דתיים והרבה לא דתיים; אנוחנו וזכרנו את ביקורו של

בת דתית משירות בצבא, צריך לתת לה את כל האפשרויות האלמנטריות, הדמוקרטיות, כדי שתוכל לעשות צדק לעצמה, וזה בלתי-אפשרי בלי ועדת עירעור.

אדוני היושב-ראש, לא הצעתי הצעת חוק, כי כל העניין הזה שאנחנו מדברים עליו נקבע בתקנות. ולכן המלצתו של השופט קיסטר הייתה גם היא לתקן את המצב על-ידי התקנת התקנות הראויות והדרושות לעניין זה, ואני פונה לכנסת לקבל את הצעתי, לדון בעניין ולפחות לבדוק מחדש את כל הנושא הזה.

הי"ר מ. זר:

רשות הדיבור לשר הבטחון, לתשובה.

שר-הבטחון מ. דיין:

אדוני היושב-ראש, חברי כנסת, בשעתו קיימתי בירורים מספר עם ראש הממשלה והיועץ המשפטי בנושא זה, כדי לבחון את השאלות הכרוכות בכך. למעשה, נובעים הקשיים יותר מההגדרה הכללית, ואולי אפילו המעורפלת, של התנאים וההנחות שבהם זכאית בת להיות פטורה משירות צבאי, שהיא הגדרה כוללת מאוד. הקשיים נובעים מזה יותר מאשר מן השאלה אם תהיה ועדת ערר או לא תהיה. אבל עלתה גם השאלה הזאת, ועצתו הנחרצת של היועץ המשפטי הייתה שלא ללכת בדרך של הקמת ועדת ערר. ומה ששמעתי היום כאן מפי חבר-הכנסת לורנץ רק מחוק, לדעתי, את הגישה הזאת.

כי אם נהג לפי גישתו ותפיסתו של החזון-איש או של חבר-הכנסת לורנץ — הפתרון איננו בוועדת ערר. מה תועיל ועדת ערר? נאמר שוועדת ערר תבחן אם הוועדה הקודמת קבעה כדן או לא כדן, ותמצא שהבחורה הזאת צריכה ללכת לצבא. אותה גישה גפשית שהציג כאן חבר-הכנסת לורנץ, של דיני נפשות, שהבחורה אומרת שהיא אינה רוצה, והמשפחה אומרת שאינה רוצה, שתשרת בצבא — האם ועדת הערר תהיה תשובה לכך? ובעניין היא תהיה תשובה לכך?

שלמה לורנץ (אגודת ישראל):
לפחות במקרים רבים.

שר-הבטחון מ. דיין:

בלי "לפחות". ועדת ערר איננה תשובה לדאיה כזאת של משפחת הבת או של גישתה, שהיא תאמר: בשבילי זה דיני נפשות. על-ידי כך שתגלגל זאת לוועדת ערר לא תפתור ולא כלום. אתה יכול לומר שבת האומרת כי בשבילה זה עניין מצפוני והיא רואה בכך דיני נפשות — אין לגייסה לצבא.

שלמה לורנץ (אגודת ישראל):
נכון.

שר-הבטחון מ. דיין:

נכון, או תציע את זה, ואם הכנסת תחליט כך — כך ינהגו.

חבר-הכנסת ש. לורנץ קורא קרי-אית-ביניים)

אם אתה רוצה לנהל דיאלוג — נעשה זאת אחר כך במסדרון, ולא נעשה זאת באולם הכנסת. אני לא אשכנע אותך, וספק רב אם אתה תשכנע אותי.

כאן יש שתי גישות שונות. אחת האומרת — וזאת הגישה המוצגת על-ידי חבר-הכנסת לורנץ ואולי גם

ובכן, זוהי טביעת-עין והתרשמות מבחורה. אין לה קריניים, היא מתנהגת כמו כל בחורה, באופן חפשי, לא מבולבלת, ומה פתאום לפטור אותה מללכת לצבא?

לא לחינם מותח ביקורת קטלנית שופט בית-המשפט העליון קיסטר על הגישה הזאת — ואני מצטט ממנו כמה משפטים: "אם הוועדה מוצאת שצעירה יהודיה היא דתית בהחלט, היינו נוהרת מאיסורים ונוהגת לפי ההלכה, קשה להבין כיצד אפשר להגיע למסקנה שאין קשר בין דתיות לבין הפטור על סמך העובדה כי היא מתמצאת בענייני העולם או מתנהגת באופן חפשי ללא מעצורים. האם התמצאות בענייני העולם היא בניגוד לדת? האם צעירה דתית המופיעה לפני הוועדה חייבת להיות נפחדת, נרעדת או מבולבלת? האם יש מעט נשים דתיות שהן משכילות ויחד עם זה שומרות על כל דיקדוקי מצוות? האם בגלל זה שהיא מכירה את הליכות העולם מותר לכוף עליה שתפעל בניגוד למצפונה?"

כאלה, ועוד רבות שכאלה, הן השאלות. ואני שואל אתכם, חברי הכנסת: אילו בכנסת היה קורה נס, והיו מקבלים את הצעתנו — אין לכך הרבה סיכויים, כי מדברים כבר בעצם אולי לספסלים ולא לאנשים, כי לא שומעים את ההנמקות ולא מתחשבים בהן; ההחלטה כבר נתקבלה בהנהלת הקואליציה — אם היתה ועדת עירעורים, והיינו שומעים מצד אחד את דעתו של יושב-ראש הוועדה, דגמה לי מזכיר ההסתדרות בטבריה, על טביעת-העין ועל ההתרשמות, ומצד שני את הדברים השקולים של שופט בית-המשפט העליון קיסטר — את דעתו של מי היינו מקבלים, אנו כולנו? למה לא נאפשר — בלי להיכנס לעניין ולשאלה של בעד גיוס נשים או לא גיוס נשים — למה לא נאפשר לפחות שכאשר בחורה מרגישה שעשו לה עוול, עוול סתם, קל וחומר כשהיא מרגישה שעולמה מתמוטט עליה, לוקחים את נשמתה, כופים עליה כפייה דתית, היא תעבור בכל יום ויום איסור נוסף, איסור מהתורה ולא אליבא דרבנים מחמירים, אלא אליבא דכל הרבנים, לרבות הרבנות הראשית — למה לא נאפשר לה את הצדק האלמנטרי, את האפשרות לעירעור?

הנה, לפני כמה שבועות הפך בית-המשפט העליון צו-על-תנאי את החלטת בית-המשפט העליון לא יכול לעסוק בעניינים אלה בכל יום. הקריטריונים שלו מצומצמים ביותר; הוא אינו יכול להיכנס לגופו של עניין אלא אם כן נעשתה שגיאה חמורה ביותר. למה לא נאפשר את היעדרו?

ואני מסיים: מתוך נסיוני אני יודע, אדוני שר הבטחון, שאנשי צבא הממונים על העניין הזה לפעמים מצטערים מאוד, רואים שנעשה עוול, מחפשים דרכים אחרות איך לאפשר להשתחרר. ועלי לציין לשבח — אני מחוייב בזה — את ההקשבה, את הרצון הטוב, את הטיפול למופת שיש מצד הפקידים שלך במשרד הבטחון. הלוואי על כל משרדי הממשלה, אבל, אדוני השר, כל זה אין בו פתרון. גם הסמכות שיש לך, שתוכל לשחרר באופן יוצא מן הכלל — גם זה איננו פתרון. גם העובדה ש-14 בנות מסתדרות היום והמשטרה מחפשת אותן — גם זה לא פתרון. אני מתאר לעצמי שאילו גייסו את המשטרה גיוס כללי — ברוך השם, עוד לא מגייסים — היו מוצאים מאות בנות, ולא היה מקום בבית-הסוהר. זה לא הפתרון. לא להסתכל, ולהעלים עין — בזה אין פתרון. הפתרון הוא אחד ויחיד: כל זמן שיש חוק הפטור

— הצעות לסדר-היום (דיין, זר, הורביץ, מזרחי) —
חוברת ל"ז, ישיבה תנ"ג

מורכבת מטובי המשפטים, ומראש לומר: הוועדה תהיה מורכבת בהרכב העליון ביותר, ובלבד שהבת תלך לאותה ועדה, שתהיה מקובלת על הציבור כולו והיא תפסוק, מאשר לתת הזדמנות לכל אלה הרוצות שיחזרו לפנות לשתי אינסטנציות. דבר זה לא יתרום כלום, הוא רק יסדבל ויעשה את הדברים בלתי מציאותיים. היום ה' אינסטנציה מעל לוועדה היא האינסטנציה הכללית של בג"ץ.

אני מציע להסיר את ההצעה מסדר-היום.

הי"ר מ. זר:

רשות הדיבור לחבר-הכנסת יעקב מזרחי, להצעה אחרת.

יגאל הורביץ (הרשימה הממלכתית):
שתי הצעות מאותה סיעה?

הי"ר מ. זר:

היו תקדימים לכך, זה גם לפי התקנון. אפשר להציע לתקן את התקנון.

יעקב מזרחי (אגודת ישראל):

כבוד היושב-ראש, כנסת נכבדה, הנני מתייחס בדברי להצעתו של חברי לסיעה חברי-הכנסת לודג'ן, להקים ועדת ערר כדי לאפשר לבת, שהיא דתית לפי הכרתה, ובניגוד למצפונה קבעה ועדת הפטור שאינה דתית והיא חייבת להתגייס לצבא^ל, תוכל לערער על החלטת הוועדה.

כבוד השר, רצוני להדגיש שהמדובר הוא בעיקר בבנות מעדות המזרח שלמדו בבתי-ספר חילוניים, ולפי זה הוועדה קבעה שהן אינן דתיות. כי בת-הלומדת בבית-ספר דתי, כמו למשל בית-יעקב, היחס אליה גור מאוד והיא מקבלת שיחזור מיד. אותה בת שלמדה בבית-ספר חילוני, לא מתוך רצון או ידיעה מראש, היא לכך סיבות: היא למדה בבית-ספר חילוני, מכיוון שכאשר עלו הוריה ארצה הם חשבו לפי תומם שכאן בארץ כולם דתיים, ואין צורך אפילו לבדוק. הם לא העלו על דעתם שיכול להיות אחרת. יתר על כן, לצערנו הגדול אותם קולטים, שקיבלו את העולים, כינוו אותם למוס' דות כאלה. אינני יודע אם במזיד או בשוגג, לא אעמוד על כך ברגע זה. ממילא זה גרם לכך שאותה בת אינה יכולה לענות על אותן שאלות שוועדת הפטור מציעה לפניה. יוצא איפוא שהוועדה, בעקיפין, מכשילה אותה בת.

חברי הכנסת, אם העניקו את השיחזור לבת הדתית, הרי לא ייתכן שיהא יחס נוקשה כלפיה ומשום כן מאלצים מחייבים אותה להתגייס.

חברי כנסת, כמה מלים לגופו של עניין. תורתנו הקדושה אוסרת לגמרי הימצאותה של הבת במחנה הצבא, כפי שמובא בספר דברים: "כי ה' אלוהיך מתהלך בקרב מחניך... והיה מחניך קדוש ולא יראה בך ערות דבר ושב מאחריך". וחז"ל פסקו שזה בגדל של "ייהרג, ואל יעבור", איסור חמור של גיוס הבת לצבא.

לעצם ההצעה, מקובל בעולם שכל אדם הרואה עצמו נפגע מגוף מסוים, יש לו זכות לערער על כך. ואצל עדות המזרח כבוד הבת תופס מקום חשוב מאוד במשפחה, והן רגישות לזה מאוד.

ומה שכבוד השר ציין בדבריו, שוועדת הפטור היא ועדת ערר, הרי הוועדה חוקרת את הבת אם היא דתית או לא. זה לא נקרא ערר. ובתקופה האחרונה מתמירים מאוד, ואנו עדים לכך. כבוד השר אמר שיש אפשרות

על-ידי אחרים — שבת, האומרת שאיננה רוצה בגלל סיבות דתיות מצפוניות ללכת לצבא, צריך לפטור אותה, ושום איש מהחוג לא יכול לכפות עליה. וכל הקטעים והמובאות שהבאת כאן היו בכיוון זה. אם הכנסת כך תחליט — כך תחליט.

אולם אם יקומו ועדות ערר, הדבר הראשון שיקרה הוא, שכל אותן בנות קודם כל תלכנה גם לאינסטנציה השנייה, גם לוועדת ערר. כי בעצם מהי הוועדה הראשונה, ועדת הפטור? זוהי ועדת עירעורים. יש אלפי בנות שהולכות לצבא בלי שום ועדה. מי הולכת לוועדה? זאת שמערערת על צו-הקריאה. מי שמקבלת את צו-הקריאה אינה הולכת לשום ועדה. ובכן יושבת ועדה. ואמרתי קודם שההגדרות שלפיהן צריכה הוועדה לקבוע הן מאוד כלליות ופחות או יותר אומרות, שכפי שהוועדה תתירשם — היא תקבע.

אין זה נכון שאין אפשרות לדיון חוזר, ואין זה נכון שאין מוסד לעירעורים. לדיון חוזר יש מקום כאשר יש בידי הבת חומר נוסף או שונה שלא היה בראשונה. היו מקרים לא מעטים — אני יודע זאת כי טיפלתי בדבר — שהבת שפנתה רצתה להביא עדים, ואותם עדים לא יכלו לבוא לאותו מועד, היו עסוקים וכן הלאה; ואחר כך היא אמרה: הומנתי עדים והם לא באו, ואילו שמעתם אותם, על אופיו של בית-אבא וכן הלאה, הייתם מתרשמים אחרת. כאשר יש בידה חומר שלא הובא בפעם הראשונה, ניתנת אפשרות להופיע בשנייה.

שנית, יש ועדת ערר שקוראים לה בית-דין גבוה לצדק. ויש לא מעט מקרים שבהם הבת שאינה מקבלת את החלטת הוועדה אומרת: אתם נהגתם שלא לפי הצדק, ואני פונה לבג"ץ, שם אוכיח כי אכן אני דתית ואתם שיתם בפסק-הדין. והיא הולכת לבג"ץ. זו אינסטנציה המקובלת על הכל, גם בדבר הזה. אם בית-הדין הגבוה לצדק קובע שהיא צודקת, היא כמובן פטורה משירות. ואם הוא קובע שאין בסיס לעירעורה, היא צריכה לקבל את דין הוועדה.

לכן יכולות להיות — ואני בהחלט מבין את זה ומסכים לכך — גישות שונות לעצם השאלה. ייתכן גם שיש מקום, אם הכנסת תמצא לנכון, להגדיר באופן מדויק הרבה יותר ובצורה חוקית מי זכאית ומי אינה זכאית. אני אינני מוכן להביא הצעה כזאת, כי הנושא בטבע מהותו, באופיו, הוא כזה שאני מסופק אם אפשר להכניס אותו למסגרת של סעיפים א', ב' ו', ואם תשובותיהם או נתונים של הרוצה בשיחזור, בפטור, יענו עליהם — או היא תהיה משוחררת; ואם לא — לא תהיה משוחררת. ובאין קריטריונים כאלה אני כש-לעצמי מסופק אם בכלל יכולה להיות ועדת ערר, כאשר כל הנושא הוא על-פי התרשמות. יכולים שלושה אנשים מסוימים להתרשם כך, ושלושה אחרים להתרשם אחרת. ועדת ערר לא תוכל לקבוע שהוועדה הקודמת שגתה או טעתה או פעלה שלא בכנות. אלא זוהי התרשמותה, לטוב או לרע, לפי המבנה והתוכן של הקריטריונים הקיימים היום.

כך שהסיבות שלא להקים ועדת ערר הן ביסודן שתיים: האחת — שההגדרה לפטור אינה כזאת כמו אותם דינים אחרים בענייני ממונות או בנושאים אחרים, ששם אפשר לדון על סעיף וסעיף-משנה וכן הלאה. ההגדרה של הפטור אינה בנויה כך. והשנייה — מוטב להקים מראש איזו שהיא ועדה אחרת, גבוהה ביותר,

לפני שבעה, שמונה חודשים, כאשר אמר לי השר שאין לו סמכות חוקית לבדוק או להביא לפני הכנסת את הנימוקים שהביאו את חברי ועדת הפטור למחן התשו"ב שנתנו.

גם בעניינו נראה מצב זה כפרובלמטי, מפני שזה אפילו לא בית-דין. אם תבר-הכנסת לורנץ השווה את הוועדה לבית-משפט או לבית-דין, הרי רצוני לומר כי זה גוף אדמיניסטרטיבי שהוקם לפי תקנות, ולגבי גוף זה התביעה נראית צודקת, לכאורה.

גם אני עיינתי בפסק-הדין, ואינני רוצה לצטט כאן את דעת המיעוט של השופט קיסטר בפסק-הדין של בית-המשפט העליון, כאשר נדונה בקשתה של בחורה בשם ברוני, והציבור והעתונות עסקו בבקשה זו הרבה מאוד. כאמור, אינני מצטט מתוך דברי השופט קיסטר, אלא אני אומר שהעולה משם הוא כי הבעיה של קביעת דתיות והזיקה בין הדתיות של בחורה מסוימת לבין התנגדותה, מטעמי דת, לשרת בצה"ל — היא בעיה מורכבת מאוד. דומני שהשופט קיסטר מנתח את העניין על גבי שמונה או עשרה דפים בדפוס בפסק-הדין שלו.

הרבה אנשים לא דתיים, ולפעמים גם יהודים הידועים כדתיים, יש להם איזו תפיסה פשוטית מאוד וחד-גונית, דגם אחד של האדם הדתי, כמו שקראנו ושמענו. אדם רואה בחורה המרשה לעצמה להיות לבושה בהתאם לאופנה, ובשבילו זו הוכחה מספקת שאותה בחורה אינה יכולה להיות דתית. אני רוצה לומר — ואלה דברים תופעה אחת, אם כי ייתכן שאדם קיסטר — כי מצבו של האדם הדתי מורכב הרבה יותר מכפי שזה נראה לאדם שאינו דתי. בכל אורח-החיים שלו, התנהגותו בסיטואציות שונות, יש אפשרויות רבות, וכולן עדיין במסגרת של האדם הדתי, ואין להוציאו ממנה בשל תופעה אחת, אם כי ייתכן שאדם מבחוץ אשר היה רואה תופעה זו היה אומר: אילו הייתי רוצה להיות דתי, לא הייתי מתנהג כפי שהתנהג אדם זה בפרט זה. אולם הדברים מורכבים ביותר.

משום כך התייחסותנו לעניין הנדון היא כזאת: כל עוד החוק עומד כפי שהוא עומד ונותן אפשרות של פטור, אפשרות שהוועדה תחקור, היינו רוצים שייעשה צדק לגבי שני הצדדים: צדק לגבי חוקי המדינה ודרך הפעלתם מזה, וצדק לגבי היחיד, הפרט, המרגיש בכנות ובאמת שלפי כוונת החוק הוא אמנם אחד מאלה שצריכים לקבל פטור, מזה.

כאשר העלינו את הצעת החוק בזמנה היה נראה לנו שאולי ועדת עירעור או ערר עשויה להביא תיקון מסויים. היו בירורים פנימיים בינינו, ושמענו גם את שיקוליו ונימוקיו של שר הבטחון במקום אחר, לפני ששמענו אותם היום, ומתוך כך הגענו למסקנה שאולי לא זהו הרגע ולא זוהי השעה להעלות את ההצעה הזאת. על כך נמנענו מלהצביע בעד ההצעה, ובודאי לא הצבענו נגדה.

העניין עצמו עדין דורש התייחסות חיובית לגופו. הביצוע יכול למצוא תיקונים מסוימים ברוח הדברים ששמענו מפי שר הבטחון היום, גם אם לא יתקבל, אחרי דיונים מרובים, חוק חרות בספר החוקים של המדינה.

לערער לפני בג"ץ. עד שמיגיעים לבג"ץ עובר זמן רב ויש קשיים רבים. לא כל בת יכולה להגיע לזה. דרושים אמצעים גדולים למדי כדי להגיש עירעור לבג"ץ.

אני מציע לאמץ את הצעתו של ידידי חבר-הכנסת לורנץ להקים ועדת ערר. זה לא יגרע חס וחלילה —

משה נסים (גח"ל):

אבל איפה נדון בזה, במליאה או בוועדה?

היו"ר מ. זר:

מהי ההצעה השנייה?

יעקב מזרחי (אגודת ישראל):

— לא ייגרע מכוחו של צה"ל אם מספר בנות לא תהיינה כלולות בשירות צה"ל.

אני מציע להעביר עניין זה לוועדה, ואני מקוה שניענה בחיוב.

היו"ר מ. זר:

חברי הכנסת, לפנינו שלוש הצעות: לדון בנושא במליאה, לא לכלול אותו בסדר-היום, להעבירו לוועדה. נעבור להצבעה.

ה הצ ב ע ה

בעד ההצעה לדון בנושא במליאת

הכנסת — מיעוט

בעד ההצעה לא לכלול את הנושא

בסדר-היום — רוב

ההצעה לא לכלול את הנושא בסדר-היום

נתקבלה.

היו"ר מ. זר:

נצביע עכשיו על ההצעה להעביר את הנושא לדיון בוועדה.

ה הצ ב ע ה

ההצעה להעביר את הנושא לדיון בוועדה

לא נתקבלה.

היו"ר מ. זר:

רשות הדיבור לחבר-הכנסת גולדשמידט, להודעה על הימנעות סיעתו מהצבעה.

יוסף גולדשמידט (מפד"ל):

כבוד היושב-ראש, כנסת נכבדה, נמנעתי מהצבעה בשם סיעתי, סיעת המפד"ל, כי הנושא כשלעצמו נראה חשוב בעינינו, וראיה לכך שחבר סיעתנו, חבר-הכנסת זבולון המר — כיום סגן שר החינוך והתרבות — הגיש הצעת חוק באותו עניין, באותו כיוון, לפני כשנה וחצי, אלא שהצעה זו לא הגיעה לשולחן הכנסת לאחר דיון ובירור הדברים בתוך הנהלת הקואליציה. זכה חבר-הכנסת לורנץ שהצעתו אכן הגיעה למקום זה.

הנימוקים או ניתוח הבעיה לפי השקפתנו הם בקיצור כאלה: כיום אין הוועדה מנומקת את החלטתה. ראיתי על כל פנים תשובה אחת של הוועדה שלא היתה מנומקת. שנית, עירעור, על כל פנים בדרך המקור בלת, אינו קיים. שלישית, אחריות פרלמנטרית של השר הממונה על השירות הזה — גם היא אינה קיימת, כפי שלמדתי מתשובת שר הבטחון לשאלתה שהגשתי

חברת ל"ג, ישיבה תנ"ג
— הצעות לסדר-היום (זו, אבנרי, הורביץ) —

2. נסיבות פרישתו של האלוף אריק שרון מצה"ל

אבל אני חייב לשאול: האם הרוחקתו של אלוף מצה"ל, כמה חודשים קודם שהוא יכול לבוא בחשבון לתפקיד הרמטכ"ל, הוא נוהל סביר? לשון אחרת: האם אין פירוש הדבר שרמטכ"ל אחד קובע במידה רבה מי יהיה הרמטכ"ל הבא אחריו בדרך השלילה?

אדוני היושב-ראש, הדבר מביא אותנו, כמובן, לשאלה יסודית ביותר, שלא מצאה מענה במשך 25 שנות קיומו של צה"ל: איך מתמנה רמטכ"ל? מי, בעצם, המכריע? מינוי רמטכ"ל אינו עניין אישי, חלוקת כבוד או הענקת פרס. לכל קצין בכיר יש חש"פה משלו, דוקטרינה צבאית משלו. מי שממנה רמטכ"ל קובע למעשה מה תהיה הדוקטרינה השולטת בצה"ל במשך כמה שנים. דוקטרינה זו יכולה לקבוע בעניינים של חיים ומוות, ובוודאי יש לה השפעה עצומה על המדיניות הלאומית. ואין הממשלה יכולה להתעלם מחוות-דעתו של הרמטכ"ל בעניינים צבאיים המהווים מרכיב חיוני בעיצוב המדיניות. למשל: אחרי מלחמת ששת-הימים נתמנה לתפקיד האלוף חיים בר-לב, ובכך נקבעה דוקטרינה של התבצרות לאורך התעלה, קו בר-לב, הדוקטרינה ששלטה במלחמת ההתשה. אין זה סוד שהיתה קיימת בצמרת צה"ל, אז, גם דוקטרינה נגדית, והיא של אי-התבצרות והגנה נידת בעומק. אילו נתמנה אז כרמטכ"ל האלוף ישראל של או האלוף אריק שרון, למשל, לא היה נבנה קו בר-לב, שעלה מיליארדים, וייתכן שגם המדיניות הממשלתית לגבי סיני היתה אז שונה, אולי נידת יותר.

בעוד שנה, בערך, תעמוד על הפרק שאלת מינוי הרמטכ"ל הבא. יש כמה וכמה מועמדים סבירים. אמנה, למשל, את האלופים ישראל טל, מוטס גור, יצחק חופי ואלי ועזרא. כל אחד מהם מייצג דוקטרינה מסוימת, גישה לענייני היסוד של הצבא. האם אנחנו יכולים להשאיר את הבחירה ליד המקרה? ליתר דיוק: האם אנחנו יכולים להשלים עם מצב שבו הבחירה נעשית למעשה מראש, בצורה עקיפה, על-ידי הרוחקת מועמדים מסוימים וקידום מועמדים אחרים?

יגאל הורביץ (הרשימה הממלכתית):
אתה צעקת כל הזמן שאריק שרון פראי.

אורי אבנרי (המחנה הרדיקלי הישראלי):
אם היית מוקשיב במקום לשוחח, היית שומע שאינני מתייחס לא לאיש ולא להשקפותיו.

יגאל הורביץ (הרשימה הממלכתית):
אתה אומר שאנחנו צריכים להחליט על זה.

אורי אבנרי (המחנה הרדיקלי הישראלי):
אני מוכן להתחיל את כל הנואם מהתחלה, כדי שתשמע אותו, ולא — אני מציע שתקרא אותו בפרוטוקול.

בהעדר נוהל קבוע להסדרת המינוי העליון — ואולי לא הוא בלבד — יש פתח רב להשפעות צדדיות. אם לא הדוקטרינה של המועמד קובעת, מה קובע? אישיותו? זיקתו המפלגתית? הבטחון שהוא מלא את כל משימות ראש הממשלה או חלק מן הממשלה? הנכונות לכופף בשעת הצורך את חוות-דעתו המקצועית השקו-

הי"ר מ. זר:

אנו עוברים להצעה לסדר-היום הבאה: נסיבות פרישתו של אלוף אריק שרון מצה"ל. רשות הדיבור לחבר-הכנסת אבנרי.

אורי אבנרי (המחנה הרדיקלי הישראלי):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, הנושא עדין וחמור ואדבר בסגנון מתון ומאופק עוד יותר מאשר כרגיל.

קרה דבר חסר תקדים בתולדות צה"ל. אלוף בכיר הכריז שהוא עוזב את צה"ל בניגוד לרצונו. הוא רמז שהתנכל לו, שרצו להיפטר ממנו, שיש אינטריגות בצמרת מערכת הבטחון.

אני מתכוון להעמיד כאן לדיון את אישיותו של האלוף במילואים אריק שרון, או את השקפותיו הפוליטיות. הן בודאי רחוקות מהשקפותיו מן הקצה אל הקצה, והוא אינו מועמד להצטרפות למר"י. גם אני מעמיד לדיון את כישוריו הצבאיים. הוא רשם בתולדות צה"ל כמה פרקים מפוארים, והוא קשור גם בכמה פרקים השרויים בערפל ויהיה צורך להאירם ביום מן הימים, ודי אם אוזר את השם קביה.

אני מעמיד כאן לדיון עניין החורג מן התחום האישי, הנוגע לאחת מבעיות היסוד של הצבא בחברה דמוקרטית: איך מתמנים רמטכ"לים, האם יש בצה"ל השפעות פוליטיות — מפלגתיות, האם יש פיקוח דמוקרטי מספיק על מערכת הבטחון.

אדוני היושב-ראש, הפרטים היבשים, כפי שגודעו לי ממקור מוסמך ביותר, הם: לפני ארבע שנים שכח האלוף שרון, בטעות, לחדש את חוזה השירות שלו בצבא הקבע. במקום להעיר את תשומת-לבו לכך בא אליו ראש אכ"א ושאל: "מתי אתה יוצא לחופשת שחרור?". האלוף שרון נדהם וכחייל טוב נקט אמצעי הטעיה. הוא פנה לגח"ל לברר את האפשרות להופיע בשירותיו בבחירות. תמרון זה הצליח. הגברת גולדה מאיר קראה לו והציעה לו את פיקוד הדרום. מאז מתהלך הסיפור שהאלוף שרון עומד להצטרף בכל רגע לגח"ל, אף שהיה, לדבריו, האלוף היחיד בצה"ל שהחזיק בפקס חבר של מפלגת העבודה.

לפני כמה חודשים הודיעו לאלוף שרון, שעם גמר ארבע שנות כהונה כאלוף פיקוד הדרום הוא חייב להשתחרר מצה"ל ב-1 בינואר 1974. לא הוצע לו תפקיד אחר בצה"ל במקום התפקיד שבו שהה זמן כה רב. נאמר לו שהלך הסוף ועליו ללכת.

האלוף שרון ביקש להאריך את שירותו בשנה אחת, אך נתקל בסירוב מוחלט. מה מסתתר, אדוני היושב-ראש, מאחורי בקשה זו? וסירוב זה? בעוד שנה יהיו בעיצומם הדיונים על מינוי הרמטכ"ל הבא. יתחיל תהליך הבחירה בין המועמדים, והמועמדים יהיו, כמובן, האלופים הבכירים של צה"ל באותה עת. מי שפובר היום מצה"ל יוצא ממעגל המועמדים לתפקיד הצבאי הרם ביותר. אולי סבר האלוף שרון שיהיו לו סיכויים להגיע לכהונה זו. אולי חשב שבעוד שנה, כאשר תהיה ממשלה אחרת, ואולי אפילו שר בטחון אחר, יוכל להיות לו סיכוי רב יותר. אין זה ענייני לשפוט אם צדק בהשערה זו או לא, כשם שאין זה ענייני להביע את דעתי ביחס לכשירותו של האלוף שרון לתפקיד.

אדוני היושב־ראש, אני מציע לכנסת לדון, בצורה שתימצא לראויה, בנסיבות פרישתו של האלוף אריק שרון מצה"ל, תשמע דברים מפיו, ותוך כדי כך תדון בהשלכות הרחבות יותר של פרשה זו לגבי סדרי יסוד במדינה ובצה"ל.

הי"ר מ. זר:

רשות הדיבור לשר הבטחון, לתשובה.

שר־הבטחון מ. דיון:

אדוני היושב־ראש, כנסת נכבדה, שמעתם את הצעתו של חבר־הכנסת אורי אבנרי — דוגמאות והסברים מפורטים מדוע צריך לדון בהצעה זו. על יסוד ההסברים ששמעתם אני מציע לא לדון ולהסיר את ההצעה מסדר־היום.

הי"ר מ. זר:

חברי הכנסת, שתי הצעות לפנינו: האחת — לדון בנושא במליאה, השנייה — לא לכלול את הנושא בסדר־היום. אני מעמיד את שתי ההצעות להצבעה.

הצבעה

בעד ההצעה לקיים דיון על הנושא במליאה

— מיעוט

בעד ההצעה לא לכלול את הנושא בסדר־היום

— רוב

ההצעה לא לכלול את הנושא בסדר־היום נתקבלה.

הי"ר מ. זר:

רשות הדיבור לחבר־הכנסת מיקוניס, להנמקת הימנעות סיעתו מהצבעה.

שמואל מיקוניס (מק"י):

אדוני היושב־ראש, כנסת נכבדה, אני מוכרח להגיד לכם, שנמנעתי מהצבעה כיוון שההצעה של חבר־הכנסת אורי אבנרי היתה קצת סתירתית —

משה נסים (גח"ל):

סאטירית או סתירתית?

שמואל מיקוניס (מק"י):

ניגדית. היו בה אלמנטים נכונים ואלמנטים בלתי נכונים.

אינני בא עכשיו לדון על ההצעה של חבר־הכנסת אבנרי. אני רוצה לומר מהו הדבר היסודי שהניע אותי להימנע מהצבעה.

הדיון על נסיבות פרישתו של האלוף שרון הוא חשוב מאוד, מאחר שדיון כזה יכול היה לגלות את המשחק הפוליטי שבין המערך לבין גח"ל, שהתבדלים ביניהם — לפי ביטוי של ראש הממשלה המנוח לוי אשכול — הולכים ומיטשטשים יותר ויותר. דיון זה הוא חשוב עוד יותר, כיוון שהשקפותיו הצבאיות והמדיניות של אריק שרון אינן שונות מאלה של שר הבטחון משה דיון ועמיתיו המרובים בממשלת ישראל.

יוחנן בדר (גח"ל):

האם זוהי הדעת הימנעות? איך אתה יכול לנצל לרעה את האפשרות הזאת? איך מרשים לך לעשות זאת?

לה בפני שיקולים פוליטיים? כך מתעוררת בכל חומרתה שאלת הפוליטיזציה של צה"ל.

בשיטה הנוכחית יש השפעה מוקדמת לרמטכ"ל היוצא, השפעה מכרעת לשר הבטחון, ומשקל רב להסכמה בין ראש הממשלה וכמה שרים. שיטה זו נתנה לצה"ל כמה רמטכ"לים מצטיינים וכמה פחות מצטיינים. אבל בשנת ה"כ"ה של המדינה, אחרי שקם במדינה דור שלם שעבר את צה"ל ורואה את בעיותיו ללא מליצות נבובות, אפשר לדרוש נוהל תקין וסדר יותר. ובעיקר נוהל המבטיח שיחרור המינוי מהשקפות פוליטיות מפלגתיות.

אין להשאיר את העניין בידי איש אחד או שניים. אחד ההפתרות הוא — ואני דוגל בו — להקים סוף סוף מועצת בטחון ממלכתית, כפי שקיימת במדינות דמוקרטיות רבות, לרבות ארצות־הברית. מועצה כזאת, המורכבת מן הנוגעים במישרין לענייני הבטחון, תכונן שיטה טובה לדמוקרטיה וטובה לבטחון — לקביעת דרכי הקידום של קצינים בכירים, תוך מניעת כל חשד, כל חשש וכל אינטריגות במקום הרגיש ביותר במדינה. המועצה תבטיח שהרמטכ"ל יהיה האיש הכשיר ביותר, אדם שכישוריו והשקפותיו המקצועיות נבדקו היטב, ולגופם, לפני המינוי, ולא דוקה האדם הנוהג ביותר לשלטון.

אדוני היושב־ראש, שאלת ההנחיה הדמוקרטית של מערכת הבטחון היא חשובה ואקטואלית. לא פחות חשובה ואקטואלית שאלת הביקורת הדמוקרטית עליה. האמת הפשוטה היא, שהכנסת אינה קיימת בכל הנוגע לפיקוח על מערכה זו. היא התפטרה מתפקיד חיוני זה ומסרה אותו לוועדת החוץ והבטחון. ועדה זו, שאין בה אופוזיציה, ניוונה באופן בלעדי מפי שר הבטחון ושלוחיו. אין לה ידע עצמאי, אין לה כל אפשרות להצטייד במידע בלתי־תלוי. זוהי ביקורת ללא ענינים וללא ידיים. עתונאים רבים יודעים ושומעים יותר מחברי הוועדה. מסופקני אם הוועדה ידעה, למשל, את המידע שמסרתי זה עתה לכנסת.

אני מעלה לדיון הצעה שכבר השמעתי מעל דוכן זה: שהכנסת תאמץ לעצמה את השיטה שנתקבלה על־ידי הבונדסטאג הגרמני אחרי הקלק המר והנורא של הרפובליקה הוויימארית.

באופן מעשי אני מציע: הכנסת תמנה ממונה לענייני בטחון, אישיות בכירה שתפעל מטעם הכנסת במעמד דומה לזה של מבקר המדינה. אני מציע שהממונה יקבל את הסמכות הבלתי־מוגבלת לקבל כל מידע על הנעשה במערכת הבטחון, תוך מגע ישיר, בלתי־אמצעי, עם כל הדרגים — משר הבטחון ועד לטוראי בשדה. יסיר־נא ביחידות, יעיי־נא במסמכים, יראי־נא את הנוגעים בדבר.

אני מציע שהממונה ידווח במישרין לכנסת, לוועדת החוץ והבטחון או לוועדת בטחון מיוחדת — ולדעתי הגיע הזמן להפריד בין בטחון ותוחן, שני שטחים שונים לחלוטין — על ממצאיו. יערך־נא חקירות מטעם הכנסת וידאא לכך שבית הנבחרים הריבוני יהיה מעודכן לגבי הנעשה במערכת הבטחון. שיחיה, כמו שאומרים "בעניינים". הדבר חשוב שבעתים לנוכח העובדה המצערת והמדאגה שקיימות פרשיות, שנדעו לאחרונה, המעידות שנגע השחיתות חדר פה ושם בשוליים גם לצה"ל עצמו.

חוברת ל"ג, ישיבה תנ"ג

— הצעות לסדר-היום (מיקונים, ש. תמיר, ישעיהו, רויאל-נאור); חוק הנכים (תגמולים ושיקום) (תיקון מס' 8) (ישעיהו, דיין) —

שמואל מיקונים (מק"י):
אני רק התחלתי.

היו"ר י. ישעיהו:

הדעה על הימנעות היא במסגרת של 5 דקות, ואלה כבר עברו.

שמואל מיקונים (מק"י):
אני אסיים בזמן.

היו"ר י. ישעיהו:

אתה מדבר בסיפוק ובהנאה, ומחוגי השעון נעים.

שמואל מיקונים (מק"י):

אני מבטיחך שזה לא יימשך יותר מחמש דקות. לא פולחן גנרלים קיים בעם. מי שרוצה להתייחס להלכתי-הרוח הקיימים בקרב העם ולראות את העם הזה, אף של קיבוץ הגלויות, עם גלי העלייה החדשים, ייווכח לדעת כי בקרב העם התפתח משהו שהוא מסוכן מאוד, לדעתי — התפתח פולחן הזילזול. מזלזלים בכל דבר, גם בגנרלים וגם בממשלה.

אסתר רויאל-נאור (גח"ל):
זה מה שאתה עושה עכשיו.

שמואל מיקונים (מק"י):

אינני עושה זאת. גם אם אסתיר זאת בכיס הא-חורי — זה פורץ מכל מקום, מכל פינה, מכל עבר. צריך להביא זאת בחשבון. צריך להתייחס ברצינות לעם הזה. אני כמובן מייצג רק אינטרסים של העם; בסך-הכל אני מהווה את החלק המאה-עשרים של הכנסת. אני מודה בכך. אך צריך להביא בחשבון את התהליכים החברתיים בקרב המוני העם, שאינם באים עדיין לידי ביטוי דווקא היום, אך הם עשויים לבוא לידי ביטוי בעוד 5-6 חודשים. לא צריך לשכוח את המרירות המצטברת בתוך העם לרגל מפגעים שונים, מרירות שמצטברת ושוקעת, והיא אשר מוצאת את ביטויה כיום באותו רגש של זילזול, שסופו מי ישרנו.

יותר ויותר ייווכחו המוני העובדים בעיקר, כי רק שוחרי השלום הכנים, מגיני הדמוקרטיה ושוחרי הצדק החברתי, הם הם אשר גותנים תשובה ריאלית וישרה לב-עיות העם והמדינה, הם המגלים לפניהם את דרך המוצא מהמבוי הסתום, שלתוכו נקלעו באשמת המדיניות האנטי-עממית של הממשלה.

שמואל מיקונים (מק"י):

חבר-הכנסת בדר, אתה מלמד אותי איך לנצל זאת במשך 24 שנה בכנסת. אני עושה בדיוק מה שאתה עושה לפעמים.

אין הבדל יסודי בין השקפותיו הצבאיות והמדיניות של האלוף שרון לבין אלה של שר הבטחון משה דיין ועמיתיו המרובים בממשלת ישראל, הראויים אף הם לפיטורין, אם פיטרו את האלוף שרון, כיוון שהם גוש-אים יחד באחריות לעסק הביש של הנישול וההפקעה של תושבי פיתחת-רפיח, של ההתנחלויות והסיפוחים דה-פקטו בשטחים המוחזקים, המערימים מכשולים רציניים בדרך אל המשא-ומתן והשלום, בדרך אל קירוב יום הפתרון המדיני של הסיכסוך הישראלי-ערבי, והסיכסוך הישראלי-פלשתינאי במיוחד.

רצוני לומר כי מבחינה אובייקטיבית יש טעם רע לפיטורין אלה. אלה הם פיטורין פוליטיים — (קריאה: אילו פיטורים? מי פיטר?)

— הפיטורין של אריק שרון יש להם ריח של פיטורים פוליטיים. אלה שפיטרו אותו, אלה אשר בשמם הוא פוטר, גישתם איננה שונה בהרבה מהגישה שלו, גם השקפותיהם אינן שונות משלו. יש כאן משחק של גנרלים; יש מי שחושב, כי גנרלים יצילו את המצב... אני, על כל פנים, איני דואב על פיטורי אריק שרון.

הימין הבורגני והסיפוחיסטי, אשר לקראת הבחירות עושה חישובים על צירוף גנרלים חשובים לרשימותיו — ובגח"ל חושבים על צירוף האלוף שרון, על צירוף האלוף עוז וייצמן — ייווכח עד מהרה כי המוני העם שלנו חפשיים מפולחן הגנרלים, לא מתלהבים מכך... אתה תיווכח במהרה, חבר-הכנסת בדר —

שמואל תמיר (המרכז החפשי):

אתה חושב שהוא רוצה אותם? אתה טועה.

שמואל מיקונים (מק"י):

— העם איננו מתלהב מהגנרלים. זהו עם כזה, הוא לא אוהב מלחמות ולא אוהב גנרלים.

יתר על כן, המדיניות האנטי-עממית של הממשלה כלפי פנים וכלפי חוץ, ומהדורת הימין הבורגני והסיפוחיסטי הגרועה יותר, יצרו בקרב העם את פולחן הזילזול ואי-האמון בממשל.

היו"ר י. ישעיהו:

חבר-הכנסת מיקונים, עליך לסיים את דבריך.

יב. חוק הנכים (תגמולים ושיקום) (תיקון מס' 8), תשל"ג—1973* (קריאה ראשונה)

עיקרי התיקונים בהצעת חוק הנכים (תגמולים ושיקום) (תיקון מס' 8), המובאת לקריאה ראשונה.

1. נכה שדרגת נכותו אינה פחותה מ-10% זכאי לתגמולים בסכום של אחוז אחד משכרו הקובע לכל אחוז של דרגת נכותו.

לפי החוק הקיים השכר הקובע לגבי נכה שיש לו

היו"ר י. ישעיהו:

הכנסת תעבור לסעיף הבא בסדר-היום: חוק הנכים (תגמולים ושיקום) (תיקון מס' 8), תשל"ג—1973 — קריאה ראשונה. רשות הדיבור לשר הבטחון.

שר-הבטחון מ. דיין:

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, ברצוני לפרט את

— חוק הנכים (תגמולים ושיקום) (תיקון מס' 8) (דיין, ישעיהו); חוק משפחות חיילים שנספו במערכה (תגמולים ושיקום) (תיקון מס' 9) (ישעיהו, דיין) —

מחיה — יהיה זכאי לתגמול המשתלם לנכה נצרך בניכוי סכום הקיצבה.

4. תיקון חשוב נוסף מהווה הצעתנו לשלם לבני משפחתו של נכה, אשר נפטר שלא כתוצאה מנכותו, את התגמול שהיה זכאי לו בסך שלוששים ושישה חודשים במ- קום שנים-עשר חודשים לפי החוק הקיים.

הוראה זו נועדה לאפשר למשפחת נכה שנפטר שלא מחמת נכותו להסתגל ביתר קלות למצב החדש שנוצר עם פטירת אביו המשפחה. במשך 36 חודש לאחר פטירת הנכה תהיה זכאית המשפחה למלוא התגמול ששולם לנכה.

5. מוצע להחיל חלק מהוראות החוק המוצע למפ- רע מיום 1 באפריל 1972 ואילו את חלקם האחר — מיום 1 באפריל 1973.

הצעה זו לתחולה למפרע של ההוראות הובאה אף בשעתה לידעית ועדת הכספים של הכנסת.

אבקש להעביר את הצעת החוק לוועידת העבודה של הכנסת.

היו"ר י. ישעיהו:

חברי הכנסת, האם מישהו רוצה להעיר להצעת החוק? לא. לפינוי הצעת אחת — להעביר את הצעת החוק לוועדת העבודה. אני מעמיד אותה להצבעה.

ה הצבעה

ההצעה להעביר את חוק הנכים (תגמו- לים ושיקום), (תיקון מס' 8), תשל"ג— 1973, לוועדת העבודה נתקבלה.

ג. חוק משפחות חיילים שנספו במערכה (תגמולים ושיקום)

(תיקון מס' 9), תשל"ג—1973 *

(קריאה ראשונה)

1. בתוקף החוק הקיים מוגדר "יתום" כילדו של נספה שטרם מלאו לו 18 שנה. כשמגיע היתום לגיל 18 מופסק תשלום התגמולים בעדו ורק אם גויס לשירות סדיר בצה"ל זכאי הוא להמשך תשלום התגמולים עד תום שירותו הסדיר. מוצע להעלות את הגיל בהגדרת המונח "יתום" מ-18 שנה ל-21 שנה ולפי זה ישולמו התגמולים לכל יתום עד מלאות לו 21 שנה.

2. התגמולים המשתלמים לפי החוק הקיים לאל- מנה בנים התאלמנותה מלאו לה 35 שנה ושאינן לה ילדים, יתומי הנספה הסמוכים על שולחנה צמודים למשכורתו של עובד המדינה בדרגה י של הדירוג הא- חיד — "השכר הקובע". — ושיעורם מותנה בגובה הכ- נסתה כדלקמן:

א) כשאין לה הכנסה או כשהכנסתה אינה עולה על 70% מהשיעור של הכנסה כדי מחיה — סכום התג- מול הוא 63% מהשכר הקובע.

ילד הוא 75%, ולגבי נכה שאין לו ילד הוא 68%, מסך- כל המשכורת המשתלמת לעובד המדינה שדרגת מש- כורתו היא "ח" של הדירוג האחד.

מוצע להגדיל את הבסיס לחישוב סכום התגמולים על-ידי הצמדתו לדרגה י" של הדירוג האחד וכן להג- דיל את האחוזים כך, שבמקום 75% יבוא 86% במ- קום 68% יבוא 78%.

הגדלת סכום השכר הקובע והאחוזים כאמור יגרמו להעלאת סכום התגמולים ב-30%.

2. נכה שדרגת נכותו אינה פחותה מ-10% זכאי לתגמול חוסר פרנסה, אם אין לו הכנסה מכל מקור שהוא או הכנסתו פחותה ממחצית השכר הקובע. סכום התג- מול המשתלם לנכה מחוסר פרנסה מחושב באחוזים מה- דרגה הקובעת, שהיא דרגה "ט" של הדירוג האחד לעובדי המדינה. מוצע להגדיל את האחוזים האמורים, דבר שיגרם להעלאת סכום התגמול למחוסר פרנסה ב-30%.

3. מוצע להגדיל את סכום התגמולים המשתלמים לנכים שדרגת נכותם היא 50% ויותר ואין להם הכנסה כדי מחיה באשר אינם מסוגלים להשתכר למחיתם.

התגמול יוצמד למשכורתו של עובד המדינה בדרגה י"ד של הדירוג האחד במקום 123% מדרגה י של הדי- רוג האחד לפי החוק הקיים. לדוגמה, אם לנכה נצרך נשוי, עם ילד אחד, שולם תגמול בסך 920 לירות, הרי לפי התיקון המוצע סכום התגמול יהיה — 1,046 לירות.

מוצעת כמו כן הוראה חדשה, ולפיה נכה שדרגת נכותו אינה פחותה מ-50% ואינו מסוגל להשתכר למח- ייתו, והוא זכאי לתשלום לפי חוק אחר, אף אם הקיצ- בה או התשלום עולים על הסכום שנקבע כהכנסה כדי

היו"ר י. ישעיהו:

חברי הכנסת, אנו עוברים לסעיף הבא בסדר-היום: חוק משפחות חיילים שנספו במערכה (תגמולים ושיקום) (תיקון מס' 9), תשל"ג—1973, קריאה ראשונה. רשות הדיבור לשר הבטחון.

שר-הבטחון מ. דיין:

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, התיקונים המו- צעים בהצעת החוק גועדו להגדיל את שיעורי ההטבות שנקבעו בחוק למשפחות שכולות. מטרת ההצעות היא להבטיח כי ההטבות המוענקות למשפחות שכולות יות- אמו לשינויים במציאות הכלכלית והחברתית בארץ. כמה תיקונים הם פרי ניסיון והמלצות של העובדים המטפ- לים בנושא, וחלקם יסודו במשאלות שהעלו המשפחות השכולות בוועדה ציבורית שמינית לשם בחינת שיעורי ההטבות למשפחות השכולות.

אפרט עיקרי התיקונים שבהצעה:

חוברת ל"ה, ישיבה תנ"ג

— חוק משפחות חיילים שנספו במערכה (תגמולים ושיקום) (תיקון מס' 9) (ד"ר, ישעיהו);
— חוק סמכויות חיפוש בשעת חירום (הוראות שעה) (תיקון) (ישעיהו, פרס) —

שמחסורם היה על הנספה סמוך לפני מותו, לסכום המהווה 10% מהתגמול המשתלם להורה שכול.

7. לפי החוק הקיים זכאי למענק נישואין מי שנכנס בבית נישואין בהיותו יתום של נספה, כלומר ילדו של נספה שביום מות אביו טרם מלאו לו 18 שנה. מוצע לשלם מענק נישואין לילדו של נספה שמתחתן לפני הגיעו לגיל 30 אף אם ביום מות הנספה היה בגיל מבוגר יותר מ-18 שנה.

8. כל שר הממונה על ביצוע כל חוק שהוא רשאי לפי החוק הקיים להתקין, לאחר התייעצות עם שר הביטחון ושר העבודה, תקנות בדבר תשלומים, מענקים והענקת מילות וכן בדבר פטור מחובות, מתנאים והגבלות המוטלות על פיהם, לטובת יתומי נספה שטרם מלאו להם 27 שנים. בתיקון שלפנינו מוצע להסמיך את השרים להעניק את טובות ההנאה האמורות ליתומי נספה שטרם מלאו לו 30 שנה.

תחילתן של הוראות החוק תהיה מיום 1 באפריל 1973. תחולו זו למפרע הובאה בשעתה על-ידי נציגי המשרד לידיעת ועדת הכספים של הכנסת.

אני מתכבד בהודמנות זו להביא לידיעת הבית שב-תוקף סמכותי לפי סעיף 29(א) לחוק משפחות חיילים שנספו במערכה (תגמולים ושיקום), תשי"ז-1950, בהתייעצות עם שר האוצר ובאישור ועדת העבודה של הכנסת, הרשיתי לקצין התגמולים בצו החתום על-ידי ביום י"א בטבת תשל"ג (19 בדצמבר 1972) לשלם ליתום שנכנס לבית הנישואין מענק נישואין בסך 15,000 ל"י. תוקף הצו הוא מיום כ"ד בחשוון תשל"ג (1 בנובמבר 1972).

רואה אני חובה מיוחדת להזכיר מעל במה זו את עבודת הוועדה הציבורית אשר פעלה בראשותו של יושב-ראש ועדת הכספים של הכנסת, חבר-הכנסת ישראל קרגמן. חלק ניכר מן ההצעות הכלולות בהצעת חוק זו הוא פרי עבודתה והמלצותיה של ועדה זו, אשר התקבלו על דעת הממשלה.

אבקש להעביר את הצעת החוק לוועדת העבודה של הכנסת.

היו"ר י. ישעיהו:

לפנינו הצעה אחת — להעביר את הצעת החוק לוועדת העבודה. אני מעמיד אותה להצבעה.

הצבעה

ההצעה להעביר את הצעת חוק משפחות חיילים שנספו במערכה (תגמולים ושיקום) (תיקון מס' 9), תשל"ג-1973, לוועדת העבודה נתקבלה.

יד. חוק סמכויות חיפוש בשעת חירום (הוראות שעה) (תיקון),

תשל"ג-1973 *

(קריאה ראשונה)

שר-התחבורה ש. פרס:

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, אחת המטרות המודגשות של אירגוני החבלה היא להתגמל לנתיבי התחבורה לישראל וממנה בים ובאוויר, במטוסים ובאניות.

ב) כשהכנסתה מגיעה ל-70% משיעור הכנסה כדי מחיה אך אינה עולה על 85% מהשיעור האמור, סכום התגמול הוא 64% מהשכר הקובע.

ג) בכל מקרה אחד לא יפחת התגמול מהסכום המהווה 30% מהשכר הקובע.

מוצע כעת להעלות את סולם האחוזים הנ"ל באופן שבמקום 63% יבוא 76%, במקום 46% יבוא 53%, ובמקום 30% יבוא 35%.

כן מוצעת הוראה חדשה, שלפיה תהיה זכאית אל-מנתו של נספה שאין יתומים סמוכים על שולחנה, ושלא היתה זכאית לתגמולים קבועים, לשוב ולקבל תגמולים אם מלאו לה 33 שנה וטרם נישאה.

3. התגמולים המשתלמים לאלמנה שיתומי הנספה סמוכים על שולחנה, צמודים למשכורתו של עובד המדינה בדרגה י' של הדירוג האחיד, המקבל תוספת שכר בזכות בן-זוג וילד אחד, הנקראת בחוק "הדרגה הקובעת", בשיעורים כדלקמן:

א) לאלמנה עם יתום אחד — 83% מהדרגה הקובעת; (ב) ליתום שני — תוספת של 17% מהדרגה הקובעת; (ג) לכל אחד מהיתומים הנוספים — תוספת של 15% מהדרגה הקובעת.

מוצע להגדיל את האחוזים הנ"ל באופן שאלמנה עם יתום אחד תהיה זכאית לתגמול בשיעור של 96% מהדרגה הקובעת במקום 83%; בעד היתום השני — תוספת של 19% במקום 17%; בעד היתום השלישי — תוספת של 18% במקום 15%, ולכל אחד מהיתומים הנוספים 17% במקום 15% של הדרגה הקובעת.

כן מוצעת הוראה חדשה בדבר תשלום תוספת של 5% לתגמול האמור כשאלמנה אין הכנסה מכל מקור שהוא חוץ מתגמולים לפי חוק זה.

4. אלמנה של נספה שנישאה ועל שולחנה סמוך יתום של נספה זכאית לפי החוק הקיים לתגמול בשיעור של 43% מהשכר הקובע, ובעד כל יתום נוסף היא זכאית לתוספת של 12% מהשכר הקובע. כעת מוצע להעלות את התגמול על-ידי הגדלת סולם האחוזים מ-43% ל-50%, ומ-12% בעד כל יתום נוסף ל-14% מהשכר הקובע.

5. הורה שכול או אלמנת נספה המקבלים תגמול לים זכאים אחת לשנה לתשלום קצובת הבראה ונופש בעד שבעה ימים, בסכום הנהוג באותה שנה לגבי עובד המדינה. מוצע בחוק זה לשלם קצובת הבראה ונופש גם להורים שכולים בגיל מבוגר שמפאת גובה הכנסותיהם אינם זכאים לתגמולים.

6. מוצע להגדיל את התגמול להורים שכולים,

היו"ר י. ישעיהו:

אנחנו עוברים לסעיף הבא בסדר-היום: חוק סמכויות חיפוש בשעת חירום (הוראות שעה) (תיקון), תשל"ג-1973. רשות הדיבור לשר התחבורה.

— חוק סמכויות חיפוש בשעת חירום (הוראת שעה) (תיקון) (פרס, קורפו, ישעיהו); מסמכים שהונחו על שולחן הכנסת (ישעיהו, יעקבסון) —

החוק המוצע יאפשר לשר המשטרה להסמיך אנשים שאינם שוטרים או חיילים לערוך חיפושים בטחוניים כאלה. לאנשי הבטחון שיוסמכו לכך תוענקנה סמכויות דומות לסמכויותיו של שוטר לערוך חיפוש ומעצר, וזאת אם ובמידה שהדבר יידרש כדי לשמור על בטחון הציבור, כשיש חשד לגבי אדם פלוגי שמא נמצאים עמו או בכליו כלי יריה או חומר נפץ.

חיפושים בטחוניים גורמים בהכרח לטרדה ולעיכובים. אולם עם הגסיון שנרכש בהפעלתם נעשה מאמץ לצמצם את משך הזמן הדרוש ואת אי-הנוחיות הכרוכה בהם עד למינימום ההכרחי, כדי לא לפגוע בסדרי אבטחה יעילים.

חיים קורפו (גח"ל):
עובדים של איזה משרד יהיו?

שר-התחבורה ש. פרס:
הם יוסמכו על-ידי שר המשטרה, והם יהיו שייכים למשרד התחבורה או לשדה התעופה, אבל יצטרפו לקבל הסמכה משר המשטרה. כלומר, בקיצור, אנחנו נשלם את המסכורת.

החוק המוצע וההסמכה לפיו יסייעו להתגבר על המחסור בכוח-אדם הדרוש למילוי משימות הבטחון במסגרת הגופים הממונים על כך.

לפיכך, אדוני היושב-ראש, הגני מציע לכנסת לאשר את החוק המוצע בקריאה ראשונה, ולהעבירו לדיונה הדחוף של ועדת החוץ והבטחון.

היו"ר י. ישעיהו:
האם מיישהו נרשם לדיבור בנושא זה? לא. אני מעמיד איפוא את ההצעה להצבעה.

הצבעה

ההצעה להעביר את הצעת חוק סמכויות חיפוש בשעת חירום (הוראת שעה) (תיקון), תשל"ג-1973, לוועדת החוץ והבטחון נתקבלה.

סבורני שהמדינה נקטה מדיניות נכונה ואמצעים מתאימים כדי לשים לאל מטרות אלה. עובדה היא שהדרכים פתוחות והתנועה לישראל באוויר ובים גדלה והתרחבה.

בשנת 1967 עברו בנמל התעופה לוד 661,977 נוסעים; בשנת 1972 — 1,829,372, דהיינו גידול פי שלושה כמעט. גם בתנועת הנוסעים — טרנזיט — חל גידול רב. בשנת 1967 עברו בנמל התעופה לוד 41,380 נוסעים, ובשנת 1972 עברו 116,168, דהיינו גידול פי שלושה כמעט.

גם בתעופה הפנים-ארצית היה גידול ניכר. בשנת 1967 עברו בנמל התעופה לוד 169,000 נוסעים, ואילו בשנת 1972 עברו שם 385,606 נוסעים בתעופה פנים-ארצית, וכן בשדה התעופה אילת. בשנת 1967 עברו שם 174,564 נוסעים, ואילו בשנת 1972 עברו שם 354,534 נוסעים — גידול כפול כמעט.

יש גידול גם במספר הנוסעים בים. בשנת 1967 הפליגו 128,000 נוסעים ואילו בשנת 1972 הפליגו 181,000 נוסעים. והשנה הזאת כנראה יגיע מספרם ל-20,000.

כבר נאמר כי טובה מידה אחת של מנוע ממידות רבות של תרופה. מטרתו של החוק המוצע היא להגביר את מערכת הבדיקות הקיימת בארץ. ישראל, כמו מדינות אחרות בעולם, מפעילה שיטות שונות למניעת הפיגועים בנוסעים ובכלי טיס ושיט. אחת מהן היא עריכת חיפוש בכליו ובגופו של הנוסע, בשדה התעופה או בנמל הים, ביציאתו ובכניסתו, או כשהוא שוהה שם במעבר.

לצורך אבטחתם של הנוסעים היוצאים והנכנסים לישראל נדרשת הרחבת המסגרת הקיימת לגבי אנשים המוסמכים לערוך חיפוש בגופם של הנוסעים ובכליהם, מעבר לקבוע בחוק סמכויות החיפוש בשעת חירום (הוראת שעה), תשכ"ט-1969.

לפי חוק זה מוסמכים לכך שוטרים, חיילים ואנשי הג"א. כדי להגביר את אמצעי האבטחה יש להסמיך אנשים מקצועיים נוספים, אנשי בטחון שהוכשרו לכך, לערוך חיפושים בכליו ובגופו של הנוסע ובאמצעי התחבורה.

טו. מסמכים שהונחו על שולחן הכנסת

(תיקון מס' 4), תשל"ג-1973 — מטעם חברי הכנסת נ. אליעד, א. אנקוריון, י. בדר, מ. ברעם, א. עופר, מ. פרוש, ח. י. צדוק, י. ה. קלינגהופר וי. רפאל.

לקריאה שנייה ושלישית: 1. חוק יסוד: הממשלה (תיקון) — שהחזירה ועדת החוקה חוק ומשפט; 2. חוק לביטול פקודת הפיקוח על הבדואים, תשל"ג-1973 — שהחזירה ועדת החוץ והבטחון.

היו"ר י. ישעיהו:

נשמע עתה הודעה על המסמכים שהונחו על שולחן הכנסת.

סגן מזכיר הכנסת ש. יעקבסון:

ברשות יושב-ראש הכנסת, הגני מתכבד להודיע כי הונחו על שולחן הכנסת:

לקריאה ראשונה: חוק הבחירות (דרכי תעמולה)

חוברת ל"ג, ישיבה תנ"ג

— חוק מילווה חסכון, תשל"ל—1970 (תיקון מס' 3); חוק מילווה חסכון, תשל"א—1971 (תיקון מס' 2); חוק מילווה חסכון, תשל"ב—1972 (תיקון מס' 2); חוק מילווה חסכון, תשל"ג—1973 (תיקון) (ישעיהו, דינשטיין, בדר) —

טז. חוק מילווה חסכון, תשל"ל—1970 (תיקון מס' 3), תשל"ג—1973; חוק מילווה חסכון, תשל"א—1971 (תיקון מס' 2), תשל"ג—1973; חוק מילווה חסכון, תשל"ב—1972 (תיקון מס' 2), תשל"ג—1973; חוק מילווה חסכון, תשל"ג—1973 (תיקון), תשל"ג—1973 *
(קריאה ראשונה)

היו"ר י. ישעיהו:

היו"ר י. ישעיהו:
אתה יכול לדבר כמה שאתה רוצה. אני מוכן לשבת עד סוף הישיבה.

יוחנן בדר (גח"ל):

אבל, אצטמצם קצת. אלה תולדות עבירה, עוון ואולי פשע, שבחוק מילווה החסכון. זאת חוליה באותה שרשרת. כדי להגיע לחוליה הזאת, יש לראות את השרשרת כולה.

ברגע מסויים עמד שר האוצר לפני החידה: איך אפשר להוסיף לעובדים תוספת שכר-יסוד שלא יקבלו אותה? מזה יצא הסכם משולש, לאמור: א. העובדים יקבלו תוספת שכר של 4%. ב. תוספת שכר זו תיפגם מהם, או תוספת מהם, או תשריד מהם, על-ידי מילווה חובה. כיוון שמהם לוקחים 4%, יטילו גם על מעסיקים מס של 4% על כל שכר עבודה שהם משלמים. כך גע-שה. המעסיקים, כרגיל, נפלו בפח. הם לא הבינו שבעצם יקחו מהעובדים לא 4%, אלא סכום המהווה 4% מן ההפרש בין הכנסה נטו וברוטו. כתוצאה מכך, ככל שהעובד היה מקבל שכר נמוך יותר, היו מנכים ממנו מילווה חסכון גבוה יותר. זה היה מס גרסיבי מיוחד במינו, ראוי לגמרי לסוציאליסטים. לגבי מעסיקים זה היה סתם 4% מכל שכר עבודה שישולם בארץ. אחר-כך בוטל המס על העובדים ונשאר המילווה על המעסיקים בלבד.

החוק מדבר על מילווה מכל המעסיקים. רק בגס לא נכללה הממשלה עצמה בתור מעסיק. על כל שכר עבודה שמשלמים במדינה — מפעלים, יחידים, עיריות, מוסדות ציבור — חייבים לשלם 4% מן השכר בתור מילווה. שמענו נימוק כמה זה טוב. זה טוב, כיוון שמעסיק צריך לשלם מכל שכר מילווה בשיעור של 4%. כך יימנע מהסכמה להעלות שכר לעובדים. נימוק סוצי-יאליסטי ממש ספציפי. מטילים מילווה כדי למנוע העלאה שכר עובדים.

כיוון שהמילווה הזו היא בלתי-צודק, פוגע, בלתי-הגיוני, אנוטי-כלכלי ואנטי-סוציאלי, התחילו לעשות יוצא-מן-הכלל. לא בחוק, אלא על-ידי עקיפת החוק. זה התחיל בעיסקה שמבקר המדינה מספר עליה בדו"ח האחרון שלו. מהי העיסקה? עיריות ומוסדות ציבור חייבים לשלם 4% מהשכר שהם משלמים לעובדיהם. הם לא רוצים לשלם 4%, אף-על-פי שהחוק מחייב. האוצר מארגן הלואה בבנק. העיסקה היא כזאת: העיריה כביכול מקבלת הלואה. סכום ההלואה כביכול ניתן על-ידי הבנק. עכשיו מכניס האוצר לבנק סכום שווה ואותו סכום נותן הבנק כביכול כהלואה לעיריה. העי-

חברי הכנסת, אנו עוברים לחוק מילווה חסכון תשל"ל—1970 (תיקון מס' 3), תשל"ג—1973; חוק מילווה חסכון, תשל"א—1971 (תיקון מס' 2), תשל"ג—1973; חוק מילווה חסכון, תשל"ב—1972 (תיקון מס' 2), תשל"ג—1973; חוק מילווה חסכון, תשל"ג—1973 (תיקון), תשל"ג—1973. כולם בקריאה ראשונה. יביא אותם לפנינו סגן שר האוצר. אני מציע שהוא ירצה על ארבעתם יחד. בעת ההצבעה אולי נפריד את ההצבעה על כל חוק לחוד, אם תהיה בקשה כזאת. רשות הדיבור לסגן שר האוצר.

סגן-שר האוצר צ. דינשטיין:

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, הצעות התיקון לחוקי מילווה חסכון לשנים 1970 עד 1973, כפי שפורשו בארבע הצעות החוק המוצאות בזה לדיון משולב, מגמתן להקל על יצואנים, וכן על מייצרים לשם יצוא, קבלת האשראי שמוגיע להם על-פי קריטריונים שנקבעו על-ידי הממשלה. מדובר במתן הלואות על-ידי המדינה או על-ידי הבנקים המסחריים במסגרת אשראי מכוון.

הצעות התיקון מאפשרות לאותם יצואנים ותעשי-ינים שיש בידיהם תעודות מילווה חסכון, או שזכאים לקבל תעודות כאלה, להשתמש בהן לצרכי שיעבוד כבי-טוחה להחזר ההלוואה במקרים שאין להם בטוחות אחרות המספקות את נותני האשראי. תיקון זה נחוץ מאחר שתעודות מילווה חסכון אינן סחירות ואינן נית-נות להעברה.

התיקון קובע גם חובת מתן הודעה לבנק ישראל על השיעבוד, במגמה שהתעודות או דמי פדיון לא יימס-רו למי שעל שמו הן רשומות, כל עוד רובץ עליהן שי-עבוד. כן קובע התיקון זכות עדיפות למי שלטובתו נעשה השיעבוד לעומת כל נושה אחר.

דומני שאין צורך להרחיב את הדיבור על חשיבותו של האשראי לייצור התעשייתי שלנו, במיוחד לזה המכוון ליצוא, ואכן, הצעות החוק הללו מכוונות להקל על היצוא ולעודדו.

אבקש איפוא מן הבית להצביע בעד העברת ארבע הצעות החוק הללו, שדין אחד לכולן, לוועדת הכספים לשם הכנתן לקריאה שנייה ושלישית.

היו"ר י. ישעיהו:

רשות הדיבור לחבר-הכנסת בדר.

יוחנן בדר:

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, כדי לדבר על ארבעה חוקים בבת אחת, בוודאי דרושה לי שעה.

תעסוקה, תעסוקה בעיירת פיתוח — זה ידוע — הוא צריך לשלם מילווה חסכון עצום, כי הוא משלם שכר עבודה עצום. כי החלק של העובדים בייצור שלו הרבה יותר גדול מאשר במפעל ההוא.

אותו "גיבור" ביקש איפוא עזרה מממשלתית. היה לו קשה לקבל את העזרה. הם אמרו איפוא: איננו רוצים שום כסף. אנחנו מבקשים אך ורק שהממשלה תקח מאתנו אותם סכומים עצומים שהממשלה חייבת לנו בתור מילווה חסכון. אנחנו נתנו לממשלה מילווה, בלי רצון, אבל נתנו — וצריך שהממשלה, במקום שתעשה אתנו חסד, תקח בשבילנו כסף, הלוואה או משהו, על יסוד אותם סכומים עצומים שאנחנו נתנו לממשלה בתור מילווה חסכון.

שר האוצר, שתמיד רואה צדק — אם הצדק מוגבל, אם עשיית הצדק לא תעלה יותר מדי כסף — אומר: נכון. ובאו ועדת הכספים וביקשו שתקבל החלטה שעל אף שבחוק כתוב שאת הזכות למילווה זה אסור להעביר, אסור למשכן, שזה כמו אבן שאין לה הופכין — הרי לגבי "גיבור" תנהג ועדת הכספים באופן יוצא מן הכלל ותתרה ש"גיבור" ימשכן את הסכומים שמגיעים לו מן הממשלה כער מילווה חסכון, ואז יהיה ל"גיבור" כסף למימון שכר העבודה להבא, וגם למימון אותו מילווה חסכון שעוד ישלם.

אני רוצה להגיד, אדוני היושב-ראש, שאולי שגיתי, כי טענתי שזה בלתי-חוקי. שרתי אז אמרו בוועדת הכספים: אין מה לדבר, זה דבר בלתי-חוקי; וכיוון שזה דבר בלתי-חוקי — רוצים לעשות לחוק. והיו זה דבר ידוע שמדינת ישראל היא מדינה שבה מפירים את החוק על-ידי חוקים. וכך הצעות החוקים הללו.

מה שפוגע כאן הוא, שאף-על-פי שזהו חוק מסובך, הרי כשקוראים אותו — הפעיננו פשוט מאוד. בדרך כלל זכות הנובעת ממתן מילווה חסכון היא זכות שאי-אפשר להעבירה, שאי-אפשר למשכן אותה, אבל חוק זה אומר בקיצור — ולא חשובים כל סעיפי-המשנה: אם שר האוצר יחליט שאפשר למשכן, אפשר למשכן; אם לא יחליט שאפשר למשכן, אי-אפשר למשכן. ובכן יש מס, מילווה כולל מוטל בשווה כביכול על הכל, וזולת הממשלה עצמה, ופוטרים קודם כל, על-ידי עיסקה פיקטיבית עם הבנקים, חלק אחד של משלמים, ועכשיו רוצה שר האוצר, שאם ימצא לנכון — ואינני אומר שימצא לנכון תמיד בפרוטקציה; לא תמיד, אבל אם ימצא לנכון—אפילו במקרה מוצדק יתן אפשרות למשכן את המילווה; פירוש הדבר: לקבל את הכסף במוקדם. ולמי לא היה אתה רשות? הוא יצטרף לחכות שמונה שנים. זה החוק. זה הופך את המילווה הכללית, השווה לכל — הבלתי צודק, אבל השווה לכל — למילווה שאחד ירגיש את כל התוקף שלו. הוא נתן כסף, אבל אינו יכול למכור את הנייר בבורסה, ולא לבנק, אינו יכול למשכן את זה. זה אסור. אבל יהיה מישוה שבמשרד האוצר יקבלו אותו, ידברו אתו, מישוהו ישאל, מישוהו יתערב, מישוהו יסביר — והוא יקבל את הכסף. הוא בעצם לא משלם מילווה, כי מה שהוא נתן — הוא מקבל חזרה. זהו החוק שלפנינו.

עכשיו, אדוני היושב-ראש, מה עלי לעשות? זו הקלה, כן, הקלה שריירות, הקלה בלתי-סבירה. זו הקלה לאחד, לשני — לא. מי מחליט מי ישא במעמסה

ויה משלמת אותו כביכול לממשלה, והכסף של הממשלה נשאר לממשלה והעיריה לא שילמה שום דבר.

(קריאה: רק שילמו את הוצאות הבנק.)

בצורה כזאת פטר שר האוצר את העיריות ומוסדות הציבור ממילווה חסכון. לזה קוראים מדיניות.

על מה מתלונן מבקר המדינה? שכדי שזה יוכל להיעלות, מוכרחים לשלם רבית לבנק. פירוש הדבר, הזוכה היחיד מעיסקה פיקטיבית זאת הוא הבנק. זאת כדי שעיריות ומוסדות ציבור לא ישלמו מילווה חסכון, אף-על-פי שהחוק מחייב שישלמו. כמובן, רשום בפני-קטים אי-שם שהעיריה שילמה; רשום בפנקסים אי-שם שהעיריה חייבת כסף לבנק, ורשום בפנקסים אי-שם שלממשלה יש פקדון בבנק. אין זה אסון גדול, כי את ההלוואה שהעיריה קיבלה כביכול מהבנק, מי ימחק או יפדה? בוודאי שהממשלה עצמה, הואיל וממילא אולי 80% מכל הוצאותיהם באים מן הממשלה.

אבל, כאמור, יש כאן צד זוכה, הוא הבנק העסקי, המסחרי; ויש כאן צד מפסיד, זה כבוד החוק. זאת פגיעה אחת.

כיוון שהמילווה הוא באמת בלתי-צודק, צריך לכל הפחות לתקן את המצב כלפי העיריות ומוסדות הציבור מבחינת יחסים, ולכן נעשה הדבר. באו המעסיקים לשר האוצר ויחסו: זאת כבר השנה השלישית, הרביעית; צריך לבטל את הדבר הזה. שר האוצר הבטיח לבטל. לאחר-כך שר האוצר לא ביטל. הבטחותיו של שר האוצר אין להן תוקף משפטי. מבחינה זאת יש חוק. לא שר האוצר יכול לבטל, אלא הכנסת. וכיוון שהכנסת לא ביטלה — שר האוצר לא אשם. אבל הלכו לראש הממשלה להתלונן, ואז הסביר שר האוצר למה אי-אפשר לבטל: נימוק אחד, נימוק שני, נימוק שלישי, נימוק רביעי, נימוק חמישי, נימוק שישי. או שיש עוד נימוק שביעי: שזה מכניס 700 מיליון לירות בשנה.

אבל בכל זאת הסם עדיין אינו צודק, ואינו הגיוני. כן, אדוני היושב-ראש, אם רוצים להגביל צריכה, מובן מאליו שהקרבן הראשון הוא האזרח; מטילים מסים, מילווה חובה, על האזרח כדי שלא יוכל לקנות כל מה שהוא רוצה, אלא פחות. אבל לקחת כספים ממפעל, מחברה, בתור מילווה חובה לשנים, כשאותו מפעל מסתובב ימינה ושמאלה ומבכש אשראי להשקעה, לפיתוח, למימון הוצאות, ואותו מפעל הולך ומקבל לפעמים אשראי ב-20%, לפעמים בהסד אשראי ב-9%, ובאותו זמן הוא מוכרח לתת את כספו בתור מילווה חובה לממשלה, אותו כסף שהיה יכול להשתמש בו לייצור, להוללת הייצור — זהו גונסוס. וזהו עוד חוליה באותה שרשרת.

אחר-כך התחיל דבר חדש. נקרא לו בשם יפה: "גיבור". בא "גיבור", שהוא בית-חרושת מצליח, מכובד, אבל האסון ב"גיבור" הוא שיש לו הרבה עובדים. כן, אדוני היושב-ראש, כשיש מפעל שיש לו מכוונות עצום מות, מיתקנים גדולים, הכל ממוכן, ועובדים מעטים — כיוון שאת מילווה החובה משלמים משכר העבודה, הרי המילווה במפעל גדול כזה הוא קטן. אף-על-פי שהמפעל עצום, ההכנסות גדולות, הכל ממוכן, יש לו כסף, יש לו הכנסות, הוא יכול לשלם — בכל זאת כיוון שמספר העובדים בו קטן, הוא משלם מילווה חסכון קטן. אבל כשיש מפעל שמטבע עבודתו יש בו עובדים רבים,

חוברת ל"ז, ישיבה תנ"ג

— חוק מילווה חסכון, תשל"ל—1970 (תיקון מס' 3); חוק מילווה חסכון, תשל"א—1971 (תיקון מס' 2); חוק מילווה חסכון, תשל"ב—1972 (תיקון מס' 2); חוק מילווה חסכון, תשל"ג—1973 (תיקון) (בדר, ישיבה, גולן, דינשטיין) —

האשראי. אשראי ליצרנים נצטרך לתת. ואם לא תהיה ערבות בצורת מילווה, יצטרכו שר האוצר או שר המסחר והתעשייה למצוא דרך אחרת כדי לספק את הערבות לבנק. לכן מוטב שבעל המילווה ישתמש באיגרות לצרכי השגת אשראי.

אני רוצה להעלות עוד נקודה אחת. אני שואל: מה יהיו הקריטריונים? למי יאפשר שר האוצר ולמי לא? ועל סמך מה? על סמך פניות אישיות? על סמך לחצים? על סמך ישיבות הענף? מה יהיו הקריטריונים? למי יתן שר האוצר את האפשרות להשתמש באיגרות המילווה לצורך ערבות ולמי לא? רצוי היה שסגן שר האוצר יבהיר את העניין הזה בתשובתו.

היו"ר י. ישיבה:

רשות הדיבור לסגן שר האוצר, לתשובה.

סגן שר האוצר צ. דינשטיין:

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, האזנתי לדברי חברי הכנסת בדר. יכול היה להשתמע מדבריו שאנחנו באים עכשיו להציע הצעות חוק להטלת מילווה חסכון. הוא גולל את ההיסטוריה והשמיע טענות. עכשיו ההצעה היא לחקן תיקון בחוק הקיים. לא באים כאן לדון בהצעת מילווה חסכון. לחברי הכנסת בדר היתה דמיון נאותה. והוא גם השתמש בה, ודאי הביע את השגותיו והערותיו לגבי הצעת החוק, ב-1970, ב-1971, ב-1972 או ב-1973. ההבדל היחיד הוא שבשנת 1970/71 זה חל גם על יחידים וגם על מעסיקים, ובשנת 1972/73 זה חל אך ורק על מעסיקים. אם כן, ודאי שכל הנימוקים שהשמיע כאן עכשיו חברי הכנסת בדר השמיע אותם גם אז, ובכל אופן החליטה הכנסת לקבל ולאמץ לעצמה את החוקים. אני רוצה לתת ווכח עכשיו על אותם חוקים שהם עובדה מוגמרת, חוקים שרירים וקיימים.

אני מבין את חברי הכנסת גולן האומר כי ברגע שבוטל מילווה החסכון על יחידים הגיע הזמן לבטל אותו גם לגבי מעסיקים. אני יכול להבין שיקול כזה. אמנם חברי הכנסת גולן לא נקב את המספרים והוא אמר כי הוא מניח שהמדובר בסכומים נכבדים. גביות מילווה חסכון מהמעסיקים בלבד, רבותי חברי הכנסת, הגיעו בשנת המס 1970 ל-260 מיליון לירות; בשנת המס 1971 הגיעו ל-470 מיליון לירות, ובשנת המס 1972 הגיעו ל-570 מיליון לירות, והשנה חושבים אנו לגבות 600 או 650 מיליון לירות. אם כן, צריכים לחשוב אם אנחנו יכולים לוותר על סכום כזה, ואם נוותר, מאין נגבה סכום כזה? במקומו, באמצעות איוה מס. זה לגבי המס כפי שהחוקה אותו הכנסת, לפי החוקים הקיימים, שאנו מפעילים אותם.

אני רוצה לפטור אותך בלא כלום, חברי הכנסת בדר, לגבי דבריו שזה מס גרסיבי, כי פירוש הדבר לראות את העניינים בראי עקום במקצת, או מתוך טעות אופטית. מה פירוש הדבר שהמס גרסיבי? המצב החשבוני הוא כזה: מי שתשלום המס שלו גבוה, המילווה שלו קטן, ומי שתשלום המס שלו קטן, המילווה שלו גבוה. דאי שמי שמשלם מס גבוה איננו מקבל אותו חזרה עם תשואה. מי שמשלם מס גבוה, החלק שנשאר לו לאחר תשלום המס הוא כבר קטן, וכבר לא נשאר לו ממה לשלם את המילווה, כי רוב הסכום הולך למס.

של המס בתנאים משפטיים שונים? שר האוצר. כך זה כתוב. אם תהיה ערבות הממשלה ואם זה זה — בכל מקרה דרושה הסכמת שר האוצר. פירוש הדבר שנותנים לשר האוצר מעשה רשות בלתי-מוגבלת לפטור מהמע"מסה של המילווה את מי שהוא חושב לנכון לפטור. זו ההצעה.

אדוני היושב-ראש, כיוון שזאת הקלה, אני מציע לחברי להימנע מהצבעה. אבל הדבר כשלעצמו פגום. מבחינה של מדיניות פסקלית — הוא חמור. מבחינת המוסר של משלמי המסים — הוא פוגע. כל אחד ישאל: למה "גיבור" קיבל חזרה את הכסף ואני לא? וכל אחד ימצא בלבו נימוקים משכנעים, לפחות את עצמו, שעניינו לא פחות חשוב מאשר העניין של "גיבור". ול"גיבור" יתנו חזרה. ויתחילו לעשות חשבון מי שייך לסקטור זה ומי שייך לסקטור זה.

מבחינה פסקלית זה חוק פסול ביותר. אבל כיוון שכל המשק הפיסקלי של האוצר פסול, נימנע מהצבעה.

היו"ר י. ישיבה:

רשות הדיבור לחברי הכנסת גולן.

יצחק גולן (המפלגה הליברלית העצמאית):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, חברי הכנסת ד"ר בדר סיפר פה את ההיסטוריה של המילווה. אני רוצה להזכיר שכל העניין נעשה ביוזמת המעסיקים. הם הציעו אז שאם העובדים יסכימו לקבל חלק של השכר בצורת מילווה, גם הם מצדם יהיו מוכנים לתת אותו סכום בצורת מילווה. ובכן, גם אז, עקב המצב במשק ועקב לחצים אינפלציוניים, הסכימו העובדים לקבל חלק של השכר במילווה, ובאותם אחוזים הוטל מילווה גם על המעסיקים.

נכון הדבר שמבחינת הצדק, ברגע שבוטל מילווה העובדים, צריך היה לבטל גם את מילווה המעסיקים. אבל כולנו יודעים — ואני חושב שהדבר הזה בא לידי ביטוי לא פעם בדיונים הכלכליים שלנו, גם בדיון על תקציב המדינה — שעל אף הצדק שבדבר איננו יכולים לעשות זאת, איננו יכולים לבטל מילווה ולהזרים מאות מיליונים לירות למשק דווקא עכשיו בתקופת האינפלציה. ולכן הוחלט להמשיך במילווה המעסיקים, תוך הקטנתו ב-1%, על אף ביטול חובת המילווה של העובדים.

לפי דעתי, מגמתו של משרד האוצר צריכה להיות שהמילווה הזה יוקטן בהדרגה, לחיסולו. אני יודע שגם אנשי האדמיניסטרציה בכלל לא ששים למילווה, כי הדבר הזה מבכדי עליהם מבחינה אדמיניסטרטיבית. כי אף-על-פי-כן אנו מטילים מילווה, בשל כורח המציאות. אני חושב שגם מבחינת המדיניות הכלכלית המגמה צריכה להיות, שאם אי-אפשר לבטל את המילווה בבת אחת, כדי שלא יזרזו סכום גדול למשק בבת אחת, יש להקטין אותו בהדרגה, עד לחיסולו.

אשר להצעת החוק — הרי היא לטובת המעסיקים. אני יודע שגם להצעה זו, דהיינו לתת אפשרות לבעלי המילווה להשתמש בו לצרכי ערבות, יש התנגדות מצד כלכלנים. נדמה לי שאפילו נגיד בנק ישראל מתנגד לכך, בשל חשש מהגברת האשראי. אינני מקבל את טענת נגיד בנק ישראל, כי אני סבור שאף אם לא נדרש את השימוש במילווה לצורך בטוחה לא יוקטן

— חוק מילווה חסכון, תשל"ל—1970 (תיקון מס' 3); חוק מילווה חסכון, תשל"א—1971 (תיקון מס' 2); חוק מילווה חסכון, תשל"ב—1972 (תיקון מס' 2); חוק מילווה חסכון, תשל"ג—1973 (תיקון) (דינשטיין, ישעיהו) —

אישורו לך בממשלה אשראי מכוון, אבל לדאבוננו אין לך די בטוחות.

(חברי הכנסת י. בדר קורא קריאת ביניים)

האמן ל, חברי הכנסת בדר, שקראתי.

מה שאנו באים לומר הוא שאותם המוטבים, הממשלה נתנה להם אישור והם זכאים לקבל אשראי מכוון, והממשלה החליטה — זה מה שמוצע כאן — שלמדינה כה חשוב היעד הכלכלי שהיא מוכנה לתת את ערבות המדינה להגנתו ולקבל עליה את הבטוחה שהיא עצמה הוציאה, היינו נייר-הערך שהנפיקה.

חברי הכנסת גולן שאל מה יהיו הקריטריונים, הרי הקריטריונים יהיו אלה שוועדת הכספים תאשר לעניין מתן ערבות ממשלתית. באותם מקרים שבהם תאשר ועדת הכספים ערבות ממשלתית, יקבל אותה גולן האשראי בתוך בטוחה.

רבתי, יש טעות במה שנאמר כאן — איני זוכר אם זה היה חברי הכנסת בדר או חברי הכנסת גולן — שדבר זה בא, כביכול, תוך פלוגתא עם בנק ישראל. מתכונת זו, כפי שהובאה כאן, באה תוך הסכמה מלאה בין האוצר ובנק ישראל, ואני חושב שהעניין ישר וכשר למחדרין. על כן אני מציע להעביר את החוקים הללו לוועדת הכספים לשם הכנתם והבאתם לקריאה שנייה ושלישית.

כדי למנוע כל ספק אעמיד כל הצעת חוק להצבעה בנפרד.

הצבעה

ההצעה להעביר את הצעת חוק מילווה חסכון, תשל"ל—1970 (תיקון מס' 3), תשל"ג—1973, לוועדת הכספים נתקבלה.

ההצעה להעביר את הצעת חוק מילווה חסכון, תשל"א—1971 (תיקון מס' 2), תשל"ג—1973, לוועדת הכספים נתקבלה.

ההצעה להעביר את הצעת חוק מילווה חסכון, תשל"ב—1972 (תיקון מס' 2), תשל"ג—1973, לוועדת הכספים נתקבלה.

ההצעה להעביר את חוק מילווה חסכון, תשל"ג—1973 (תיקון), תשל"ג—1973, לוועדת הכספים נתקבלה.

היו"ר י. ישעיהו:

חברי הכנסת, בזה סיימנו את הישיבה. ישיבת הכנסת מחד תתחיל בשעה 11.00. ישיבה זו נעולה.

חברי הכנסת בדר, אם תקח את המס ואת המילווה ביחד, ברור שזה פרוגרסיבי. בזה תסכים אתי. כאשר אתה מנתק את זה ועושה חשבון נפרד של המס וחשבון נפרד של המילווה, אתה מוצא שאחד הוא רגרסיבי והאחר פרוגרסיבי, אבל החשבון הוא אחד.

(חברי הכנסת י. בדר קורא קריאת ביניים)

לא, המס הזה הוא פרוגרסיבי, חברי הכנסת בדר, כי אנו צריכים לדאוג את המס ואת המילווה כסכום אחד, ואז דאי תסכים אתי — ולא יכולה להיות בכך שום פלוגתא — כי הוא פרוגרסיבי.

אני רוצה גם לתקן טעות אחת. חברי הכנסת בדר אמר שכביכול מדברים אנו כאן על פדיון מוקדם. איננו נוגעים בנושא של פדיון מוקדם. פדיון מוקדם, לפי החוקים שחוקקנו בשנים 1970–1973, מותר לקשי-שים, ליורשי נפטרים בתנאים שנקבעו בחוק. בעניין זה איננו נוגעים. אם מאפשרים אנו כאן לתת את תעודות מילווה החסכון כבטוחות, אנו רוצים רק שזה ישמש בטוחה, אבל איננו מאפשרים פדיון מוקדם. הפדיון יהיה רק ביום התשלום שנקבע מראש. זאת אומרת שאין שום פדיון מוקדם.

עוד הערה אחת, וזאת לגבי הדוגמה של "גיבור" שהביא חברי הכנסת בדר, ואפשר להביא גם דוגמאות אחרות. אני מבין שכל חבר כנסת יכול לטעון שנפח האשראי המכוון שאנו נותנים הוא גדול מדי, אני יכול גם להביא נימוקים לכך שאולי צריך אפילו להגדיל אותו, אך בשל הצורך למנוע תהליכים אינפלציוניים צריך להקטין אותו באופן דרסטי. אני יכול להבין את הטענה, שזה מה שתורם לגידול נפח האשראי במדינה. כלומר, סך כל האשראי המכוון. אבל כיוון שאנו מאשרים אשראי מכוון, וסך כל האשראי המכוון שאנו נותנים אינו מספיק ויש ביקוש ליותר, פירוש הדבר שסך כל האשראי המכוון ינוצל ממילא במלואו. אם כן, למה צריכים אנו לכוון אותו רק לאלה שהבטוחות שלהם טובות ואולי אינם ממלאים את היעדים הכלכליים שלנו העומדים בראש סולם העדיפויות, ולא לאלה שמוטב לתת להם אותו כי הם ממלאים יעדים כלכליים חשובים ביותר? אין איפוא קשר בין מי שמקבל אשראי מכוון ובין מי שבדיו בטוחות. אנו קובעים למי מגיע אשראי מכוון באופן בלתי-תלוי בשאלה אם יש לו בטוחות או אין לו בטוחות. אחר-כך זה עניין שבין מקבל האשראי לבין גותן האשראי, הבנק. יכול להיות שהם באים לידי הבנה, כי יש בטוחות, ולפעמים אומר הבנק: אמנם